

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MESLEK LİSELERİNDE ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN
KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN SORUNLARI,
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE BEKLENTİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rumeysa ŞEN

İşletme Ana Bilim Dalı

İşletme Yönetimi Programı

Tez Danışman: Prof. Dr. Uğur TEKİN

Haziran 2016

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MESLEK LİSELERİNDE ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN
KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN SORUNLARI,
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE BEKLENTİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rumeysa ŞEN

(Y1312.043010)

İşletme Ana Bilim Dalı

İşletme Yönetimi Programı

Tez Danışman: Prof. Dr. Uğur TEKİN

Haziran 2016

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı Y1312.043010 numaralı öğrencisi Rumeysa ŞEN'in "MESLEK LİSELERİNDE ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN SORUNLARI, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE BEKLENTİLERİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 20.05.2016 tarih ve 2016/10 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *ay. b. c. d. e. f. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :02/06/2016

1) Tez Danışmanı: Prof. Dr. Uğur TEKİN

2) Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ahmet ŞİRİN

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ganime AYDIN

Uğur Tekin
A. Şirin
Ganime Aydın

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans olarak sunduğum “Meslek Liselerinde Çalışan Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Sorunları, Çözüm Önerileri Ve Beklentileri” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (02/06/2016)

Rumeysa ŞEN

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde çalışan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve çözüm önerileri araştırılmıştır. Araştırmam boyunca bana desteklerini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Uğur Tekin başta olmak üzere öğrenimim boyunca derslerimize giren tüm hocalarıma ve yüksek lisans boyunca onları ihmal ettiğim aileme teşekkür ederim.

Haziran, 2016

Rumeysa SEN
Öğretmen

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	vi
KISALTMALAR	x
ÇİZELGE LİSTESİ	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1.Çalışmanın Konusu.....	1
1.2.Tezin Amacı	3
2. MESLEKİ VE TEKNİK ORTAÖĞRETİM OKULLARINDA KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARI	5
2.1.Türk Eğitim Sisteminde Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okulları.....	5
2.1.1. Mesleki eğitim.....	7
2.1.1.1. Tanımı ve önemi.....	7
2.1.1.2. Temel ilkeler.....	11
2.1.1.3. Amaçları.....	11
2.1.1.4. Mesleki eğitim kurumlarının gelişime katkıları.....	13
2.1.1.5. Türkiye ve Dünya’da mesleki eğitim.....	14
2.1.2. Teknik eğitim.....	14
2.1.2.1. Tanımı ve önemi.....	15
2.1.2.2. Temel ilkeleri.....	16
2.1.2.3. Amaçlar.....	16
2.1.2.4. Teknik eğitim kurumlarının gelişime katkıları.....	17
2.1.2.5. Türkiye ve Dünya’da teknik eğitim.....	18
2.1.2.6. Mesleki ve teknik eğitimin ortak özellikleri.....	19
2.1.2.6.1. Mesleki ve teknik eğitime olan ihtiyaç	20
2.1.2.7. Mesleki ve teknik eğitim modelleri	22
2.1.2.7.1. Çıraklık eğitimine dayalı sistemler.....	22
2.1.2.7.2. Okula dayalı sistemler	23
2.1.2.7.3. Hem okula hem işletmeye dayalı sistem (ikili sistem).....	24
2.2. Özel Eğitim.....	24
2.2.1. Tanımı ve önemi.....	25
2.2.2. Özel gereksinimli olma nedenleri.....	26
2.2.3. Temel ilkeleri.....	26
2.2.4. Amaçlar.....	27
2.2.5. Özel eğitim gerektiren çocukların sınıflandırılması ve dağılımı.....	28
2.2.6. Özel eğitim destek hizmetleri.....	29
2.2.7. Özel gereksinimli bireyler için sağlanan eğitim hizmetleri.....	31
2.2.7.1. Erken çocuklukta özel eğitim hizmetleri	32
2.2.7.2. Okul çağındaki özel gereksinimli çocuklar.....	32
2.2.7.2.1. Kaynaştırma eğitimi.....	34

2.2.7.2.2. Özel eğitim sınıfları.....	35
2.2.7.2.3. Özel eğitim okul ve kurumları	36
2.2.8. Öğretmen tutumları.....	37
2.2.9. Kaynaştırmanın başarıyla uygulanabilmesi için öğretmenlerle gerçekleştirilebilecek etkinlikler.....	42
2.3. İlgili Araştırmalar	44
2.3.1. Yurt içinde yapılan araştırmalar.....	44
2.3.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar.....	48
3. YÖNTEM.....	51
3.1. Araştırmanın Modeli.....	51
3.2. Çalışma Grubu.....	51
3.3. Veri Toplama Aracı.....	51
3.4. Verilerin Toplanması.....	52
3.5. Verilerin Değerlendirilmesi.....	52
4. BULGULAR.....	53
4.1. Grubun Demografik Yapısına İlişkin Değerler.....	53
4.2. Analizler.....	56
4.2.1. Kaynaştırma öğrencisinin sosyalleşmesi için yapılan en önemli faaliyetler.....	56
4.2.1.1. Ders içi etkinliklerde desteklemeler.....	57
4.2.1.2. Arkadaş gruplarına katılmasını sağlamak.....	58
4.2.1.3. Bireysel görüşmeler yapmak.....	58
4.2.1.4. Ders dışı etkinliklere katılmasını teşvik etmek.....	58
4.2.2. Kaynaştırma öğrencinizin varlığının öğretmenler üzerindeki etkisi.....	58
4.2.2.1. Mutlu olmak.....	59
4.2.2.2. Olumsuz etkilenmek.....	60
4.2.3. Kaynaştırma öğrencisiyle yaşanan sorunlar.....	60
4.2.3.1. Öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar.....	61
4.2.3.2. Engel türünden kaynaklanan sorunlar.....	61
4.2.3.3. Sistemden kaynaklanan sorunlar.....	62
4.2.4. Kaynaştırma öğrencinizle yaşanan sorunların çözüm yolları.....	62
4.2.4.1. Yardım almak.....	63
4.2.4.2. Materyal hazırlamak.....	63
4.2.4.3. Derste tolerans sağlamak.....	63
4.2.5. Sorunların çözümünde alınan destekler.....	64
4.2.5.1. Yardım almak.....	65
4.2.5.2. Sistemsel değişiklikler.....	65
4.2.6. Okulun kaynaştırma eğitimine uygun hale gelmesinde yapılması gereken fiziksel düzenlemeler.....	65
4.2.7. Sınıfın kaynaştırma eğitimine uygun hale getirilmesinde yapılması gereken fiziksel düzenlemeler.....	66
4.2.8. Kaynaştırma öğrencisinin gelişiminde ailelerle işbirliği çalışmaları.....	67
4.2.9. Kaynaştırma öğrencisinin gelişiminde diğer öğrencilerin katkıları.....	68
4.2.10. Kaynaştırma uygulamalarında yaşanan sorunların çözümüne yönelik öneriler.....	69
5. SONUÇLAR.....	73
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	73
5.2. Öneriler.....	83
KAYNAKLAR.....	85
EKLER.....	93

ÖZGEÇMİŞ **100**

KISALTMALAR

Akt	: Aktaran
Çev	: Çeviren
Ed	: Editör
sf	: Sayfa
vd	: Ve Diğerleri

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 4.1 : Yaşlarına Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	53
Çizelge 4.2 : Branşlarına Göre Frekans ve Yüzde Değerleri	54
Çizelge 4.3 : Cinsiyete Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	54
Çizelge 4.4 : Kıdemlerine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	55
Çizelge 4.5 : Kaç Yıldır Kaynaştırma Öğrencisi Olan Sınıfla Çalışıyorsunuz? Sorusuna Verdikleri Cevapların Frekans ve Yüzde Değerleri.....	56

MESLEK LİSELERİNDE ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN SORUNLARI, BEKLENTİLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

ÖZET

Bu çalışmada Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde çalışan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve çözüm önerileri araştırılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubu 2015–2016 eğitim öğretim yılında Kocaeli Derince Zehra Emine Öçgüder Mesleki Ve Teknik Anadolu Lisesinde farklı branşlarda 13 ve ayrıca Kocaeli Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde farklı branşlardan 13 olmak üzere toplamda 26 öğretmendir.

Araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan 10 sorudan oluşan görüşme soruları kullanılmıştır. Mülakat formlarından elde edilen bilgiler, sistematik bir hale getirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin isimleri kodlanarak (rakamsal), verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir. Betimsel analiz yapılarak elde edilen veriler yorumlanmıştır.

Eğitimin kademeleri düşünüldüğünde zorunlu temel eğitim sonrasında engelli öğrenciler bireysel özellikleri dikkate alınarak genel veya mesleki eğitime yönlendirilmelidirler. Onların hayatta kendi ayaklarının üzerinde durmasını sağlayacak adımlar bu sayede atılmış olacaktır. Öğretmenlerin öğrencilerin sağlık durumlarını ve yetersizliklerini bilmeleri daha gerçekçi beklentiler geliştirmelerine ve buna uygun planlar yapmalarına yardımcı olur. Kaynaştırma uygulamalarına ilişkin olumlu öğretmen düşünceleri bu uygulamaların başarısını da getirecektir. Engelli olan her öğrencinin her şeyden önce bir çocuk olduğunu da asla unutmamak gerekir.

Mesleki ve teknik eğitime devam eden kişilere programın amaçladığı kazanımlara işletme-okul işbirliği ile ancak ulaşılabilir. Bu kapsamda işletmelerin ihtiyaç duyduğu yeterliklere sahip bir meslek çalışanı için mesleki eğitim kendisini sürekli güncel tutmalı, programlar geliştirmeli, staj uygulamalarının verimliliğin sağlanması ve bu kapsamda gerekli düzenlemeleri yapması gerekmektedir. Okul-işletme işbirliğinde mezunların hayatlarını devam edecekleri iş kollarının beklentilerinin alınması ve yapılandırmanın bu beklentiler doğrultusunda yapılması verimliliğin sağlanması adına önemini korumaktadır. Hem okula hem de işletmeye dayalı bir sistem dinamik yapıda olmak zorundadır. Sadece teorik eğitimin verildiği bir meslek eğitimi düşünülemez. İşletmeler teorinin pratiğe dönüşmesini sağlayan uygulama ortamlarıdır. Bu yönüyle bir çeşit eğitim yeridir. Usta çırak ilişkisi temelli öğrencinin niteliğinin artırılmasında önemli roller üstleneceklerdir.

Sadece ülkemizde değil Dünya genelinde işgücü piyasası istediği kriterleri iş görenlerde bulamamaktadır. Bu meslek eğitimin başarısını düşürmektedir. Bu

sorunun birçok yapısal nedenden kaynaklı olduğunu düşünmek mümkündür. Ancak bireysel özellikler de ihmal edilmemelidir. Meslek eğitim bir beceri işidir. Kişilerin ilgileri göz ardı edilemez. Meslek seçiminde bu ilgiler dikkate alınmak zorundadır. Öyle ki kaynaştırma öğrencileri bu nitelikleri kazanmaya yönelik bireyselleştirilmiş bir meslek eğitim programına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu yönüyle öğretmenlerin kaynaştırmaya tabi olan öğrencilere karşı tutumları ve algılamaları önemlidir. Öğretmen eğitim ortamında öğrenci üzerinde en etkili kişidir. Öğretmenin kaynaştırmaya ilişkin olumsuz tutum takınması sistemin doğru işlemesine engel olacaktır.

Mesleki teknik eğitime devam eden kaynaştırma öğrencileri pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar. Eğitim ortamında karşılaştığı sorunlar yanında, iş yerlerinde karşılaştıkları sorunlar çözümlenmelidir. Bunun için Mesleki ve teknik eğitime devam eden bir kaynaştırma öğrencisinin staj yaptığı yerlerde, iş atölyelerinde ortamın düzenlenmesi yanında öğrenciyle ilgili işverenlere bilgi verilmesi, mezuniyet sonrası iş olanaklarının araştırılması ve işe yerleştirilmesi özel eğitim hizmetlerinin başarısı için gereklidir.

Bu çalışmada Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde çalışan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve çözüm önerileri incelenmiştir. Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı sınıfların durumları ile öğretmenlerin çalışma ortamlarına ilişkin eksikliklerinin giderilmesinde araştırma sonuçlarının katkısıyla çözüm önerilerinin sunulması hedeflenmiştir. Okullarda engelli çocukların kaynaştırma uygulamaları çerçevesinde buldukları sınıflarında alacakları eğitimler için her okul uygun ortamı hazırlamak ve olumlu tutum sergilemek zorundadır. Yani özel eğitim etkinliklerinde başarı için öğretmen tarafından öğrencinin desteklenmesi gerekmektedir. Bu yönüyle öğretmen çok önemli bir role sahiptir, tutumlarının incelenmesi ve belirlenmesi gereklidir. Ayrıca, öğretmenlerin düşüncelerine göre kaynaştırmaya ilişkin uygulamalardaki zorluklar ve sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin belirlenmesi gerek uygulayıcılara gerekse alan yazına katkılar sağlayacağı düşünülmüştür.

Araştırma sonucunda;

Öğretmenlerin öğrencilerin sosyalleşmesini desteklediği çalışmalar yaptığı, öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerine verdikleri eğitimden mutlu oldukları, ancak önemli bir çoğunluğun ise olumsuz etkilendiği, kaynaştırmaya ilişkin olarak öğretmenler, kendilerinden, engel türünden ve sitemden kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını, sorunlarını çözmek için uzman yardımı aldıklarını, materyal hazırladıklarını ve derste tolerans gösterdiklerini, çalışılan okulların ve sınıfların kaynaştırmaya uygun hale getirilmesi gerektiği, ailelerle iletişime geçildiği ve işbirliği içinde çalışıldığı, öğretmenlerin diğer öğrencilere sorumluluklar verdikleri bilgilendirdikleri, yardım aldıkları ve sorunların çözümüne yönelik öneriler getirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: *Kaynaştırma, Mesleki Eğitim, Özel eğitim*

PROBLEMS OF TEACHERS WORKING AT VOCATIONAL ANATOLIAN HIGH SCHOOLS, EXPECTATIONS AND SOLUTION OFFERS RELATED TO INCLUSIVE EDUCATION

ABSTRACT

In this study, problems of teachers working at Vocational and Technical Anatolian High Schools, expectations and solution offers related to inclusive education have been researched. Interview technique among qualitative research methods has been used. The study of group of this research has been 26 teachers in total including 13 teachers in different study of fields working at Kocaeli Derince Zehra Emine Öçgüder Vocational and Technical Anatolian High School in 2015-2016 Academic Year and also other 13 teachers in different study of fields working at Kocaeli Zübeyde Hanım Vocational and Technical Anatolian High School.

In this research , interview questions consisting of 10 questions have been used. Obtained information by using interview forms has been systematized. The answers of teachers who have participated in this research have been assessed by being coded as numerical names of these teachers. The obtained data by descriptive analysis has been interpreted.

When education levels have been considered, students with disabilities after compulsory education should be referred to a general or vocational education by taking into account individual characteristics. The steps which let them stand on their own feet in life will be taken in this way. If the teachers become aware of students' health status and disabilities, this helps them develop more realistic expectations and make appropriate plans accordingly. Positive teacher thoughts about inclusive education practices will bring the success of these practices. We must never forget that every student with disabilities is a child first and foremost.

Gains intended by the program for those who continue to vocational and technical education can only be achieved via business - school cooperation. In this context, for an employee of profession who has competencies needed by businesses, vocational training should keep itself constantly updated, develop programs, ensure the efficiency of internship applications and make the necessary arrangements in this regard. At school business cooperation, being taken graduates' expectations of business lines in which they will move on their lives and being done this configuration in line with those expectations maintain its importance for the sake of efficiency. A system which is based on the the basis of both school and business must be on dynamic structure. Such a vocational training given only theoretical training is unthinkable. Businesses are application environments enabling theory to turn into practice. In this respect it is a kind of education place. They will play an important role in improving the students's qualifications based on the master-apprentice relationship.

Not only in our country but also worldwide, the general labor market cannot find those criteria they want from the employees. This reduces the success of vocational training. It is possible to think that the problem originated many structural reasons.

However, individual properties should not be neglected as well. Vocational training is a matter of skill. The interests of people cannot be ignored. This interest has to be taken into account in the choice of profession. Thus, inclusive students need individualized vocational training programs aiming to gain these qualifications. With this aspect, teachers' attitudes and perceptions against inclusive students are important. The teacher in the educational environment is the most influential person on the student. Negative attitudes of the teacher to inclusive education will prevent the proper functioning of the system.

Inclusive students attending vocational and technical education are faced with many questions. The problems encountered in the workplace in addition to the problems encountered in the training environment must be solved. For this, in areas where an inclusive student attending vocational and technical education does internship, providing information to employers about the student, investigating job opportunities after graduation and job placement besides regulating the business environment in the workshops are essential to the success of special education services.

Problems, expectations and solution proposals of teachers working at vocational and technical anatolian high schools related to inclusive education have been investigated in this study. At vocational and technical anatolian high schools, it has been aimed to be presented solution proposals with the contribution of research results on the status of the classes in which inclusive practices have been performed and the elimination of deficiencies related to the working environment of teachers. Each school is obliged to prepare a suitable environment and have a positive attitude towards the education of these children with disabilities in schools in the framework of inclusive practices. That is to say, students should be supported by teachers for success in special education activities. In this respect teachers have a crucial role and it is necessary to examine and determine their attitudes. What is more, it has been thought that difficulties in the applications relating to inclusion according to teachers' thoughts and identification of problems and determination of solution proposals will contribute to both practitioners and body of literature.

As a result of the research;

Teachers carry out works for supporting the students to socialize, teachers are happy with the education they gave to inclusive students, but a significant majority of them are affected negatively, in relation to inclusion teachers state that they have problems arising from themselves, disability type and the system and also they say that they receive expert help to solve their problems, prepare material and show tolerance in the classes, the necessity of making schools and classes which are studied for inclusion available, communicating with families and working in cooperation, being given responsibilities to students by teachers and being informed and getting help and suggestions have been made for the solutions of these problems.

Key Words: *Inclusion, Vocational Education, Special Education*

1.GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın konusu ve tezin amacı açıklanmıştır.

1.1 Çalışmanın Konusu

Toplum bireylerin oluşturduğu bir yapıdır. Toplumun şekillenmesi bireysel özellikler, bireysel nitelikler ve bireysel yeterlikler çerçevesinde olur. Her birey aynı özellikte ve aynı yeterlikte değilse de herkes eğitime ihtiyaç duyar. Birbirinden farklı bireysel özelliklere ve yeterliliklere sahip kişinin ihtiyaç duyduğu eğitimi almaya hakkı vardır. Bu kapsamda toplumun farklı özelliklerine sahip farklı eğitim ihtiyacı olan bireylere özel eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Büyük bölümünü engellilerin oluşturduğu kişilere sunulan bu hizmetler sayesinde farklılıkları nedeniyle genel eğitim hizmetlerinden yararlanmayanların eğitimin olanaklarından yararlanmasının önü açılmıştır.

İnsanın gelişimi, doğumundan ölümüne farklı evrelere ayrılır. Bu gelişimsel evreler insanın doğumu ile başlar; çocukluğu, ergenliği, yetişkinliği şeklinde devam ederek ve yaşlılıkla son bulur. Her dönem, birbiriyle ilişkili dil, zihinsel, fiziksel, sosyal-duygusal gelişim alanlarıyla şekillenir. Bu gelişim alanlarında oluşabilecek yetersizlikler, gecikmeler ve zorlanma durumlarında özel eğitimden söz edilir (BEBKA, 2012: 9). Bireysel farklılıklar bir ölçüde çocuğun normal eğitim olanaklarından yararlanmasına imkan sağlarken bir yerden sonra bazı özel düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılar. Özel eğitim adı verilen bu düzenlemeler üç temel öğeden oluşur. Özel eğitimin uygulama programları, bu alanda yetişmiş öğretmen veya diğer destekleyici personel ile özel eğitim imkânı sağlayan ortam veya düzenlemelerdir (Eripek, 1998:5).

Günümüzde çevresel nedenler, tıbbın ilerlemesi sonucu prematüre olan ya da ileri derecede sağlık problemi bulunan bebeklerin yaşatılabilmesi ve trafik kazalarında artma ve benzeri nedenlerle özel eğitime ihtiyaç duyan kişilerin sayısında artış olmuştur. Devlet İstatistik Enstitüsüne göre dünya nüfusunun %14'ü, Türkiye nüfusunun ise %12.29'u özel gereksinimli bireylerdir (Batu ve Kırcaali İftar, 2011:

7). Öğretmenlerin öğrencilerin sağlık durumlarını ve yetersizliklerini bilmeleri daha gerçekçi beklentiler geliştirmelerine ve buna uygun planlar yapmalarına yardımcı olur. Kaynaştırma uygulamalarına ilişkin olumlu öğretmen düşünceleri bu uygulamaların başarısını da getirecektir. Engelli olan her öğrencinin her şeyden önce bir çocuk olduğunu da asla unutmamak gerekir.

Özel gereksinimli bireylerin topluma uyum sağlamaları için eğitimde fırsat eşitliği ilkesi çerçevesinde eğitimden maksimum düzeyde faydalanmalıdırlar (Batu ve Kırcaali İftar, 2011: 7). Eğitimin kademeleri düşünüldüğünde zorunlu temel eğitim sonrasında engelli öğrenciler bireysel özellikleri dikkate alınarak genel veya mesleki eğitime yönlendirilmelidirler. Onların hayatta kendi ayaklarının üzerinde durmasını sağlayacak adımlar bu sayede atılmış olacaktır.

Mesleki ve teknik eğitime devam eden kişilere programın amaçladığı kazanımlara işletme-okul işbirliği ile ancak ulaşılabilir. Bu kapsamda işletmelerin ihtiyaç duyduğu yeterliklere sahip bir meslek çalışanı için mesleki eğitim kendisini sürekli güncel tutmalı, programlar geliştirmeli, staj uygulamalarının verimliliğinin sağlanması ve bu kapsamda gerekli düzenlemeleri yapması gerekmektedir. Okul- işletme işbirliğinde mezunların hayatlarını devam edecekleri iş kollarının beklentilerinin alınması ve yapılandırmanın bu beklentiler doğrultusunda yapılması verimliliğin sağlanması adına önemini korumaktadır. Hem okula hem de işletmeye dayalı bir sistem dinamik yapıda olmak zorundadır. Sadece teorik eğitimin verildiği bir meslek eğitimi düşünülemez. İşletmeler teorinin pratiğe dönüşmesini sağlayan uygulama ortamlarıdır. Bu yönüyle bir çeşit eğitim yeridir. Usta çırak ilişkisi temelli öğrencinin niteliğinin artırılmasında önemli roller üstleneceklerdir.

Sadece ülkemizde değil Dünya genelinde işgücü piyasası istediği kriterleri iş görenlerde bulamamaktadır. Bu mesleki eğitimin başarısını düşürmektedir. Bu sorunun birçok yapısal nedenden kaynaklı olduğunu düşünmek mümkündür. Ancak bireysel özellikler de ihmal edilmemelidir. Meslek eğitimi bir beceri işidir. Kişilerin ilgileri göz ardı edilemez. Meslek seçiminde bu ilgiler dikkate alınmak zorundadır. Öyle ki kaynaştırma öğrencileri bu nitelikleri kazanmaya yönelik bireyselleştirilmiş bir, mesleki eğitim programına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu yönüyle öğretmenlerin kaynaştırmaya tabi olan öğrencilere karşı tutumları ve algılamaları önemlidir. Öğretmen eğitim ortamında öğrenci üzerinde en etkili kişidir. Öğretmenin

kaynaştırmaya ilişkin olumsuz tutum takınması sistemin doğru işlemesine engel olacaktır.

Mesleki ve teknik eğitime devam eden kaynaştırma öğrencileri pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar. Eğitim ortamında karşılaştığı sorunlar yanında iş yerlerinde karşılaştıkları sorunlar çözümlenmelidir. Bunun için bu öğrencilerin staj yaptığı yerlerde, iş atölyelerinde ortamın düzenlenmesi yanında öğrenciyle ilgili işverenlere bilgi verilmesi, mezuniyet sonrası iş olanaklarının araştırılması ve işe yerleştirilmesi özel eğitim hizmetlerinin başarısı için gereklidir.

Bu çalışmada Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde çalışan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve çözüm önerileri incelenmiştir. Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı sınıfların durumları ile öğretmenlerin çalışma ortamlarına ilişkin eksikliklerinin giderilmesinde araştırma sonuçlarının katkısıyla çözüm önerilerinin sunulması hedeflenmiştir. Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde problem durumu, araştırmanın kapsamı ve sınırlarına, araştırmanın ikinci bölümünde ortaöğretim içinde mesleki ve teknik eğitimin özelliklerine ve eğitim kademesinde uygulanmakta olan özel eğitim öğrencilerinin kaynaştırmaları bağlamında özel eğitim kavramına, özel eğitim uygulamalarına, öğretmen tutumlarına ve ilgili araştırmalara değinilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde yöneteme ilişkin bilimlere, dördüncü bölümde ankete dayalı analizlere, beşinci bölümde diğer araştırmalarla karşılaştırmalı olarak tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

1.2 Tezin Amacı

Bu araştırmada Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde çalışan öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin sorunlara, bu sorunlara yaklaşımları ve çözüm önerilerinin neler olduğu saptanmaya çalışılmış öğretmenlerin özel eğitime ilişkin tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu açıdan araştırmanın problem cümlesi “Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde çalışan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin düşünceleri nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir.

Okullarda engelli çocukların kaynaştırma uygulamaları çerçevesinde buldukları sınıflarında alacakları eğitimler için her okul uygun ortamı hazırlamak ve olumlu

tutum sergilemek zorundadır. Yani özel eğitim etkinliklerinde başarı için öğretmen tarafından öğrencinin desteklenmesi gerekmektedir. Bu yönüyle öğretmen çok önemli bir role sahiptir, tutumlarının incelenmesi ve belirlenmesi gereklidir. Ayrıca, öğretmenlerin düşüncelerine göre kaynaştırmaya ilişkin uygulamalardaki zorluklar, sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin belirlenmesi gerek uygulayıcılara gerekse alan yazına katkılar sağlayacağı umulmaktadır.

2.MESLEKİ VE TEKNİK ORTAÖĞRETİM OKULLARINDA KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARI

Bu bölümde ortaöğretim içinde mesleki ve teknik eğitimin özelliklerine ve eğitim kademesinde uygulanmakta olan özel eğitim öğrencilerinin kaynaştırmaları bağlamında özel eğitim kavramına, özel eğitim uygulamalarına, öğretmen tutumlarına ve ilgili araştırmalara değinilmiştir.

2.1.Türk Eğitim Sisteminde Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okulları

Ortaöğretim; ilkokul ve ortaokula dayalı, en az dört yıl olan Anadolu, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Ortaöğretimde çeşitli programlar uygulanır. Bu programlar bireylerin kişisel istek ve yetenekleri göz önünde bulundurularak hazırlanmış, çağın gerektirdiği şekilde yapılandırılmış öğrenciyi yönlendirme esaslı eğitim kurumlarında sunulur (Turhan, 2011: 54). Ortaöğretim temelde "genel" ve "mesleki" eğitim olmak üzere ayrılmış eğitim programlarından oluşmaktadır. Genel eğitimin amacı, toplumu her birey için "ortak" olan bilgi, beceri ve tutum geliştirmektir. Mesleki' eğitim ise belli bir meslek için gerekli bilgi, beceri ve tutumlar geliştirmeyi amaçlar. Bu yönüyle genel ve mesleki eğitim birbirini tamamlarlar. Bireye yalnızca genel eğitim ya da yalnızca mesleki eğitim verilmemelidir. Hayata hazırlanmakta olan birey çok yönlü yetiştirilmelidir. Tek yönlü verilen bir eğitim bu ihtiyaca cevap vermez (Öncü, 2006: 23). Mesleki eğitim 2011 yılına kadar;

- Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü,
- Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü,
- Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü,
- Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı ve
- Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Dairesi

Başkanlığı tarafından gerçekleştirilmiş, Ayrıca din öğretimi için kurulan İmam Hatip Liselerinin bağlı olduğu Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, 652 sayılı Millî Eğitim

Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü kurularak bu tarihten itibaren tek çatı altına toplanmıştır. 14 Eylül 2011 tarihinde 652 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile mülga;

- Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
- Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
- Ticaret ve Turizm Öğretim Genel Müdürlüğü
- Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı
- Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Dairesi Başkanlığı
- Eğitim Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı (6. Akşam Sanat Okulu)

Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü adı altında birleştirilmiştir. Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü altında;

- Eğitim Politikaları Grup Başkanlığı
- Programlar ve Öğretim Materyalleri Grup Başkanlığı
- Sosyal Ortaklar ve Projeler Grup Başkanlığı
- Öğrenci İşleri ve Sosyal Etkinlikler Grup Başkanlığı
- Eğitim Ortamlarının ve Öğrenme Süreçlerinin Geliştirilmesi Grup Başkanlığı
- İzleme ve Değerlendirme Grup Başkanlığı olmak üzere toplam 6 grup başkanlığı oluşturulmuştur. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ise ayrı tutulmuştur.

Ülkemizde mesleki ve teknik eğitim, bu isim adı altında eğitim veren okullarda yapılmaktadır.

Bu okullar sektörlere göre;

Anadolu meslek ve endüstri meslek liseleri

Teknik liseler ve Anadolu teknik liseleri

Sağlık meslek liseleri

Ticaret ve turizm meslek liseleri

Din hizmetleri meslek liseleri

Mesleki eğitim merkezleri

İş eğitim merkezleri

2.1.1. Mesleki eğitim

Ortaöğretim kurumları içinde meslek eğitimi vermek için oluşturulmuş programların verilmesidir.

2.1.1.1. Tanımı ve önemi

Eğitimin kapsamı bireyleri ilgilendirse de toplumu ilgilendiren yönü daha ağır gelmektedir. Durkheim eğitimi fiziki ve sosyal çevrenin birey üzerinde meydana getirdiği etkiler olarak açıklamıştır. Kant ise eğitimi insanı mükemmelleştiren bir unsur olarak görmüştür. H. Spencer ve Herbart'un görüşlerine göre eğitim; insan ve toplum hayatının iyileştirilmesine yönelik etkinliklerin tümüdür. Bazı düşünürler eğitimi sadece bireysel yönden tanımlarken, bazıları da eğitimi kişiye bağlamanın yanında toplumsal yaşantının iyileştirilmesine yönelik faaliyetler olarak tanımlar (Ortaç, 2003: 1-2).

Kişinin davranımlarında istenilen değişmelerin sağlanması süreci olan eğitimin esas gayesi öğrenme eylemidir. Eğitim, davranışlarda kalıcı bir değişimin yaşanması ve sağlanması sürecidir. *“Günümüzde eğitimin tek amacı, artık çocuktan yargılaması yerinde zeki bir insan çıkarmak değil; amaç, dengeli bir kişiliği geliştirmek, doğuştan gelen bütün yetenekleri açılıp serpilmiş, yeni yetenekler kazanmış, karşılaştığı yeni durumlara uyum sağlayabilen, kendisini değiştirmesini ve düzeltmesini bilen dengeli bir kişilik... Kökünden sökmeden geliştirmek; dallarını kırmadan zenginleştirmek; ulusal kültürün zenginlik ve değerleriyle donatarak, bireyi dünyadaki yeri konusunda bilinçlendirmektir (Tanilli, 1994: 11-17).”*

Eğitim sisteminin görevi toplumsal gelişmişliği sağlamak için gerekli olan vasıflı, toplumsal kalkınmayı gerçekleştirebilecek özellikte insan gücünün yetiştirilmesidir. Öğrencileri üretken birer yurttaş olarak gören eğitim sistemi, onları toplum yaşamına ve meslekler dünyasına ya da ileri eğitime hazırlar (Şimşek, 2001).

Kişilerin ait olduğu topluluk içinde başarılı bir birey olmaları için sahip olduğu eğitimin önemi oldukça yüksektir. Eğitim, kişiye sunulan ve kişinin sosyal ve kültür bakımından eğitimini sağlayan bir temel bir haktır. Kişiler, edindikleri eğitim sonucunda, çevresini idrak etme ve sorgulama kabiliyetleri kazanmaktadır. Edinilen bu kabiliyetler neticesinde de kendi varlıklarını devam ettirmektedir. Eğitim süresince tüm kişiler, çocukluklarından ergenliklerinin sonuna kadar, bir mesleğe

kazandırılmak için yetiştirilmektedir. Bu kazandırma döneminde kişiler, edindikleri eğitim, aileleri ve buldukları çevre ile etkileşim içine girerek, seçecekleri meslek hakkında bir karar verir ve bu kararlarını uygulamak için, buna uygun mesleki eğitim basamağına geçerler. (Kargın, 1992, Akt, Kaya, 2012: 1)

İnsanlara yararlı mal ya da hizmet üretmeleri ve karşılığında para kazanmaları için yapılan, belli bir eğitim sonucu kazanılan sistemli bilgi ve yeteneklere dayalı, kuralları toplum tarafından belirlenmiş etkinlikler bütününe meslek denir. Toplumsal hayatın her alanında ihtiyaç duyulan mesleklere kalifiye eleman yetiştirmek için gerekli bilgi ve becerilerin verildiği eğitime mesleki eğitim denir. Toplumun hedefleri ve iş çevrelerinin gerek görmesi durumunda kişilere belirli bir mesleğin gerektirdiği beceri, bilgi ve uygulama yeterliliklerinin kazandırılması mesleki eğitimin amacıdır (Çelik, 2013: 4). Mesleki eğitim üç temel öğeden oluşmaktadır. Bunlar, birey, meslek ve eğitimidir. Birey unsuru, meslek dalında eğitim olarak ilgili meslek dalında çalışan ve sürekli eğitim ihtiyacı içinde bulunan en temel unsurdur.

Meslek, bireyin sistemli olarak yetiştiği, bulunduğu alanın gerektirdiği iç ve görevleri kapsayan geniş anlamli bir kavramdır. Ekonomik ve teknolojik gelişmenin en önemli unsurlarından birisi olan becerili iş gücünün yetiştirilmesine duyulan gereksinim mesleki eğitim kurumlarına yeni işlevler yüklemektedir (Karaağaçlı, 2002).

Karaçivi'ye (2004) göre “mesleki eğitim genel anlamda bireysel ve toplumsal yaşam için gerekli olan belirli bir iş grubunun gerektirdiği beceri, bilgi ve pratik uygulama yeteneklerini kazandırmak bireyi zihinsel, sosyal, duygusal, ekonomik ve kişisel yönleriyle dengeli biçimde geliştirme sürecidir” (Karaçivi, 2004: 3-5). Mesleki eğitim; insan, meslek ve eğitim boyutlarının dengeli bir şekilde bir araya getirilmesinden oluşmuş bir eğitim sürecidir ve kişinin tüm yönleriyle gelişimini esas alır. Mesleki eğitim topluma dönük, istihdama dayanan, tüm eğitim kademelerini kapsayan, kuram ve uygulama ve iş ile eğitimi birleştiren bir özelliğe sahiptir (Çelik, 2013: 5).

Mesleki eğitim, kişiye mesleki yaşamında belli bir iş dalıyla alakalı bilgi, ustalık ve alışkanlık edindiren ve kişinin sahip olduğu kabiliyetlerini çeşitli tarafları ile birlikte ilerleten eğitim sürecidir. Mesleki eğitim, topluluk içinde ilerleyen endüstriyel sürece bağlı bir şekilde devam ederek ehemmiyet kazanmış bir şekilde mevcudiyetini

devam ettirmektedir (Güneş, 2012: 6). Mesleki eğitim, kişiye mesleki yaşantısında işe yarayan ve geçerli olan bir iş dalı ile ilgili gereken bilgi, maharet ve çeşitli mesleki edinimler kazandıran ve sahip olduğu marifetlerini, mesleği aracılığıyla bir araç olarak kullanarak geliştirme dönemidir (Sezgin, 1994: 24).

Bireyi, hayata asıl, iş hayatına ise ara eleman olarak hazırlayan mesleki eğitimin başarısı; okul, sanayi ve toplum iş birliğinin etkili ve verimli olarak işletilmesine bağlıdır. Bireyi toplumun ve iş hayatının beklentilerine cevap verecek şekilde donanımlı kılmak meslek okullarının temel görevidir (Çetin ve Vural, 2006:6).

Sanayi devriminden sonra bilhassa Avrupa’da çoğu ülkenin iktisadi, politik, sosyo-ekonomik yapıları değişime uğramış, bunun sonucunda da bu ülkelerin eğitim yapıları da değişime uğramıştır. 19. yy.’ da başta sanayileşme ve makine gücünün kullanımının artması ile mesleki eğitim kavramı önem kazanmıştır. Bunun sebebi, fabrikalarda sadece insanların fiziki güçlerine değil, özel mesleki bilgilerine de ihtiyaç duyulmasıdır. *“Sanayileşmenin artması ve hızlı gelişmesi ile meslekî eğitimin önemi de zamanla artmıştır. Çünkü meslekî eğitimin, sanayileşmenin işgücü için eleman yetiştirmesi gereği anlaşılmıştır. Sanayide gerekli iş standartlarına ve iş özelliklerine sahip elemanların yetiştirilmesi üzere meslekî eğitim ön plana çıkmış ve bu amaç doğrultusunda eğitim vermeye başlamıştır”* (Binici ve Arı, 2004: 389).

Yakın tarihe bakıldığında özellikle ikinci dünya savaşından sonra önemli iki gelişme öne çıkmaktadır. Bunlar transistorun icadı ve entegre devrelerin ortaya çıkmasıdır. Bu icatlarla bilgisayarın rolü ve önemi ülkeler için daha da artmış ve takip edilmesi zorunlu bir gelişim unsuru olarak ortaya çıkmıştır. İkinci dünya savaşından sonra teknolojiye meydana gelen değişiklikler eğitimin yalnız teknik ve organizasyonu değil temel amaçları da değiştirmiştir (Doğan, 1969, Akt, Karakaş, 2012: 6).

Bilgi çağı da denilen çağımızda hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişim 21. yy. da ekonomide görev alacak elemanların sahip olacağı beceri düzeyinin ve niteliklerinin farklılık göstereceğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle ülkelerin mesleki eğitime verdikleri önem her geçen gün daha da artmaktadır. Bunun yanı sıra ekonomik kalkınmayı destekleme ve hızlandırma görevini yerine getirmek yine eğitim sisteminden beklenenler arasındadır, öte yandan ülkemizin nitelikli işgücü ihtiyacı Avrupa Birliği ile gümrük birliği oluşturma çabalarından sonra daha da artmıştır. Bu ihtiyaç ise daha çok sanayi ve hizmetler sektöründe ortaya çıkmaktadır

(Gül, 2008: 11). Tüm Dünyada bilim ve teknolojiye hızlı gelişim ve değişim söz konusudur. Türkiye'nin sanayisi de çok yönlü bir yapıya kavuşmuştur. Türkiye kalkınma hedeflerine ulaşmak için sanayinin ve iş çevrelerinin ihtiyacı olan sayı ve nitelikte meslek elemanlarının yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu yönüyle mesleki ve teknik eğitim Türkiye için oldukça önemlidir (MEB, 2004; Çelik, 2013: 9). Ortaöğretim düzeyinde verilen mesleki eğitim sanayinin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde planlanmakta ve sürdürülmektedir.

Dünyanın teknolojiye ve hizmet alanlarındaki hızlı değişimi ülkeler arasında ve iç piyasada kıyasıya bir rekabeti beraberinde getirmiştir. Küresel rekabetin getirdiği zorluklarla başa çıkmak daha hızlı ve daha nitelikli üretimi gerektirmektedir. Tüm bunların sağlanması emek sarf edenlerin vasıflarının geliştirilmesiyle mümkündür. Bu ise ancak mesleki eğitimle sağlanabilir (Ünsür, 1998, Akt, Çelik, 2013: 9). Sanayileşmenin çeşitliliği yeni teknik personellerin istihdam edilmesini de gerektirmiştir. Buda teknik ve mesleki eğitimi zorunlu kılmaktadır (Şahin, 1992: 8). Bu bağlamda endüstriyel kuruluşlar da öğrencinin uygulamalardaki becerisi, bilgi ve teknolojik alt yapısı, gelişime açık olması gibi konularda iyi yetişmesini istemektedir (Uysal, 2009: 34).

Günümüz endüstriyel toplumlarının, üretim basamaklarının gitgide daha kompleks bir hale sokmalarının sonucunda, emek gücünün nitelik bakımından transformasyonuna olan gereksinimi de artmıştır. Doğal olarak, üretim proseslerinin kompleks bir hal alması, çalışanın mesleğini öğrenme evrelerini de değişime uğratmıştır. Bu sebeple meslekî eğitimin kişiler ve iş yaşamının gereksinimlerine, toplumun özelliklerine uygun olarak devamlı bir şekilde yenilenmesi ve geliştirilmesi gereklidir.

Mesleki eğitim, insanı, işi ve eğitimi bulandıran, üçünü birbiri ile etkileşim içine sokan bir bütündür. Günümüzde iş ve bireylerin gereksinimlerinin değişmesi, eğitimin amaç, kapsam ve yöntemlerini de etkilemekte ve değişmesine sebep olmaktadır.

Ayrıca, mesleki eğitim kişinin yaşamında bireysel, sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanmasında gerekli bir eğitimidir. Toplum içinde yaşayan kişiler, eğitim gibi sosyal faaliyetlere katılarak, toplumsal işleri paylaşmalıdır. Bu yüzden karmaşık hale gelen üretim süreçlerinde çalışan insan gücünün yetiştirilmesinde

mesleki ve teknik eğitiminin önemi daha da görünür hale gelmektedir. Meslek eğitim bir beceri işidir. Kişilerin ilgileri göz ardı edilemez. Meslek seçiminde bu ilgiler dikkate alınmak zorundadır. Öyle ki kaynaştırma öğrencileri bu nitelikleri kazanmaya yönelik bireyselleştirilmiş bir meslek eğitim programlarına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu yönüyle öğretmenlerin kaynaştırmaya tabi olan öğrencilere karşı tutumları ve algılamaları önemlidir. Öğretmen eğitim ortamında öğrenci üzerinde etkili kişidir. Öğretmenin kaynaştırmaya ilişkin olumsuz tutum takınması sistemin doğru işlemesine engel olacaktır.

2.1.1.2. Temel ilkeler

Mesleki eğitimin birey, meslek ve eğitim olmak üzere üç elemanı bulunmaktadır. Mesleki eğitimin öncelikli unsuru olarak birey karşımıza çıkmaktadır. Mesleki eğitimin ikinci elemanı, kişinin belli bir mesleki alan üzerinde eğitim almasına dair karar verme adımıdır. Birey ve meslek elemanlarının saptanmasından sonra, seçilen mesleğe münasip olarak eğitim basamağının başlaması ve mesleğine uygun mesleki eğitim programlarına dahil olma aşaması gelmektedir. Mesleki eğitim, yalnızca bu üç etabın bulunması ile amaçlarına ulaşacak ve asıl olarak eğitim vasfına sahip olacaktır.

Mesleki eğitim süreci çok erken yaşlarda başlamakta ve bireyin meslek yaşamı boyunca da devam etmektedir. Doğan (1997) yaşam boyu devam eden mesleki eğitim sürecinde birbirine bağlı üç aşamadan söz etmektedir: (Doğan, 1997; Kaya, 2012:1):

Bireyin meslek alanını seçmesi: Bu aşamada birey genel eğitim alır ve bireye rehberlik hizmetleri sunulur.

Bireyin bir meslek alanı için hazırlanması: Birey bu aşamada temel mesleki eğitim alır.

Bireyin girdiği meslek içinde kendini sürekli olarak yenilemesi: Birey meslek yaşamı boyunca ileri meslek eğitimi alarak kendini geliştirir.

2.1.1.3. Amaçlar

Meslekî eğitim genel anlamda değerlendirildiğinde kişiyi işe hazırlama sürecidir. Bu süreçte iş amaç olarak kullanılır ve kişinin yeteneklerini çok yönlü geliştirilir (Sezgin, 1993: 344). Meslek eğitimi, “Bireylere iş için gerekli beceri, bilgi, mesleki

tutum ve iş alışkanlıkları kazandırmaktır. Bu eğitim sürecinde iş bir araç (eğitim aracı) olarak kullanılmaktadır. Hedeflenen şey ise birey yeteneklerinin çok yönlü geliştirilmesidir (Berbeoğlu, 1995: 206-207).”

Modern anlayışa göre eğitimin esas amacı; bedence, ruhça sağlıklı, topluma aktif şekilde uyum sağlayabilen bireyler yetiştirmektir. Modern eğitimin görevi; öğrencilerin psikolojik, bedensel ve toplumsal yönlerden bir bütün olarak sürekli bir şekilde gelişmelerine, topluma etkin uyum yapabilecek mutlu ve üretici bireyler olarak yetişmelerine ortam sağlayarak yardımcı olmaktır (Yeşilyaprak, 2002, akt. Uysal, 2009: 3). Eğitimin ana hedefi bireyi bir bütün olarak mümkün olan en yüksek mükemmeliyet düzeyine ulaştırmak olduğundan mesleki eğitim de, bireyin mesleki ilgi ve ihtiyacını bir motivasyon unsuru olarak kullanmak suretiyle bireyi bütünüyle eğitmeyi amaç edinir. Böylece mesleki eğitimin temel amaçlarını:

- a) Bireyi bütünüyle yetiştirmek ve topluma uyumunu sağlamak,
- b) Bireyi belirli bir mesleğe hazırlamak ve meslek içinde geliştirmek,
- c) Bireyi toplumsal amaçlar ve ekonomik ihtiyaçlar için yetiştirmek,
- d) Bireysel, sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmeye hizmet etmek olarak ifade etmek mümkündür (Alkan ve Doğan, 1976: 54).

Meslek eğitimi genel eğitimden iş yerlerine nitelikli insan götürmeyi amaçlaması yönüyle farklıdır. Bu aynı zamanda ortaöğretimden mezun olduktan sonra kişilere istihdam olanağı sağlar. Bugün Türkiye’de iki ana meslek eğitimi modeli uygulanmaktadır. Bunlar; meslek liseleri, teknik liseler ve meslek yüksekokullarında gerçekleştirilen örgün mesleki eğitim modeli ile yaygın eğitim modeli olan iş eğitim merkezleridir (Ulukan, 1998: 79).

Alkan, Doğan ve Sezgin (1996) gençleri yaşama hazırlamak amacıyla mesleki eğitimin üç amacını şu şekilde belirtmişlerdir (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1996):

- 1. Uygun öğrenme ortamının sağlanması:** Bireyin öğrenmesi için gerekli malzemelerle donatılmış öğrenme ortamlarının hazırlanması, mesleki eğitimin hedeflerine ulaşması açısından önemlidir. Sağlanan ortamların mesleki becerileri geliştirecek nitelikte işlevsel ve anlamlı yaşantılar kazandıracak biçimde olması önerilmektedir.
- 2. Gerekli becerilerin geliştirilmesi:** Mesleğin gerektirdiği becerilerin araştırılarak bireylere kazandırılması mesleki eğitimin temel amaçlarındandır.

Bireyler kendilerine sağlanan işlevsel ve anlamlı öğrenme ortamları ile mesleki becerileri geliştirilebilecektir.

- 3. İstenilen davranışların oluşturulması:** Bireylere sağlanan eğitim ortamları ve becerilerini geliştirebilecekleri ders programları ile mesleğin gerektirdiği davranışlar oluşturulabilecektir.

Mesleki eğitimin başlıca hedefi, kişiyi piyasanın ihtiyaç duyduğu nitelikte yetiştirmek ve istihdam sağlamaktır (Sezgin, 1994). Mesleki eğitimde temel becerileri kazandırmak iş hayatının ihtiyaç duyduğu niteliklere uyumlu olmalıdır. Temel mesleki eğitim denilen niteliklerde bir işin derinlemesine öğretilmesi değil yüzeysel öğretilmesi esas alınır. Mesleki uzmanlık ise mesleğin tüm detaylarının derinlemesine öğretilmesi esasına dayanır. Kişinin bir meslek hakkında yeterli donanımına kavuşması onun o mesleği başarıyla sürdürmesini ve mesleğin gerektirdiği değişikliklere uyum sağlamasını kolaylaştırır (TİSK, 2005; Şahin, 1992: 7).

Milli Eğitimin Genel Amaç ve Temel İlkelerine uygun olarak mesleki eğitimin amacı;

1. Öğrencileri türlü program ve okullarla alakalı, yetenek ve becerileri ölçüsünde hem mesleğe hem de yükseköğretime ya da hayata ve iş alanlarına hazırlamak,
2. Meslek ve iş alanlarının ihtiyaçları olan orta düzeyde meslek elemanlarını yetiştirmek,
3. Çevrenin eğitim ve öğretim gereksinimini karşılamak,
4. Bütün öğrencilere orta öğretim derecesinde ortak bir genel kültür vererek yurdun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunma bilincini ve gücünü kazandırmaktır (METARGEM, 2003; Şahin, 1992: 7).

2.1.1.4. Mesleki eğitim kurumlarının gelişime katkıları

Genel lise haricindeki orta öğretim kurumlarını barındıran mesleki eğitim, öğrencileri mesleki sahalara nitelikli eleman olarak hazırlayan, bununla birlikte onları yüksek eğitim kurumlarına hazırlayan eğitimi içermektedir. (Güçlü; 2003: 11)

Çeşitli tanımları bulunan mesleki eğitim, kişi, meslek ve eğitim unsurlarının istikrarlı bir biçimde birleştirildiği bir eğitim basamağıdır. Bu aşamada, kişiye verilen temel eğitimin yanında, kişinin bir mesleki alan için hazırlanmasında gerekli olan eğitim

verilmektedir. Bu basamağın sonucu olarak kişi ve meslek entegrasyonu sağlanırsa, mesleki eğitim amacına ulaşmış olmaktadır.

2.1.1.5. Türkiye ve Dünya’da mesleki eğitim

Bir ülkenin gelişimini etkileyen en önemli etmen insan gücüdür. Bu bağlamda eğitim, bireylerin kapasitelerini ve kabiliyetlerini çeşitli yönleri ile geliştirerek, ülkelerin gereksinim duyduğu insan gücünü hazır hale getirmektedir. Türkiye’de insan gücünün amaçlarına orantılı olarak yetiştirilmesi, kalkınmanın hızlandırılması ve iş gücünün geliştirilmesi açısından mesleki eğitim önem taşımaktadır. Mesleki ve teknik eğitime devam eden kişilere programın amaçladığı kazanımlara işletme-okul işbirliği ile ancak ulaşılabilir. Bu kapsamda işletmelerin ihtiyaç duyduğu yeterliklere sahip bir meslek çalışanı için mesleki eğitim kendisini sürekli güncel tutmalı, programlar geliştirmeli, staj uygulamalarında verimliliğin sağlanması ve bu kapsamda gerekli düzenlemeleri yapması gerekmektedir. Okul-işletme işbirliğinde mezunların hayatlarını devam edecekleri iş kollarının beklentilerinin alınması ve yapılandırmanın bu beklentiler doğrultusunda yapılması verimliliğin sağlanması adına önemini korumaktadır. Hem okula hem de işletmeye dayalı bir sistem dinamik yapıda olmak zorundadır. Sadece teorik eğitimin verildiği bir mesleki eğitimi düşünülemez. İşletmeler teorinin pratiğe dönüşmesini sağlayan uygulama ortamlarıdır. Bu yönüyle bir çeşit eğitim yeridir. Usta çırak ilişkisi temelli öğrencinin niteliğinin artırılmasında önemli roller üstleneceklerdir.

Uluslararası kuruluşlar tarafından mesleki eğitim kavramının tanımına bakıldığında UNESCO ve ILO “mesleki alanlar ve dünya iş piyasasında etkin katılım için hazırlık yapma” olarak, OECD ise benzer şekilde “mesleki eğitim katılımcıları ek bir eğitim olmadan özel alanlarda doğrudan işe hazırlayan eğitim” olarak tanımlamaktadır (CEDEFOP, 2011, akt., Karakaş, 2012: 4).

2.1.2. Teknik eğitim

Ortaöğretim kurumlarında teknik eğitim vermek amacıyla geliştirilmiş programların verildiği örgün eğitimidir.

2.1.2.1. Tanımı ve önemi

İleri seviyede matematik ve fen bilgisi ile tatbiki yetenekler kazanmış mühendislik, ticaret, tarım, sağlık, beslenme gibi her alanda yer alabilecek insanı yetiştiren eğitime teknik eğitim denir (Yazgan, 1996, akt., Gül, 2008: 10).

Alkan, Doğan ve Sezgin (1996)'e göre; "İleri düzey fen ve matematik bilgisi ile uygulamalı teknik yetenekler gerektiren, mesleki kademelerde orta ve yüksek kademeler arası düzey için gerekli bilgi, beceri ve iş alışkanlıkları kazandıran ileri düzeyde meslek eğitimi teknik eğitimidir" (Alkan vd., 1996: 6).

Teknik eğitim, bireylere yüksek eğitim öncesi bir iş kazandırmayı içeren bir eğitim türüdür ve teknik liseler, teknik okulları ve çıraklık eğitimini kapsamaktadır. Bununla birlikte, yüksek eğitim sırasında edinilen teknik eğitim de önem taşımaktadır. Teknik eğitimi, orta öğretimde alınan eğitimin yanı sıra, yüksek eğitim sırasında mesleğe dair edinilen eğitimi de kapsayan geniş bir anlam ifade etmektedir.

Teknik eğitim, bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmek için bir mesleğin ihtiyaç duyduğu bilgi, marifet ve kabiliyetleri edinmelerini sağlayarak, sosyo-ekonomik, bireysel ve hissi yönden istikrarlı ve düzgün bir şekilde yetiştirilme basamağıdır.

Teknik eğitim, kişileri, içinde bulunduğu toplumun gereksinim duyduğu ürün ve hizmetleri üretebilecek kapasitede bilgi ve marifetleri kazandırmakla birlikte, onların toplum içinde sosyal bir statü ve çevre edinmelerini hedefleyen ve bu nedenle bireylerin yapacağı imalatın kaliteye sahip olmasını ve gereksinimi giderecek şekilde olması amaçlamaktadır (Temel, 1996).

Sezgin (1999)'e göre teknik ve mesleki öğretim kalkınma bakımından, istihdam ve ülkenin rekabet gücünün yükseltilmesi bakımından önemlidir. Toplumun her kesimine bu önemin kavratılması gerektiği ve teknolojik çağa uyum sağlayabilmek için ülkemizde de teknik ve mesleki eğitime özen gösterilmesi gerekliliğini belirtmektedir (Sezgin, 1996; Uysal, Dikici ve Yörük, 2002; Karakaş, 2012: 6).

Meslekî ve teknik eğitimin verimi için, eğitim toplumsal değerlerle ve tutumlarla örtüşmelidir. Ayrıca teknolojik alt yapısı güçlü, çağdaş politikalara uygun ve finansal taahhütleri olan ve yerel, bölgesel ve küresel imkânları ve ilgileri dikkate alan özellikte olmalıdır. Meslekî ve teknik eğitim sistemleri, ekonomik boyutlarının yanında, kültürel ve çevresel yönleri ile gelişimsel yaşam deneyimleri olarak tasarlanmalıdır (UNESCO, 1999, akt., Çelik, 2013: 10).

2.1.2.2. Temel ilkeler

Alkan, Doğan ve Sezgin (1996)'e göre; teknik eğitim genel anlamda, kişisel ve toplumsal yaşam için gerekli olan belirli bir iş kolunun gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik uygulama yeteneklerini kazandırarak kişiyi zihinsel, sosyal, duygusal, ekonomik ve bireysel taraflarıyla dengeli bir şekilde geliştirme sürecidir. Teknik eğitim; insani özellikler, meslek ihtiyaçları ve eğitim politikalarının gözetildiği kişinin tüm yönlerinin gelişimini esas alan bir eğitim sürecidir. Teknik eğitim aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarına cevap veren, istihdamı önemseyen, tüm eğitim kademelerini içine alan, kuramsal bilgiler yanında uygulamaya yönelik becerilerin geliştirildiği bir özellik taşımaktadır (Alkan vd., 1996: 3).

Teknik eğitimdeki kişisel ihtiyaçlar, daha çok kişisel farklılıklarla açıklanabilir. Bu farklılıklardan dolayı ortaya çıkan gereksinimleri Alkan, Doğan ve Sezgin şoye sıralamaktadırlar. Bunlar;

- Örgün ogrenim gören ortaogretim ogrencilerinin mezun olduktan sonra istihdama yönelik ihtiyaç duyulan gerekli davranış ve becerileri kazandıracak programa gereksinimleri vardır.
- Orta ogretim sonrasında kişilerin yüksek seviyede mesleklere hazırlanma ve mesleklerinde ilerleme ihtiyaçları vardır.
- İlk ve orta ogrenimini tamamlamadan okuldan ayrılmış veya iş hayatına atılmış kişiler için ileri beceri ve bilgi gerektirmeyen işlerden geçerli ve devamlı bir mesleğe hazırlanma imkanı tanıyan programa gereksinimleri vardır.
- Yetişkinlerin oluşturduğu ve çalıştıkları mesleklerde gelişme ihtiyacı duyan kişilerin beceri ve bilgilerinin güncellenmesi için periyodik olarak mesleki gelişim programlarına katılma gereksinimleri vardır.
- Bedensel, sosyal, zihinsel ve psikolojik özürleri nedeniyle çalışamaz durumdaki ve mesleğini kaybetmiş kişilerin topluma yeniden kazandırılmaları için özel durumlarına uygun eğitim programlarına gereksinim vardır (Güneş, 2012: 6).

2.1.2.3. Amaçlar

Mesleki ve teknik eğitim, Milli eğitim sisteminin butunluğu içinde endüstri, hizmet ve tarım sektörleriyle birlikte her türlü teknik ve mesleki eğitim hizmetlerinin

planlanması, geliştirilmesi, araştırılması, organizasyonu ve eşgüdümü ile yönetim, denetim ve öğretim etkinliklerinin bütünü” olarak tanımlanmaktadır (Alkan vd. 1998: 5).

Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezine (METARGEM) göre; “teknik eğitim; teknoloji ve bilimdeki gelişimlere paralel olarak, kişilere iş hayatlarındaki belirli bir meslekle ilgili bilgi, beceri, davranışlar kazandıran ve kişilerin yeteneklerini geliştiren eğitim sürecidir” (METARGEM, 1997, akt., Çakal, 2015: 20).

Bununla birlikte, sanayi, hizmet ve ziraat branşlarıyla beraber, her türlü eğitim, düzenleme ve idari aktivitelerinin, ulusal eğitim içinde planlı bir şekilde sürdürülmesi, teknik eğitim kapsamına girmektedir.

Mesleki ve teknik eğitim, teknolojik gelişmelere uygun olarak bireylere iş hayatındaki belirli bir meslekle ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıkları kazandıran ve bireylerin yeteneklerini çeşitli yönleri ile geliştiren eğitim sürecidir. Bu tanıma göre, mesleki ve teknik eğitim yoluyla kişilerin yeteneklerinin geliştirilerek belirli bir meslek edinmeleri amaçlanmaktadır (MEB, 1988; Şahin, 1992: 7).

Teknik eğitimin temel hedefi, amaçlanan ve istenen tutumlar geliştirmek, eğitim alanı sağlamak, örgütsel ve tatbiki alanlarda gerekli olan bilgi ve marifetlerin geliştirilmesidir. Teknik eğitimin, topluluğa yönelik, meslek edindirmeye dayalı, bütün eğitim basamaklarını içeren, teori ve pratik ile meslekle eğitimi entegre eden bir nitelik sahibidir (Şahinkesen, 1992: 687-701). Doğan’ın görüşüne göre teknik eğitimin temel amacı, endüstride kullanılan birey gücünü yetiştirmektir (Doğan, 1997; Çelik, 1992: 6).

2.1.2.4. Teknik eğitim kurumlarının gelişime katkıları

Üretilen mal ve hizmetin kalitesi de üretim faaliyetlerinde rol alan kişilerin bilgi ve beceri düzeyiyle yakından ilgilidir. Bu nedenle, üretim faaliyetlerine katılan işgücünün almış olduğu eğitim seviyesi üretim kalitesini doğrudan etkileyebilecektir. Ürün kalitesindeki artış ise dış pazarda rekabet yönünden önemli avantajlar sağlayabilecektir (MEB,1995, akt., Gül, 2008: 12).

Verimliliğin artması Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomiler açısından temel faktör olmaktadır. Diğer bir deyişle daha kısa zamanda daha çok ve daha kaliteli malı üretmek gereği ön plana çıkmaktadır. Zira ülkemizin en kısa sürede sanayileşmesini

ve kalkınmasını tamamlayarak Dünya ülkeleri arasında hak ettiği yeri alması istenmektedir. Ama bunun için kaynaklarımızın en verimli şekilde kullanılması gerekmektedir. Esasen dünya pazarlarında söz sahibi olan ülkelerde bunu gerçekleştiren ülkelerdir. Ülkemizde düşük verimlilik, büyük ölçüde işgücünün nitelik düzeyindeki yetersizlikten kaynaklanmaktadır. Çünkü verimlilik her şeyden önce çalışanların bilinç, sorumluluk ve emek kapasitesi ile yakından ilgilidir. Bu nedenle verimliliğin artırılmasında, işgücünün eğitimi büyük önem kazanmaktadır (Gül, 2008: 12).

2.1.2.5. Türkiye ve Dünya’da teknik eğitim

Ulusal ve evrensel seviyede ortaya çıkan değişimler teknik eğitimi etkilemektedir. Sanayileşmede geri kalınması ve hızlı nüfus artışı toplumlardaki işsizlik oranını artırmaktadır. Bu işsiz insanların büyük bir kısmının vasıfsız olması üretken iş gücü oranının azlığına neden olmakta ve sonuç olarak birçok sosyal sorunu beraberinde getirmektedir. Eğitim kurumlarına bu konuda büyük görevler düşmektedir (M.E.B. 2004, akt., Şahin, 1992: 8).

Nitelikli işgücü açığı, genelde dışa açılma çabası ve bu alanda uluslararası rekabet gücü kazanma isteğindeki Türk ekonomisi için de önemli bir sorun oluşturmaktadır. Çünkü dışa açık ekonomi politikası, üretimde kalite ve maliyet faktörlerini ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda işgücünün nitelik ve verim düzeyinin yükseltilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan eğitim sistemimizin, sanayi ve hizmetler sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelikte işgücünü yetiştirecek yapı ve kapasitede olması gerekmektedir. Mesleki eğitim bireyleri, toplumun ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri üretebilecek bilgi ve beceri ile donatmayı hedeflemektedir. Dolaylı olarak bireye toplum içerisinde belli bir sosyal statü kazandırma amaçlanmaktadır. Bireyin statü artışı ile birlikte toplum içerisindeki rolü de artmaktadır. Rolünün önemini kavrayan birey psikolojik motivasyon kazanacaktır. Mesleki eğitimle birlikte bireyin üretim faaliyetlerindeki katkısı da artmaktadır. Katkısı oranında geliri de artan bireyin tercihi daha çok çalışma yönünde olmaktadır (Gül, 1992: 11).

Türk sanayi ve hizmetler sektöründe nitelikli işgücü ihtiyacı, önemli bir sorun oluşturmaktadır. Dışa açık ekonomi politikası, üretimde kalite ve maliyet faktörleri ile işgücünün nitelik ve verim düzeyinin yükseltilmesi gibi hususlar ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle eğitim sistemimizin ekonomik kalkınmayı destekleme ve

hızlandırma görevini yerine getirecek ve sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücü yetiştirecek yapılanma içine girmesi bir zorunluluktur (Ünlüeser, 2007: 19).

Kalkınmış ülkelerde işgücü yoğunluğu hizmet sektöründe olmasına karşın, kalkınmakta olan ülkelerde ise, sanayi sektöründe yoğunlaşmaktadır. Mal ve hizmet üretimiyle teknoloji kullanımındaki standartların hızla yükselmesi, bu alalardaki eğitilmiş ve yetişmiş insan gücü ihtiyacını da aynı oranda artırmaktadır. Toplumumuzun gelişen teknolojiyi takip etme, yorumlama, mal ve hizmet üretimine yansıtma, teknoloji üretme ve satma suretiyle gelişimi daha da hızlanmaktadır. Bu da milli eğitim sistemimizin mevcut bilgi birikimi ve becerilerle desteklenerek, zaman geçirilmeden Mesleki ve Teknik eğitim ağırlıklı bir yapıya kavuşturulmasını gerekli kılmaktadır (Ünlüeser, 2007: 19).

2.1.2.6. Mesleki ve teknik eğitimin ortak özellikleri

Günümüz mesleki ve teknik eğitim anlayışını karakterize eden başlıca özellikler şu şekilde özetlenebilir:

- Alışkanlık psikolojisi ve yaparak-yaşayarak öğrenme esastır,
- Sosyal verimlilik, ucuz maliyet ile etkili eğitim sağlamada araçtır,
- Temel kural, programları iş hayatındaki ilerlemelere göre geliştirerek değişen ortama uyarlama, kuram ve uygulamadır,
- Kavram, profesyonel düzeydekiler dışında iş dünyasındaki tüm meslekleri kapsamaktadır,
- Okullar, iş dünyasına dönük ve toplumla uyumludur,
- Programlar, çalışma yaşamına girenlerin ve çalışanların çoğunu kapsar,
- Değişen sosyo-ekonomik koşullara ve isteklere sürekli uyum esas kuraldır,
- Öğrenme-öğretme ortamı iş ortamının kendisi ya da benzeridir,
- Öğretmen öğretim alanının uzmanıdır,
- Öğretim, öğrenciye iş sağlayabilecek ve işte çalışabilecek derecede, üretici gücünü geliştirinceye kadar devam eder,
- Öğretimin içeriği, kuramcılarının bilgilerinden çok meslek alanında yetişkin bireylerin beceri, bilgi ve etkinlikleri temel alınarak geliştirilir,
- İhtiyacı olan hedef gruplara gereksinim anında ve olumlu sonuç alınacak şekilde uygulanır,

- İstihdam ihtiyaçlarına göre hazırlanmış programların uygulanmasına öncelik verilir,
- Yönetim esnek ve dinamiktir. İş dünyasına katılmak isteyenlerle okul dışı gençler ve yetişkinlere yöneliktir (Şahin, 1992: 12).

2.1.2.6.1. Mesleki ve teknik eğitime olan ihtiyaç

Teknik ve mesleki eğitim kişisel, ekonomik, sosyal ve milli olmak üzere çeşitli gereksinimler bakımından ele alınmaktadır. Bunlar;

a) Bireysel ihtiyaçlar;

Alkan ve arkadaşlarına (1996) göre mesleki eğitime gerek duyulmasına neden olan bireysel ihtiyaçlar şu şekildedir (Alkan vd. 1996: 16 – 17):

- 13 ve 18 yaşları arasındaki ve tam gün öğrenim gören orta öğretim öğrencilerinin, okullarını bitirdiklerinde bir işe girebilmeleri ve bu işte yükselbilmeleri için lazım davranış ve becerileri kazandıracak programa gereksinimleri vardır.
- Orta öğretim sonrasında kişilerin yüksek düzeyde mesleklere hazırlanma ve mesleklerinde yükselme gereksinimleri vardır.
- İlk ve orta öğrenimini tamamlamadan okuldan ayrılmış veya iş hayatına atılmış kişiler için ileri yetenek ve bilgi gerektirmeyen işlerden geçerli ve devamlı bir mesleğe hazırlanma olanağı tanıyan programa gereksinimleri vardır.
- Yetişkinlerin oluşturduğu ve çalıştıkları mesleklerde gelişme ihtiyacı yaşayan kişilerin yetenek ve bilgilerinin yenilenmesi için periyodik olarak mesleki gelişme programlarına katılma gereksinimleri doğar.
- Bedensel, sosyal, zihinsel ve psikolojik engelleri nedeniyle çalışamaz durumdaki ve mesleğini kaybetmiş kişilerin topluma kazandırılmaları için özel durumlarına uygun eğitim programlarına gereksinim duyulur.

b) Sosyal ihtiyaçlar;

Alkan ve arkadaşlarına (1996) göre mesleki ve teknik eğitim sosyal ihtiyaçlar bakımından incelendiğinde şu gereksinimler ortaya çıkmaktadır (Alkan vd., 1996: 11–13):

- Toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri için toplumda yasayan kişilerin sosyal etkinliklere geniş ölçüde katılması, toplumun işlerini paylaşmaları ve üretime katılmaları gereklidir.
- Bir işte çalışarak ekonomik özgürlüğe kavuşan kişilerden oluşan bir toplumda refah ve güvence artar. Bu da toplumsal huzura katkı sağlar. Kişilerin veya toplulukların mesleki yeterliliklerini geliştirmede ve toplumsal iş birliğine katılmada teknik ve mesleki eğitimin sosyal başarı ve mülkiyet duygusu kazandırdığı görülür.
- Mesleki eğitim sonucu gençlerin olumsuz tutum ve davranışları yanında toplum için zararlı olabilecek herhangi bir akıma bağlanmalarını da önlenebilir.

c) Ekonomik ihtiyaçlar;

Teknik ve mesleki eğitimi, ekonomik yönden gerekli kılan amaçlar şu şekildedir (Temel, 1996: 6):

- İş gücü piyasasının gereksinimlerinin karşılanması,
- Üretimde verimlilik ve kalite artışının yakalanması,
- Daha ucuz ve kaliteli mal ve hizmet üretilmesi,
- İç ve dış pazarlarda rekabet gücünün artırılması,
- Kaynakların etkinlik, verimlilik ve rasyonellik esaslarına göre kullanılması,
- Modern teknolojinin yorumlanması, izlenmesi, mal ve hizmet üretimine yansıtılması,
- İstikrarlı, hızlı ve sağlıklı bir ekonomik kalkınmanın desteklenerek gerçekleştirilmesi şeklinde sıralanabilir.

d) Ulusal ihtiyaçlar;

Ulusal ihtiyaçlar açısından teknik ve mesleki eğitimi incelerken bu ihtiyaçların sebepleri şöyle sıralanabilir (Alkan vd. 1996: 17–18) .

- Kırsaldan şehre göç eden bireyleri gerekli bilgi ve becerilerle donatmak,
- Gelişen teknolojiyle birlikte teknik insan gücü gereksinimini karşılamak,
- İşsizlik sorununu çözümleneye katkıda bulunmak,
- Doğal kaynakları daha iyi değerlendirmek,

- Kişilerin üretim kapasitelerini artırmak,
- Tarımdan sanayiye geçişi kolaylaştırmak,
- Öğrenimi güçleştiren ekonomik engelleri aşmak,
- İşin ekonomik ve sosyal önemini tanıtmak,
- El sanatlarının kalitesini artırmak.

2.1.2.7. Mesleki ve teknik eğitim modelleri

Greinert (1989) mesleki eğitim modellerini; *piyasa modeli (market model)*, *okul ya da bürokratik model (school or bureaucratic model)* ve *işbirliği modeli (cooperative model)* olmak üzere üç temel model olarak ele almaktadır. Bu sınıflamada devletin eğitim içindeki rolü temel alınmıştır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ise meslek eğitiminde uygulanan modelleri; *Okul modeli, ikili (dual) ya da işbirliği modeli ve karma model* olarak üç grupta sınıflandırmaktadır. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) İnceleme Yayınları'nda (1997) ise mesleki eğitim modelleri; zorunlu temel eğitime dayalı olarak okulda yapılan eğitimin yer aldığı *tam zamanlı mesleki eğitim modeli* ve devlet ve özel işletmelerin işbirliği ile yapılan *çıraklık eğitim modeli* olmak üzere iki ana grupta toplanmıştır (Kaya, 2012: 10).

İşgücünün mesleki eğitiminde, ülkeler sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerine göre farklı mesleki eğitim yaklaşımları izlemektedirler. Her ülkede mesleki eğitimin etkinliği farklıdır. Bir ülkede etkin olan mesleki eğitim başka ülkede etkin değildir. Bu nedenle mesleki eğitim sistemlerinin hedef kitleleri, ülkelerin gereksinim ve olanakları ile uyumlu olmasına önem verilmektedir. Farklı milletlerde işgücünün mesleki eğitiminde izlenen yaklaşımlar “ağırlıklı işgücü yetiştirme” ,“çıraklık” ve “mesleki-teknik okul” ağırlıklı işgücü yetiştirme olarak gruplandırılabilir (TİSK, 2004).

2.1.2.7.1. Çıraklık eğitime dayalı sistemler

Bilhassa orta çağ döneminde tatbik edilen bu model içinde sistemin ana noktasında çıraklık bulunmaktadır. Çıraklık eğitimi, ülkelerin milli eğitim sistemlerinde zorunlu ve temel eğitime dayalıdır.

2.1.2.7.2. Okula dayalı sistemler

Çıraklık eğitiminin beklenen sonucu vermemesi üzerine bireylerin mesleki eğitimini okullarda almaları fikrinin gelişmesine neden olmuştur. İş gücünün yetiştirilmesinde teknik ve mesleki okulu benimseyen sistemlerde kişinin bir işe girebilmesi için lazım olan mesleki davranışlar okul ortamında öğrenciye kazandırılmaya çalışılmaktadır. Teknik ve mesleki okul, öğrenciye iş için lazım olan yetenek, bilgi ve işe ilişkin tutum, tavır, iş alışkanlığı ve değerleri kazandıracak biçimde yapılandırılmıştır (TİSK, 2004).

Bu modelin en karakteristik özelliği mesleki eğitimin planlanması, organizasyonu ve kontrolünün devletin sorumluluğunda olmasıdır. 18 yaşına kadar tam zamanlı örgün eğitimin ağırlıklı olduğu bir modeldir. Mesleki eğitim 8-10 yıllık zorunlu temel eğitime dayalı olarak okul içinde gerçekleşmektedir. Eğitim sistemi, zorunlu okul eğitimi sonrasında gençleri mesleğe hazırlayabileceği gibi daha uzun bir akademik veya teknik eğitim ile yükseköğretime de yönlendirebilmektedir (Kaya, 2012: 10).

Bu model, “*yeni meslekçi eğitim görüşü*” ile de desteklenmektedir. 1980’lerin başında İngiltere’de ortaya çıkan ve 90’lı senelerden itibaren gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde teknik ve mesleki eğitim alanında uygulamaya konulan “*yeni meslekçi eğitim görüşü*”, okulların çalışma yaşamı ve iş piyasası ile olan bağlarının güçlendirilmesini ifade eder. İşgücü piyasasının yeni dinamikleri, küreselleşme süreci ve bu sürecin bir uzantısı olan yeni liberal politikalar tarafından biçimlenen yeni meslekçi paradigmalar, sanayi ile işbirliğinin artırılması durumunda okuldan iş hayatına geçişin daha kolay olmasının sağlanması, istihdam edilebilirlik için mesleki eğitimi değişimler üzerine yoğunlaşmaktadır (Emirgil, 2010, akt., Azimzadeh Kordlar, 2013: 57).

Engellilerin mesleki eğitim ve rehabilitasyondan önce ana eğitim ve tıbbi hizmetlere ilişkin gereksinimlerinin halledilmesi zorunludur. AB’ne üye devletlerin önceliği “okuldan çalışma yaşamına geçişin kolaylaştırılması”, “okul sisteminin kalitesinin iyileştirilerek” diğer topluluklarla beraber engellilerin de ekonomik ve teknolojik değişikliklere ülkelerinde, uyum gösterebilecekleri ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarına uyum sağlayabilecekleri bir eğitim sisteminin getirilmesidir (Fırat, 2000 akt., Azimzadeh Kordlar, 2013: 57).

2.1.2.7.3. Hem okula hem işletmeye dayalı sistem (ikili sistem)

Eğitimde ikili sistem okul-işyeri işbirliğine dayanan sistem demektir. Bu sistemde öğrenci haftanın belirli günlerinde okula belirli günlerinde ise işyerine gider. Öğrenci programda belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere programla alakalı grupların karşılıklı işbirliğine dayalı olarak yürüttükleri, iş ve eğitimi kaynaştıran denetimli bir sistemdir (Şahinkesen, 1992: 689).

Mesleki ve teknik eğitime devam eden kişilere programın amaçladığı kazanımlara işletme-okul işbirliği ile ancak ulaşılabilir. Bu kapsamda işletmelerin ihtiyaç duyduğu yeterliklere sahip bir meslek çalışanı için mesleki eğitim kendisini sürekli güncel tutmalı, programlar geliştirmeli, staj uygulamalarının verimliliğin sağlanması ve bu kapsamda gerekli düzenlemeleri yapması gerekmektedir. Okul-işletme işbirliğinde mezunların hayatlarını devam edecekleri iş kollarının beklentilerinin alınması ve yapılandırmanın bu beklentiler doğrultusunda yapılması verimliliğin sağlanması adına önemini korumaktadır. Hem okula hem de işletmeye dayalı bir sistem dinamik yapıda olmak zorundadır. Sadece teorik eğitimin verildiği bir meslek eğitimi düşünülemez. İşletmeler teorinin pratiğe dönüşmesini sağlayan uygulama ortamlarıdır. Bu yönüyle bir çeşit eğitim yeridir. Usta çırak ilişkisi temelli öğrencinin niteliğinin artırılmasında önemli roller üstleneceklerdir.

Sadece ülkemizde değil Dünya genelinde işgücü piyasası istediği kriterleri iş görenlerde bulamamaktadır. Bu meslek eğitimin başarısını düşürmektedir. Bu sorunun birçok yapısal neden kaynaklı olduğunu düşünmek mümkündür. Ancak bireysel özellikler de ihmal edilmemelidir. Meslek eğitim bir beceri işidir. Kişilerin ilgileri göz ardı edilemez. Meslek seçiminde bu ilgiler dikkate alınmak zorundadır.

2.2. Özel Eğitim

Bireysel ihtiyaçlar düşünülerek normal eğitimden yeterince yararlanmayan çocuklar için geliştirilmiş uygulamalara özel eğitim uygulamaları denmektedir. Her birey farklı bireysel özellikler taşır. Özel eğitim öğrencisi ise normal insanlardan bazen mental bazen değişik duyu kaybı, bazen ise fiziksel yetersizlikler ile ayrılır. Bu yetersizliklerle yaşamak zorundadır. Bu engeli aşması tam olarak hayatı boyunca mümkün olmayacaktır. Onun hayatını başarıyla sürdürmesi ona sunulacak bireyselleştirilmiş programlarla mümkün olacaktır. Öğretmenler bu programların uygulayıcılarıdır.

Özel eğitim alanı tek bir bakış açısıyla ve te bir sosyolojik yaklaşımla incelenemeyecek kadar geniştir. Bu kapsamda özel eğitim teorik yaklaşımlar yanında pratik uygulamalarla da değerlendirilmelidir (İrdem, 2002: 215). Özel eğitim bir ekip çalışmasıdır. Engelliğin tanımlanması, tanılanması uzaman yönlendirilmesi ve takibi yanında eğitim sürecinde rol alan eğitimciler bu ekibin parçalarıdır. Bu çok çeşitli mesleklerden gelen uzmanların birlikte ortak anlayışla hareket etmesini zorunlu kılmaktadır (Özen, 2012: 3).

“Her birey bir değerdir” bakış açısı özel eğitimde önemli bir düşünce tarzını oluşturur. Çünkü özel eğitime muhtaç kişi özel çaba ister, ek destek ve sabır gerektirir. Bir yönüyle mücadele bir yönüyle kabullenıştır. Nitelikli bir eğitim için, başta aile, tanılama uzmanları, yönlendirme birimleri, eğitim sistemi ve bu sistemde rol alanlar her biri ortak anlayışla hareket etmek zorundadır (Diken, 2013: 1).

2.2.1. Tanımı ve önemi

Özel eğitim kişilerin bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından yaşlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık göstermesi durumunda söz konusudur. Ayrıca bireyin eğitim ihtiyacını karşılamak amacıyla uzman personel, bireye uygun olarak hazırlanmış eğitim programları ve farklı öğretim metotları ile ihtiyaca cevap verecek şekilde düzenlenmiş uygun ortamlar söz konusudur. Tüm bunların kapsamında sürdürülen eğitime "özel eğitim" denilmektedir (MEB, 2010:1).

Özel eğitim tanımları yönetmeliklerde de ifade edilmektedir. 2006 yılı içinde yürürlüğe girmiş ve 2009 yılı içinde revize edilmiş olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (ÖEHY) özel gereksinimli birey, “*çeşitli nedenlerle bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey*” olarak tanımlanmıştır (MEB, 2009). Bu tanım incelendiğinde normallerden bireysel olarak farklılaşma söz konusudur. Bu farklılık belli bir düzeyi aşmalıdır. Bu yönüyle de tanılama bir uzmanlık işidir. Ölçme araçları gerektirir.

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler için en sık kullanılan kavramlar zedelenme, yetersizlik/özür, engel ve risktir. Bu kavramlar birbirinden farklı olmasına rağmen kimi zaman farklı kaynaklarda ortak kullanılabilir (Özen, 2012: 3). Özel eğitim bir engel durumu karşısında alınan tedbirdir. Bireyin ihtiyaç duyduğu eğitimi kendisine farklı metot ve düzenlemelerle sunmaktır.

2.2.2.Özel gereksinimli olma nedenleri

Özel eğitim nedenlerine ilişkin çalışmalar sürekli yapılmaktadır. 1980'li yıllarla birlikte genetik alanında yeni gelişmelerin olması ve bu bilimin ilerlemesi farklı bakış açılarının oluşmasına sebep olmuştur. Özellikle engellilikte genetik miras yani kalıtım üzerinde durulmaya başlanmıştır. Dolayısıyla, genetik miras engelliğin oluşmasında ilk etken olarak ele alınmıştır.. Dünya Sağlık Örgütü ise engelliğe sebep olan faktörleri yapısal nedenler ve edinilmiş nedenler olarak iki başlıkta ele almaktadır. Yapısal neden genetik bozukluğu, kalıtım kaynaklı metabolizma bozukluğunu ve kromozom bozukluklarını kapsamaktadır. Edinilmiş nedenler ise, bebeğin doğum öncesi, doğum sırası ya da sonrasında farklı nedenlerle beyin gelişimini etkileyen olumsuz durumları içermektedir. Annenin olumsuz alışkanlıklarını hamilelikte de sürdürmesi, alkol veya uyuşturucu kullanması ayrıca çok çeşit travmatik durumlar ile bebeğin doğum öncesi, sırası ve sonrasında enfeksiyona ya da toksik etkilere maruz kalması, beslenme bozukluğu ve yoksulluk ve yoksunluk gibi olumsuz durumlar ise çevresel etmenler olarak engelliliğe neden olan faktörlerden sayılabilir (Özen, 2012: 5). Özel eğitilmiş bireyin belirleneceği ilk durum tıbbi tanılamadır. Hamilelikte doktor kontrolünde belirlenebileceği gibi doğumdan sonra da belirlenebilir. Ölçme araçlarıyla belirlenen tanılama raporu sağlık raporu olarak değerlendirilmekte bu rapor sayesinde engelli birey ve ailesi bazı haklar elde etmektedir. Gerek finansal yardım gerekse eğitim yardımı ve değişik sosyal imkânlar sunulmaktadır.

2.2.3. Temel ilkeleri

Özel eğitim uygulamaları belli ilkeler üzerine kuruludur. Bu ilkeler uygulamanın kapsamını, bakış açısını ve ortak değerleri yansıtmaktadır. Millî Eğitiminin genel amaçları doğrultusunda oluşturulan özel eğitimin temel ilkeleri 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede (KHK) aşağıdaki şekilde belirtilmiştir (MEB, 2004: 7):

1. Özel gereksinimli tüm bireyler bireysel özellikleri doğrultusunda kendisine sunulan tüm özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
2. Özel eğitime erken yaşta başlanmak esastır.
3. Özel eğitim hizmetleri, (kaynaştırma temelli) bireyi, sosyal ve fiziksel çevrelerinden ayırmadan plânlanır ve yürütülür.

4. Özel eğitim bireyin eğitim performansına göre belirlenir kaynaştırma temellidir.
5. Özel gereksinimli bireyin, eğitimlerini kesintisiz sürdürebilmeleri için kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.
6. Özel gereksinimli bireyin eğitimi bireyselleştirilerek uygulanır.
7. Ailelerin, eğitimlere aktif katılmaları sağlanır.
8. Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde sivil toplumun düşüncelerine önem verilir.
9. Özel eğitim hizmetleri, bireyin topluma uyumunu sağlamaya odaklıdır.

2.2.4. Amaçlar

Özel eğitim faaliyetleri yürütülmesinde belli amaçlar gözetilmektedir. Bu amaçlar yönetmeliklerde ifadesini bulmuştur. Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, toplum içinde kendilerinden beklenen davranışları gerçekleştirebilen, toplumun diğer bireyleriyle sağlıklı iletişim kurabilen ayrıca grup içinde iş birliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlamayı öğrenmiş, üretken ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Diğer bir amaç ise özel gereksinimli bireyin temel yaşam becerilerine sahip olmasını sağlamaktır. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için uygun eğitim programları oluşturmak ihtiyaca göre bireysel özel öğretim yöntem ve tekniklerini uygulamak, personelin bu bağlamda gelişimini sağlamak ve araç-gereç kullanmalarına imkan sağlamak, bu sayede de bireyin kişisel özellikleri çerçevesinde ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını sağlama adımlarını içerir (MEB, 2010: 2).

Özel eğitimin en genel amacı; bireyin karşılaşılabileceği engelleri ortadan kaldırmaktır. Bu engeller, okulda eğitim engelleri, toplumda iletişim ve uyum engelleri, yakın çevrede ortama göre olabilecek her türlü engeli kapsamaktadır. Engelleri önlemenin ilk adımı erken tanılama yapmaktır. Ne kadar erken müdahale yapılırsa o kadar erken sonuç alınabilir. Dünya’da, erken müdahale programlarının yanı sıra önlemeye yönelik çalışmalar da yapılmaktadır. Önlemeye yönelik çalışmalar anneye sağlıklı çocuk sahibi olma konusunda tıbbi ve eğitsel hizmetlerin sunulması, anneye hamilelik süresince dikkat etmesi gereken durumların aktarılması, belirlenen testlerin yapılması olarak sayılabilir. Doğumdan sonra ise, çocuğun

gelişim geriliğini fark edebilmesi ve bu kapsamda gerektiğinde tıbbi çalışmaların yapılması ikincil önleyici çalışmalardır. Bu aşamalardan sonra erken eğitime başlamak ve rehabilitasyon hizmetleri üçüncü adım olarak düşünülebilir. Önleyici müdahale aynı zamanda bakım hizmetlerinin amaçlarındandır (Heward, 2009; Sazak-Pınar, 2006, akt: Özen, 2012: 6). Bu çalışmalarda amaç özel eğitime ihtiyaç duyan bireyin erken dönemde engelinin giderilmesi ya da yetersizliğinin olumsuz etkilerini en aza indirmesidir.

2.2.5. Özel eğitim gerektiren çocukların sınıflandırılması ve dağılımı

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler değişik yönlerle birbirinden farklılaşırlar. Bu farklılıklar yetersizliklerin derecesine göre belirlenebileceği gibi, yetersizliklerinin türüne göre de belirlenebilir. Ayrıca bireylerin yaşı, cinsiyeti, kültür ve yaşam koşulları da farklılıklara yol açabilmektedir. ÖEHY'nin (2009) tanımlar bölümünde özel gereksinimli bireyler alfabetik sıralama ile aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır:

- Çok ağır düzeyde zihinsel yetersizlik,
- Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu,
- Dil ve konuşma güçlüğü,
- Duygusal ve davranış bozukluğu,
- Görme yetersizliği,
- Hafif düzeyde zihinsel yetersizlik,
- İşitme yetersizliği,
- Orta düzeyde zihinsel yetersizlik,
- Ortopedik yetersizlik,
- Otizm,
- Özel öğrenme güçlüğü,
- Serabral palsi,
- Süreğen hastalıklar,
- Üstün yetenekli olanlar,

Bu dağılım toplumda çok çeşitli engel durumu olduğunun göstergesidir. Toplumda farklı oranda ve sayıda bulunan engelli olma durumu tedbir alma gereğini zorunlu kılmaktadır. Her engel durumunun tıbbi tanılamayla başlayan eğitimsel ve rehabilitasyon hizmetleriyle devam eden sosyal bakım ve kişisel hizmetlerle yetersizliğin giderilmesine yönelik adımlarla şekillenen özel eğitim çalışmaları sürdürülmektedir. Bu sınıflamada üstün yetenekli olma durumu diğer özel eğitime

ihtiyaç duyanlardan farklılık gösterir. Üstün yetenek bir engel durumu değildir. Ancak üstün özellikleri nedeniyle bu bireyler normal eğitim programlarından yararlanamazlar. Bu öğrenciler zenginleştirilmiş veya hızlandırılmış farklı eğitim programlarına ihtiyaç duyarlar.

2.2.6. Özel eğitim destek hizmetleri

Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler ihtiyaç duydukları alanlarda özel eğitime tabi tutulur. Bu kapsamda fizyoterapi, psikolojik danışma, odyoloji hizmetleri verilir. Bu hizmetlerden yararlanmak için özel eğitim alanının tanınması gerekir. 0-2 yaş grubundaki çocuklarda gelişim izlemesine tabi tutulur. Gelişim geriliği olan ve doktor raporuyla belgelenen çocuklarda bu hizmetlerden yararlandırılır. Aileler de bu kapsamda destek eğitimine tabi tutulurlar (Kırcaali, 1998: 8). Özel eğitim aynı zamanda ailenin desteğini de içine almaktadır. Aileler gerekli özel eğitim hizmetlerinde katkı sağlayabilirler.

Özel eğitim hizmetleri kapsam, içerik (ne öğretmeyi hedeflediği), bu hedeflerin nasıl ve nerede öğretileneğinin planlanmasını ve değerlendirmeyi içermesi sebebiyle genel eğitimden farklıdır. Öğretim yöntemlerinde bu farklılıklar aşağıda açıklanmıştır (Özen, 2012: 6):

Özel eğitimin kapsamı: Özel eğitim öncelikle engelli bireyi, farklı meslek mensuplarını kapsamaktadır. Temel çalışan bu alandaki eğitim uzmanı olan özel eğitim öğretmenleridir. Ancak özel eğitime yönelik olan hizmetler bir ekip işidir. Ekipte ise, özel eğitim öğretmeni yanında diğer öğretmenler sınıf öğretmeni ve branş öğretmenleri gibi, sahadaki diğer uzmanlar, rehber öğretmen, fizyoterapist, sağlık personeli ve sosyal hizmet uzmanları sayılabilir.

Özel eğitimin içeriği: Özel eğitim içeriğinin belirlenmesinde en temel faktör bireyin ihtiyaçlarıdır. Bireyin engel durumuna göre öğretim programı planlanır. Zihinsel engelli bireyler için zihinsel ağırlıklı programlar, otizmli çocuklar için iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik programlar. Görme ve işitme yetersizliği içinde yetersizliğin özelliğine göre ihtiyaç duyulan programlar planlanır ve uygulanır.

Nasıl öğretileneği: Özel eğitim öğrencisine sunulacak eğitim programları özel bir planlamayla verilmelidir. Normal gelişim gösteren her çocuk kendisine sunulan eğitimden faydalanır. Daha önce yapamadığı pek çok beceriyi yapar duruma gelir.

Öğretmen bu çalışmalarda aktif rol alır. Özel eğitime muhtaç bireyin ihtiyaç duyduğu eğitim çalışmasını planlar, araç gereç hazırlar, ortam hazırlar ve uygular. Yapacağı değerlendirmelerle gerektiğinde yeni planlar hazırlar. Bu çalışmalara bilimsel bulgular esas alınmalıdır.

Nerede öğretileceği: Bu kapsamda sürekli çalışmalar yapılmaktadır. Özel eğitime muhtaç duyan bireyler için eğitim ortamı ayrıştırılmış ortamdaki kaynaştırmaya kadar farklı gruplandırmalar yapılmıştır. Özel eğitim ilkeleri gereği en az sınırlandırıcı ortam önerilmektedir.

Özel eğitime muhtaç olan bireylere yönelik eğitim ihtiyaçları doğrultusunda değişik destek eğitim hizmetleri planlanmıştır. Bu hizmetlere ilişkili hizmetler ya da ek hizmetler denilmektedir. Bu hizmetlerin çeşitliliği oldukça fazladır. Konuşma engelliler için konuşma terapisi, psikolojik sorunlara yönelik psikolojik destek ve sosyal çalışma alanları ile değişik destek eğitim hizmetleri örnek verilebilir. Görüldüğü üzere farklı hizmet sunulması gereği farklı uzmanlıkların bu alanda çalışmasını gerekli kılmaktadır. Bunun için farklı kurumlar işbirliği yaparlar. Sağlıkla ilişkili hizmetleri sürdürmekle sorumlu kurum Sağlık Bakanlığı; eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri için görevli kurum Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve bakımla ilgili sorumlu kurum ise Başbakanlığa bağlı olarak hizmet sunan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'dur (SHÇEK) (Bu kurumun işlevini artık Aile ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yürütmektedir). Bu kadar farklı kurum etkin bir işbirliğini gerektirmektedir. Ancak uygulamada ilgili bakanlıklar ve kurumlar arası eşgüdüm eksikliği sebebiyle belli sorunlar yaşanabilmektedir (Özen, 2012: 7). Sorunların giderilmesi etkin bir işbirliği ile mümkün olacaktır.

Yetersizliği olan her birey eğitim hakkı yanında gerektiğinde bakım hizmeti de alma hakkına sahiptir. Bu durum yasalarla güvence altına alınmıştır. Anayasanın 60. maddesinde *“Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar”* ve 61. maddesinde ise *“Devlet sakatların korunmasını ve toplu hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirler alır”* ifadesi yer almaktadır (Odluyurt, 2012: 105).

Engelli bireylere sunulacak eğitim hizmetlerinin verimi aynı zamanda aile katılımına da bağlıdır. Aileler eğitime katılım göstermelerinin yanında hayat boyu sürecek bir mücadelede başrolü oynarlar. Engelli bireyin temel ihtiyaçlarının karşılanması

onların sorumluluğundadır. Bu zorlu süreçte yanlarındaki kişi profesyonel bir meslek elemanı olan sosyal hizmet uzmanıdır. Sosyal hizmet uzmanı ailenin engelli bireyi tüm özellikleriyle kabullenmesine yönelik destekleyici yönlendirici ve bu anlamda toplumda sağlanan hizmetlerden yararlanmasını teşvik edici rolünü üstlenir. Ailenin engelli bireyler sebebiyle hakları olan uygulamalardan haberdar eder. Engelli bireyin sosyal ortama katılmasına yönelik adımları hazırlar (Williams, 2009; akt: Özen, 2012: 7).

Tüm bu hizmetler ilk olarak engelli bireyin tanınmasıyla başlamıştır. Tanılama süreci bu hizmetlerin nerede ne zaman kim tarafından hangi programla sürdürüleceğinin belirlenmesinde temel unsurdur. Tıbbi tanılama yanında eğitsel tanılamada gereklidir. Tanılama süreci bireyin tüm yönleriyle ele alınması işlemidir. Öncelikle tıbbî inceleme yapılır. Psiko-sosyal ve eğitim alanlarında yapılan değerlendirme sonucunda da tanılama gerçekleştirilmiş olur (MEB, 2010: 12). Ancak tanılamanın ne zaman yapıldığı önemlidir. İleri yaşlarda yapılacak tanılama erken dönemde yapılan tanılamaya göre daha az yarar sağlar. Bu sebeple tanılama ilk dönemlerden itibaren yapılmalıdır. Okul çağına gelmeden yapılan bir tanılama erken alınacak önlemler ve eğitici çalışmalarla bireyin gelişimine maksimum düzeyde fayda sağlayabilir. Bunun dışında okul çağında da tanılamaya yönelik adımlar atılabilir. Bu amaçla okullarda eğitimsel yönden zorluk çeken öğrenciler ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilerek inceleme yaptırılabilir.

2.2.7.Özel gereksinimli bireyler için sağlanan eğitim hizmetleri

Özel eğitim ihtiyacı olan bireyin tıbbi inceleme ilk basamaktır. Bunun ikinci adımı Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Rehberlik Araştırma Merkezleridir. (RAM) Bu merkezler tüm illerde ve bazı ilçelerde bulunmaktadır. Burada özel eğitim öğretmenleri yanında rehber öğretmenlerde istihdam edilir. Uygulanılan testlerle bireyin özel eğitimine ilişkin çıkarımlarda bulunulur. Bu bağlamda özel eğitim öğrencisinin ve ailesinin eğitim boyutunda ilk adım hizmeti bu kurumlarda verilmektedir. RAM'larda, çocuk çok yönlü olarak değerlendirilmektedir. Gerektiğinde uygulanan zeka testleriyle hangi eğitim ortamından faydalandırılması gerektiği oluşturulan kurullarda değerlendirilir. Öğrenci sonuca göre ilgili eğitimden yararlandırılmak üzere ilçe Milli Eğitim Müdürlüğünde oluşturulan kurul vasıtasıyla yerleştirme işlemi yapılır. Öğrenci özel eğitim okuluna/sınıfına ya da kaynaştırmaya

yerleştirilir. RAM’da çalışanlar özel eğitim gerektiren bireylerin; tarama, bireysel inceleme, görüşme ve gözlemlerle belirlenip, uygun eğitim almalarını sağlarlar. Özel eğitim kurumları, iş ve meslek edindirme okulları, okullardaki özel eğitim sınıflarına öğrenci yönlendirmesi yapılarak öğrencilerin özür gruplarına göre bireysel ve grupta eğitim almaları sağlanır. Ayrıca Milli Eğitime bağlı okullardaki özel eğitim sınıfı öğretmenlerine, özel eğitim alan öğrencilerin velilerine yönelik mesleki ve eğitici çalışmalar ile seminerler düzenlenir.”

2.2.7.1.Erken çocuklukta özel eğitim hizmetleri

573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de özel eğitim öğrencisine yönelik erken eğitim dönemi, “0-36” ay arasındaki çocukları, kapsayan eğitim hizmetleri” olarak tanımlanmıştır. Yönetmelikte özel eğitim öğrencisine yönelik verilecek erken eğitim hizmeti evde ve kurumlarda verilebileceği belirtilmiştir. Ancak bu hizmetler tam olarak henüz kurumsal bir nitelik kazanmamıştır. Sadece rehabilitasyon merkezlerinde tıbbi tanılama ve RAM raporuyla belli engel gruplarına hizmet verilmektedir. Bunun dışında okul öncesi eğitim (37-72 aylık çocuklara sunulur) ya da ilköğretim döneminde u çocuklara yönelik eğitim hamleleri yapılır (Özen, 2012: 8).

Özel eğitime yönelik erken tanılamının sağlayacağı yarar gereğince ülkemizde okulöncesi dönemde özel eğitim hizmetleri verilmektedir. RAM incelemesi sonucu okulöncesi çağıdaki öğrenciler okul öncesi eğitime başlarlar. Üstelik özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların okulöncesi eğitimi zorunlu eğitim kapsamındadır. Bu eğitim kaynaştırma yoluyla yapılması yönünde gerektiği önemle vurgulanmıştır. Ayrıca yaşı dolsa bile bu çocukların okulöncesi eğitimleri bir yıl daha uzatılabilir. (Batu, 2008: 29). Bunun dışında okulöncesi özel eğitim çocukları için özel eğitim sınıflar da açılabilir. Orta ve ağır düzeyde zihinsel yetersizlik ile otistik çocuklar için açılan özel eğitim sınıflarında okulöncesi düzeyindeki çocuklara alan uzmanları tarafından bireysel eğitim programları uygulanmaktadır.

2.2.7.2.Okul çağındaki özel gereksinimli çocuklar

Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenci gerekli incelemeler sonucunda yönlendirildiği okullarda eğitimlerine devam ederler. Tanısı koyulmamış öğrencinin okul yönetimi tarafından kaydı yapılmak zorundadır. İnceleme ve yönlendirme daha sonra yapılabilir.

Okul çağında olup normal gelişim gösteren çocuklar okula uyum sağlamada çok zorluk çekmezler. Özel eğitime ihtiyaç duyan bir öğrenci ve ailesi için bu durum pek böyle değildir. Ailesinin yanında korumalı bir ortamda yaşayan çocuk dış ortama çıkacaktır. Bu konuda çocuğun ve ailesinin desteklenmesi gereklidir. Aileye okulun çocuğa sağlayacağı katkılar anlatılmalıdır. Okul çocuğun fiziksel, sosyal, kişilik gelişimine katkı sağlar (Özen, 2012: 75).

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler için en az sınırlandırılmış uygulama olan kaynaştırma uygulamaları benimsenmiştir. Bu yetersizliği olan bir bireyin yetersizliği olmayan bireylere aynı ortamı paylaşması anlamına gelmektedir. Bu genel eğitim hizmetlerinden özel eğitim öğrencisinin de yararlanması ve beraberinde destek eğitimlerin verilmesidir. Bunun dışındaki uygulamalar ancak kaynaştırmanın yeterli yararı sağlayamadığı durumlarda alan uzmanları ve aile tarafından verilen kararlar özel eğitim sınıfı ve özel eğitim okulu şeklindedir (Odluyurt, 2012: 105). Bu uygulamalarda amaç özel eğitim uygulamasına tabi olan öğrencinin maksimum düzeyde eğitimden yararlanmasıdır.

Özel Eğitim uygulamalarının nasıl olması gerektiğini açıklayan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere verilen eğitimlerin ne zaman ve hangi şartlarda verileceğine ilişkin açıklayıcı bilgiler bulunmaktadır. Bu konuda birey öncelikli ilgili kurumlarda incelemeye tabi tutulur. Bu inceleme eğitsel değerlendirme olarak tanımlanır. Bu değerlendirme sonunda birey kaynaştırma yahut diğer özel eğitim ortamlarına yönlendirilir. Yönetmelik, engelli bireylerin doğumu ile takip ve destek eğitim hizmetlerinin başlaması gerektiğini, okul öncesi eğitimin ise 37-72 ay arasındaki çocuklara zorunlu olduğunu engelin türü ve derecesine göre destek eğitim hizmetlerinin verilmesi gerektiğini açıklamaktadır. Bu kapsamda kurulan özel eğitim sınıf ve okulları hakkında detaylı açıklamalar, burada çalışan uzman personelin nitelikleri ve görevleri ile eğitime ilişkin ilke ve yöntemlerde belirtilmiştir. Destek eğitim uygulamaları ayrıca açıklanmıştır. Yönetmelik incelendiğinde özel eğitim uygulamalarının tüm detaylarıyla çerçevesinin belirlendiği ve uygulamaların nasıl yapılacağına açıklandığı görülmektedir.

Özel eğitim uygulamaları ülkemizde üç seçenikle verilmektedir: (1) Kaynaştırma adıyla normal çocuklarla birlikte verilen genel eğitim okulları, (2) genel eğitim okulları kapsamında açılan özel eğitim sınıfları ve (3) özel eğitim okullarıdır. (Eripek, 2008: 85). Bu seçenekler özel eğitim değerlendirme kurulu üyelerinin kararı

doğrultusunda değerlendirilir. Bu uygulamalarda öncelik çocuğun bireysel ihtiyaçlarının giderilmesidir. Hangi ortam çocuk için faydalı olacaksa o ortam tercih edilmelidir.

2.2.7.2.1.Kaynaştırma eğitimi

Özel eğitim uygulamalarında en çok başvurulan yöntemlerden biri “kaynaştırma” uygulamalarıdır (Batu ve Kırcaali İftar, 2011: 11). Kaynaştırma, özel eğitime ihtiyaç duyan bir öğrencinin normal gelişim düzeyindeki çocuklarla birlikte eğitimlerinin verilmesidir (Kırcaali İftar, 1992: 45). Tam zamanlı ve yarı zamanlı yapılan kaynaştırma uygulamaları yeni yönetmelikte tam zamanlı olarak tanımlanmıştır. Yerine destek eğitim odalarında verilebilecek eğitimler getirilmiştir.

Özel eğitim öğrencisi istenilen bir okula kaydı yaptırılır. Burada normal çocuklarla birlikte eğitim verilir. Bu uygulama ile özel eğitim öğrencisi çevresinden uzaklaşmamış kendi çevresinde eğitim görmüş olur. Bu uygulamalarda bazı dersler farklı ortamlarda farklı programlarla verilebildiği gibi bazı uygulamalarda aynı ortamda aynı eğitimi alırlar. Özel eğitim uygulamalarında erken eğitime başlamak hızlı mesafe alınmasını sağlar. Bu açıdan erken tanılama özel eğitim uygulamalarında önemlidir (Odluyurt, 2012: 105). Daniel ve King (1997) tarafından yapılan araştırmada, özel eğitime muhtaç çocuklarda kaynaştırma eğitiminin çocuklarda akademik başarı ve benlik saygısı üzerine etkileri incelenmiştir. Araştırmanın sonunda kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin okuma eğilimlerinin yüksek olduğu buna karşılık farklı kaynaştırma programları uygulanan çocukların ders başarılarının benzer düzeyde olduğu, aile ve öğretmen destekli olmayan kaynaştırma sınıflarında bulunan öğrencilerin de benlik saygılarının düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Kaynaştırma uygulamaları önceki yönetmelikte tam zamanlı ve yarı zamanlı olarak tanımlanmıştır. Tam zamanlı uygulamada öğrenciler tüm dersleri normal gelişim gösteren çocuklarla birlikte görürken yarı zamanlıda bazı dersler özel eğitim sınıflarında görmektedirler. Şu anda yarı zamanlı uygulama tanımı yönetmelikten kaldırılmış yerine kaynaştırma ayrıştırılmadan kullanılmıştır (Özen, 2012: 9). Tüm bu uygulamalardaki amaç özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların yaşlarıyla birlikte geçirdiği birlikteliği artırmaktır. Kaynaştırma öğrencisi normal çocuklarla sürdürdüğü etkinliklerde üst düzeyde fayda sağlamaktadır. Burada en üst düzey

fayda kaynaştırma öğrencisinin topluma olan adaptasyonudur. Öğrenci etkinliklerde yaşlılarıyla birlikte olduğunda kabullenilmesi sağlanmış olacaktır. Çocuktaki bağımlılık duygusu böylece azalmış olacaktır. Kaynaştırma öğrencisinin gördüğü olumlu öğrenme modellerini uygulamaya geçirmesini kolaylaştıracaktır. Sonuçta kaynaştırma uygulamaları tüm kesimler tarafından kabullenilmiş, okullarda bu çocuklara uygun eğitim ortamları hazırlanmış ve bazı tedbirlerin alınmasını kolaylaştırmıştır (MEB, 2010: 16). Avramidis ve diğerleri (2000) tarafından yapılan araştırmada, özel eğitimde görev yapan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin düşünceleri incelenmiştir. Araştırmanın sonunda, özel eğitimde görev yapan katılımcıların sınıflarında kaynaştırma eğitimini kullandıkları, kaynaştırma eğitimi konusunda deneyimli oldukları ve kaynaştırma eğitime karşı pozitif düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir. Bunun yanında, eğitim düzeyi üniversite seviyesinde olan öğretmenlerin kaynaştırma eğitime yaklaşımlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Parasuram (2006) tarafından yapılan araştırmada, Hindistan da özel eğitime muhtaç çocuklarda kaynaştırma eğitimi ile ilgili öğretmen tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda öğretmenlerin cinsiyet özelliklerinin kaynaştırma eğitime karşı tutum düzeyini etkilemediği tespit edilmiştir. Buna karşılık öğretmenlerin yaş gruplarına göre kaynaştırma eğitime ilişkin tutum düzeylerinin farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre 20-30 yaş grubunda bulunan öğretmenlerin kaynaştırma eğitime ilişkin tutum düzeylerinin yaş ortalaması 40-50 olan öğretmenlerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun yanında aylık gelir düzeyi yüksek olan öğretmenlerin kaynaştırma eğitime ilişkin tutumlarının aylık geliri düşük olan öğretmenlerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde öğretmenlerin eğitim düzeylerinin artmasının kaynaştırma eğitime ilişkin tutum düzeylerini arttırdığı tespit edilmiştir.

Kaynaştırma öğrencilerinin sosyalleşmesi adına yapılan çalışmalar arasında ders içi etkinliklerde desteklemeler, arkadaş gruplarına katılmasını sağlamak, bireysel görüşmeler yapmak, ders dışı etkinliklere katılmasını teşvik etmek gibi sosyalleştirme uygulamalarını yapmaktadırlar.

2.2.7.2.2.Özel eğitim sınıfları

Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler daha okul öncesi eğitimden itibaren kaynaştırma temelli gerektiğinde özel eğitim sınıflarında özel eğitime tabi tutulurlar. Özel eğitim sınıfları kaynaştırma eğitiminden yeterince yararlanmayacak düzeyde

olan özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler geliştirilmiş öğretim modelidir. Özel eğitim sınıfları genel eğitim okullarının her kademesinde açılabilir. Bu sınıfların özelliği yetersizlik türü göz önüne alınarak açılış onaylarının verilmesidir. Görme, işitme, zihinsel yetersizlik otistik çocuklar için açılan özel eğitim sınıfları gibi. Burada genel eğitimden farklı bir program izlenmektedir. Özel eğitim sınıflarında her ne kadar farklı program izlense de bireyselleştirilmiş program uygulamak esastır. İlgili yönetmelikte sınıf mevcutları yetersizlik türüne göre belirlenmiştir (MEB, ÖEHY, 2009).

2.2.7.2.3.Özel eğitim okul ve kurumları

Genel eğitim hizmetlerinin verildiği okullar dışında özel eğitimin özelliğine göre ayrıştırılmış ortamda farklı öğretim programlarının izlendiği özel eğitim okulları da açılabilir. İşitme Engelliler Okulu, Ortopedik Engelliler Okulu bu okullara örnek verilebilir ve bu okullar yatılı veya gündüzlü olabilir (Odluyurt, 2012: 105). Bu okullar genel eğitim hizmetlerinden farklıdır. Burada görev alan öğretmenlerin tamamı alan uzmanlarıdır. Özel eğitim öğretmeni olan bu kişiler bireyselleştirilmiş eğitim programını dikkate alarak öğrencilerin eğitimlerini vermektedirler. Bu okulların bir kısmı özel eğitim ilkokulu, bir kısmı uygulama okullarıdır.

Son yıllarda kaynaştırma uygulamalarına ağırlık verilmiş olması hem genel eğitimdeki kaynaştırma öğrencilerinin hem de özel eğitim sınıflarının artmasına yol açmıştır. Bu durum özel eğitim okullarının sayısının azalmasına yol açmıştır.

Özel eğitim sınıflarını veya özel ilköğretim okullarını bitiren öğrencilere takip ettikleri eğitim programı dikkate alınarak ilköğretim diploması verilir. Şayet genel eğitimden farklı bir program uygulanmış ise bu sınıf ya da okulları bitirdiklerini gösteren bir belge verilmektedir. Özel eğitime tabi tutulmuş öğrenciler ellerindeki diplomalarla orta öğretim okullarına kayıtlarını yaptırabilmektedirler. Ortaöğretimde özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler öncelikle kaynaştırma uygulamaları yoluyla genel ve mesleki ortaöğretim kurumlarında ya da özel gereksinimli bireyler için açılan ortaöğretim kurumlarında sürdürmektedirler. Bunun dışında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iş eğitim merkezlerinde de mesleki eğitim görebilmektedirler (Özen, 2012: 11). Tüm bu uygulamalar özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin hayata tutunması için gerekli eğitimi vermek sunulan eğitimden maksimum düzeyde faydalanmasını sağlamaktır. Mesleki teknik eğitime devam eden kaynaştırma

öğrencileri pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar. Eğitim ortamında karşılaştığı sorunlar yanında iş yerlerinde karşılaştıkları sorunlar çözümlenmelidir. Bunun için Mesleki teknik eğitime devam eden bir kaynaştırma öğrencisinin staj yaptığı yerlerde, iş atölyelerinde ortamın düzenlenmesi yanında öğrenciyle ilgili işverenlere bilgi verilmesi, mezuniyet sonrası iş olanaklarını araştırılması ve işe yerleştirilmesi özel eğitim hizmetlerinin başarısı için gereklidir.

Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler için oluşturulan okulların dışında bu çocuklara hizmet eden hastane sınıfları, işitme ve konuşma rehabilitasyon merkezleri, rehberlik ve araştırma merkezleri, özel işlik ya da korumalı iş yerleri gibi kurumsal yapılar da oluşturulmuştur. Özel eğitim okul ve sınıf programları öğrencileri eğitimlerini normal okullarda akranlarıyla birlikte sürdürecektir yeterliklere ulaştırmayı amaçlayan bir yaklaşımla hazırlanır (Odluyurt, 2012: 105). Tüm kurumlar özel eğitim öğrencisinin normal çocuklarla eğitim alabilecek düzeye getirmeye çalışır.

2.2.8.Öğretmen tutumları

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere yönelik sunulan hizmetlerde temel prensip onların normal çocukların aldığı eğitimden yararlanmasını sağlamak ve en üst düzeyde gelişimlerine katkı sağlamaktır. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere yönelik hizmetlerden sorumlu olan kişilerin görevlerini yerine getirirken gerekli hassasiyeti göstermeleri gerekmektedir.

Özel eğitim gereksinimi olan çocuklara yönelik eğitim hizmeti birbirinden farklı alanlarda yetişmiş öğretmen ve uzmanlar tarafından yerine getirilir. Özür grubu farklılaştıkça eğitim ihtiyaçları da farklılaşmakta, buna bağlı olarak da her özür grubu için farklı niteliklere sahip öğretmen ve uzmanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Toplam okul çağı çocukları içerisinde çeşitli özür grupları toplamının %12 kadar olduğu saptanmıştır (Can, 2002: 211).

Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere yönelik sunulan hizmetlerden sorumlu kişilerin bu çocuklara ilişkin tutumları önemlidir. Olumsuz tutum ve inançların yetersizlik durumunu olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir. Olumsuz tutum sergileyen bir öğretmen bu çocukların gelişim göstermeyeceğine olan inancı bulunmaktadır. Bu inanç onun bu konuda yeterince çaba göstermesine engel olur. Sonuçta çocuk öğretmenin olumsuz tutumu yüzünden gelişimi engellenmiş olur (Heward, 2009, akt: Özen, 2012: 4). Avramidis ve Norwich (2002) tarafından

yapılan araştırmada, literatürde yer alan araştırma bulguları değerlendirilmiş ve öğretmenlerin özel eğitim ile ilgili tutumları değerlendirilmiştir. Araştırma sonunda öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine karşı yaklaşımlarının yüksek olduğu, kaynaştırma eğitimi konusunda olumsuz düşüncelere sahip öğretmen görüşlerinin neredeyse hiç bulunmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında öğretmen davranışlarının özel eğitime muhtaç çocukların özelliklerine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Kaynaştırma uygulamasının başarılı olabilmesindeki en önemli etmenlerden biri, belki de en önemli olanı öğretmendir. Öğretmen bazı özelliklere sahipse, kaynaştırma uygulamasının başarıyla yürütülebilmesi için en önemli unsur tamamlanmış sayılabilmektedir. Öğretmenlerde bulunması gereken özellikler konusunda şu noktaları vurgulamak yerinde olacaktır (Batu ve Kırcaali İftar, 2011: 25):

- a. Değerlendirme ve program geliştirme çalışmalarında ekip içinde yer almak,
- b. Özel gereksinimli çocuk normal sınıfta da olsa, özel eğitim sınıfında da olsa, çocuğun yararlanabileceği şekilde öneriler geliştirmek ve uygulanmasını sağlamak,
- c. Özel gereksinimli çocuklar için öğretimi bireyselleştirmek,
- ç. Özel gereksinimli çocuklar da dahil olmak üzere sınıftaki tüm çocuklar için eşit eğitsel fırsatlar yaratmak.

Araştırma bulgularına göre; öğretmen adaylarının özel eğitime muhtaç öğrencilerin eğitiminde kendilerini yeterli görmeleri, gerekli öğretmenlik rolleri ve uygun özellikler edinmeleri, özel eğitime muhtaç öğrencilerin özelliklerini tanınmaları, özel eğitime muhtaç öğrencilerin özelliklerine uygun eğitim ortamlarının seçilmesi, eğitim programlarının düzenlenmesi ve kaynaştırılmaları açısından özel eğitim dersi alan ve almayan öğretmen adayları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu ortaya çıkarılmıştır (Sarı ve Bozgeyikli, 2002: 56). Öğretmen özel eğitime ihtiyaç duyan bir öğrencinin bireyselleştirilmiş bir eğitim programıyla düzenli çalışma ve takip ile yeterli gelişimi gösterebileceğini bilmelidir. Öğretmenin olumlu tutum ve tavrı engelli öğrenciyi öğrenmeye karşı motive eder çalışmaya teşvik eder, aileye moral verir ortaya konan çabaların gereksiz olmadığı bir yarar sağladığı görülmüş olur.

Öğretmenlerin evrak yükü azaltılması gerektiği, destek eğitim odasındaki derslere sadece özel eğitim öğretmenlerinin girmesi gerektiği, kaynaştırma öğrencilerinin diğer bölümlere dengeli şekilde dağıtılması gerektiği, kaynaştırma öğrencilerinin bir sınıfta toplanması gerektiğini, öğretmenlere bu konuda verilen hizmet içi eğitimlerin yaygınlaştırılmasını gerektiğini, rehberlik servisinin bu konudaki yetersiz olduğu, sınıf öğretmenleriyle işbirliği yapmadıkları, öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisiyle ilgili bilgi yetersizliği olduğunu, idari kadronun da önemli olduğu, doğru BEP yapılması için öğretmenlere öncelikli olarak eğitim verilmesi gerektiği, öğretmenin iş yükünün azaltılması gerektiği, aile ile işbirliği kurulması gerektiği öğrencilerle birebir ilgilenilmesi için ek zaman ve mekân gerektirdiği, sınıf mevcutlarının azaltılması gerektiği, okullarda destek eğitim odalarının olması, kaynaştırma öğrencisine göre sınıf mevcutlarında düzenleme yapılması, engel türü ve derecesine göre sınıfta fiziki düzenlemelerin yapılması gerektiği, engelli öğrencilerin başarabileceği görevler verilerek onların da başarı duygusunu tatmaları sağlanabileceği, sürekli aile ve yakın çevreyle ilişki kurup onlarında desteklenmesi önemli olduğu, veli ve okul rehber öğretmenin daha sık iletişimde olması gerektiği, kaynaştırma öğrencileriyle özel ilgilenmesi gerektiği, öğretmenlerin öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda başarabilecekleri, görevler vermesi gerektiği, sınıf arkadaşlarıyla işbirliği yapabileceği etkinliklerde bulunması gerektiği, RAM'ların ve Ram'da çalışanların yetersizliği, rehber öğretmenlerin bu konuda yeterli olmadıkları, aileler çocuklarını nereye götüreceğini bilmedikleri, onlara ve bizlere yol gösterecek uzmanlara ihtiyaç olduğu, destek eğitim odalarının aktif kullanılması gerektiği, öğretmenler bu öğrencilerinin farklılıklarını kabul etmeli ve buna göre ödev vermeleri gerektiği düşünülebilir. Öğretmenler kaynaştırma öğrencisinin gelişimi için diğer öğrencilerden yardım almaktadırlar. Kaynaştırma öğrencisi akran dayanışmasından olumlu etkileneceği aşikârdır. Kaynaştırmanın mantığı da budur. Özel eğitim öğrencisi ile normal gelişim gösteren öğrencilerin aynı ortamda eğitim görmeleri önemlidir.

Sınıf öğretmenleri kaynaştırma uygulamalarını desteklemelidir. Bu destek sınıftaki diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine karşı tutumlarını da etkileme olasılığı yüksektir. Akran gruplarının destekleri arasında diğer öğrencilere kaynaştırma öğrencisini arkadaş gruplarına almaları gerektiği hakkında bilgi verdiklerini, sorumluluk alabilecek öğrencileri bilgilendirerek faaliyetlerine yardımcı olmalarını

sağladıkları, kaynaştırma öğrencilerin kendilerini toplumdan dışlamaması amaçlı diğer öğrencilerle konuştuklarını, başarılı öğrencilerin onlarla birlikte ders çalışmalarını sağladıklarını, akran danışmanlığı eğitiminin faydalı olduğunu, öncelikle onlara empatik yaklaşımı kazandırmaya çalıştıklarını, daha sonra iletişim kurmalarını sağlayıcı ekip çalışmaları önemlidir.Öğretmenler kaynaştırmaya ilişkin olumsuz tutum sergilerse sınıftaki diğer öğrenciler bundan olumsuz etkilenir ve ortopedik engelli bir öğrencinin tekerlekli sandalyesini ittirebilir, ona akran desteği verebilir; ancak, bunlar özel gereksinimli öğrencinin sınıfın bir parçası hâline gelmesi için yeterli olmayacaktır. Çünkü bu öğrencilerin aynı yemekhanede yan yana yemek yemeleri, normal akranların kaynaştırma öğrencisini kabullenerek aralarına almaları anlamına gelmeyecektir. Dolayısıyla, öğretmenin özel gereksinimli öğrenciye karşı olumlu ve kabul eder bir tutum içinde olması; kendisi, normal öğrenciler ve kaynaştırma öğrencileri açısından çok büyük önem taşımaktadır (Batu ve Kırcaali İftar, 2011: 26). Sosyalleşmelerini destekleyemeyen öğretmenler genelde iş yüklerini gerekçe olarak sunmaktadırlar. Oysaki öğretmenin görevleri arasında öncelik belirleyip birini yapıp diğeri yapmamak olası değildir. Bu sebeple öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisinin sosyalleşmesini destekleyici çalışmalar yapması asli görevidir. Bu sorumluluk okul yönetimi, rehber öğretmen, aile ve ders öğretmeni arasında paylaşılmaktadır. Bu sonuçlar gösteriyor ki öğretmenlerin büyük çoğunluğu kaynaştırma öğrencisinin sosyalleşmesi desteklemesi yönüyle kaynaştırma uygulamalarını desteklemektedirler.

Etkinlikler sonunda öğrenciye geri bildirim verilmeli, gösterdiği başarılar için sözlü ve yazılı olarak pekiştiriciler verilmelidir. Eleştirilerde ise kişiliğe değil davranıştaki yanlışlığa vurgu yapılmalıdır. Performansına uygun görevler verilmeli, başarısız olduğunda bırakılmamalı; gerekirse çaba ve gayretleri takdir edilmelidir. Yapılan çalışmalarda aile ve yakın çevrenin desteğine başvurulmalıdır (MEB, 2010: 55). Özel eğitime yönelik tutumlarının olumlu olarak geliştirilmesi için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir. Bunlar (Sarı ve Bozgeyikli, 2002: 78):

1. Öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokullarda 'Özel Eğitime Giriş' dersini verilmesi,
2. Öğretmen adaylarının hizmet içi eğitimler vasıtasıyla özel eğitim konusunda bilgilendirilmesi,

3. Her öğretmen adayı özel eğitimin verildiği okul kurumlarda kısa süreli etkinliklere katılması,

4. Mesleğe yeni başlamış öğretmenlerin özel eğitim konusunda destek alabileceği kurum ve kuruluşlardan yararlanmasının sağlanması,

5. Okul yönetimine özel eğitim konusunda sorumluluk ve müeyyide yetkisinin getirilmesi,

6. Devlet kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar ve medyanın işbirliğini geliştirici önlemler alınarak özel eğitim konusunda olumlu tutum geliştirmeye yönelik çalışmaların uygulanması,

7. Özel eğitime ilişkin hazırlanan yayınlardan öğretmen yetiştiren fakültelere-tüm eğitim kurumlarına gönderilmesi, özel eğitime yönelik olumlu tutum geliştirmeleri çok önemlidir.

Kaynaştırmanın başarıya ulaşmasındaki en önemli etmen, etkili öğretimdir. Öyleyse, diğer öğrencilerine etkili öğretim sağlayabilen bir öğretmenin, kaynaştırma öğrencilerine de etkili öğretim sağlama olasılığı yüksek olacaktır. Ayrıca, kaynaştırma öğrencilerine yönelik yürütülen etkili öğretim çalışmaları, diğer öğrencilerin okul başarılarının artmasında da rol oynayacaktır. Dolayısıyla, kaynaştırma sınıfı öğretmeni, yalnızca kaynaştırma öğrencisine/öğrencilerine yönelik öğretim uyarlamaları yapmak yerine, tüm sınıfın yararına olacak öğretim uyarlamaları yapmalıdır. Böylece, sınıfta bazı öğrencilerin ön plana çıkıp bazılarının geri planda kalma riski önlenilebilecektir (Batu ve Kırcaali İftar, 2011: 87). Okuldaki öğrenciler bir çok açıdan diğer öğrencilerden farklılık göstermez, ancak 30 kişilik sınıflarda diğer öğrencilere müfredatı yetiştirmeye çalışırken kaynaştırma öğrencisine zaman ayırmanın zor olduğunu, bazı derslerde öğrenciye bir şey kazandırılmadığı ve öğrencinin doğru değerlendirilemediği, kaynaştırma öğrencisi için fiziki koşulların yetersiz olduğu, öğrencinin arkadaşlarıyla iletişim sorunları yaşadığı, sınıf içinde yalnızlaştıkları, derse geç katılım gösterdikleri, kaynaştırma öğrencisi ile ayrıntılı olarak ilgilenmek gerektiği fakat vakit yetersizliğinden yapılamadığı belirtilmiştir. Tüm bunların öğretmenlerin motivasyonlarını olumsuz etkilediği ve üzdüğü görülmüştür.

2.2.9.Kaynaştırmanın başarıyla uygulanabilmesi için öğretmenlerle gerçekleştirilebilecek etkinlikler

Kaynaştırmanın başarıyla uygulanabilmesi, kaynaştırma uygulaması başlamadan önce ve başladıktan sonra yapılacak etkinliklere bağlıdır. Kaynaştırma başlamadan önce öğretmenlerin okullarında ve kendi sınıflarında kaynaştırma yapılacak olduğunu bilmeleri gereklidir. Var olan uygulamada sınıf öğretmenleri ya da branş öğretmenleri kendi sınıflarındaki kaynaştırma öğrencisinin varlığından, öğrenci sınıfa yerleştirildikten ve öğretim dönemi başladıktan sonra haberleri olduğundan söz etmektedirler. Bu, son derece yanlış bir uygulamadır. Bir öğretmenin sınıfına kaynaştırma öğrencisi yerleştirilecekse, öncelikle, sınıf öğretmenin haberdar edilmesi; daha sonra da o sınıfa giren diğer öğretmenlere bilgi verilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde olursa, kaynaştırmaya iyi bir başlangıçtan söz edilebilecektir. Bununla birlikte, öğretmenin kaynaştırma öğrencisine karşı kabul eder bir tutum içinde olması da ancak önceden haber verilmesi ve öğretmenin sınıfa girmeden önce kendisini böyle bir duruma hazırlamasıyla gerçekleşebilecektir. Bundan başka, okulda aşağıdaki etkinliklere yer verilebilir (Batu ve Kırcaali İftar, 2011: 29):

Kaynaştırma uygulaması gerçekleştirilen bir okulda, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerle düzenli olarak toplantılar gerçekleştirmek son derece önemli bir etkinliktir. Bu toplantılar sırasında öğretmenlere yalnız olmadıklarını belirtmek, öğretmenlerin kaynaştırma uygulamasının en önemli öğesi olduklarını belirtmek yerinde olacaktır. Bu toplantılar sırasında öğretmenlerin sınıflarında kaynaştırma öğrencisiyle yaşadıkları sorunlara ilişkin konuşmalar yapmak ve öğretmenlerin bu tür sorunları yalnızca kendilerinin yaşamadığını fark etmelerini sağlamak doğru olacaktır. Toplantılar sırasında öğretmenlere, sorunları olduğunda rehber öğretmenin ya da okulda görevlendirilecek olan özel eğitim öğretmenin yardımı olabileceği konusunda rahatlatıcı bilgiler vermek ve öğretmenlerin deneyimlerini birbirleriyle paylaşmalarını sağlamak doğru olacaktır. Kaynaştırma uygulaması sırasında yapılacak toplantıları okulda görevli olan ve özel eğitim konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olan rehber öğretmen, Rehberlik ve Araştırma Merkezinden okula sağlanacak bir sorumlu ya da en ideali, okulda görevlendirilecek olan bir özel eğitim öğretmeni gerçekleştirmelidir.

Öğretmenler sınıfta güvenlik önlemlerini daha da artırabilir. Bu konuda diğer öğrencilere de sorumluluk vererek güvenliği azami ölçüde sağlayabilir. İdarenin ve rehberlik servisinin yardımını alabilir, sınıf mevcudu az olan sınıflarda iyi öğrencilerden yararlanabilir, böylece onlara daha fazla zaman ayırabilir. Kaynaştırma öğrencilerine yetenekleri ve ilgilerine göre çalışmalar verip görevlendirebilir, görsel materyalleri çoğaltabilir, kaynaştırma öğrencilerine ek zaman ayırarak konular üzerinde durabilir, bu sebeple boş dersleri ve teneffüsleri kullanabilir, derse katılımları ile ilgili farklı sorumluluklar verebilirler.

Bu konular konuşularak gerçekleştirilecek toplantılar aracılığıyla kaynaştırma öğretmenlerine yalnız olmadıkları hissettirilerek diğer öğretmenlerin de benzer yaşantılara sahip olduklarını dinleme fırsatı verilebilir. Ayrıca, bu toplantılar sırasında öğretmenin yaşadığı zorluklara çözüm önerileri getirilebilir. Bu öneriler hem toplantıyı düzenleyen özel eğitim öğretmeni tarafından hem de toplantıya katılan diğer öğretmenler tarafından sunulabilir. Toplantılar sırasında öğretmenin kendini yetersiz hissettiği alanlar varsa, özel eğitim öğretmeni devreye girerek bu konulardaki bilgilendirme çalışmasına toplantı sırasında da yer verebilir ya da ayrı bir toplantıyı bilgilendirme amaçlı da düzenleyebilir. Bu toplantılar sırasında gerçekleşebilecek bir başka olay da öğretmenin kaynaştırmanın olumlu yanlarını da görebilmesidir. Uygulama sırasında yaşamış olabileceği olumsuzluklar nedeniyle, kaynaştırma hakkında olumsuz görüş bildiren öğretmenler, bu toplantılar aracılığıyla yaşadıkları olumlu yanları da fark edebilirler ve bu da çalışma isteklerini arttırabilir (Batu ve Kırcaali İftar, 2011: 30). Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenci normal çocuklara göre daha yoğun ilgiye ihtiyaç duyarlar. Öğretmenin özel eğitim öğrencisine yönelik vereceği eğitimlerde kullanacağı yöntemler bilimsel dayanaklı olmalıdır. Yani öğretmen uygulayacağı yöntemi araştırma kaynaklarına dayandırmalıdır. Ülkemizde son yıllarda özel eğitim alanında pek çok bilimsel dayanaklı çalışma yapılmaktadır (Özen, 2012: 6). Bu çalışmalardan yararlanmak öğretmenin sunacağı eğitimdeki verimlilik açısından önemlidir.

Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için gerekli bir başka unsur sınıftaki özel gereksinimli olmayan öğrencilerdir. Kaynaştırma uygulamasına ilişkin en güzel ve belki de en ilginç sonuç, özel gereksinimli olmayan öğrencilerin özel gereksinimli öğrencileri çok güzel kabullenmiş olmalarıdır. Kaynaştırmanın hedeflerinden birinin de özel gereksinimli öğrencilere normal gelişim gösteren

akranlarıyla etkileşim kurma ve onlar tarafından sosyal kabul görme fırsatı vermek olduğu düşünülecek olursa, bu amacın gerçekleştirilebilmesi için sınıf öğretmenin sınıfındaki normal öğrencileri, sınıflarına bir kaynaştırma öğrencisinin katılacağı fikrine hazırlaması gerekmektedir (Batu ve Kırcaali İftar, 2011: 31).

Mesleki teknik eğitime devam eden bir kaynaştırma öğrencisinin staj yaptığı yerlerde, iş atölyelerinde ortamın düzenlenmesi yanında öğrenciyle ilgili işverenlere bilgi verilmesi, mezuniyet sonrası iş olanaklarını araştırılması ve işe yerleştirilmesi özel eğitim hizmetlerinin başarısı için gereklidir. Özel gereksinimli birey için iş yerlerinde yapılacak mekânsal düzenlemeler, güvenlik tedbirleri ve işin gereği olan gerekli desteklemeler özel eğitime muhtaç duyan kişinin yaşamını kolaylaştıran önemli hizmetler olarak görülmelidir (Özen, 2012: 16). Öğretmenler çözemediği sorunlarla karşılaştığında rehberlik servisinden yardım alabilir. Sistemsel değişiklikler kapsamında destek odaları yaygınlaştırılabilir, verilen eğitim hizmetlerinin kaliteli olarak devam edebilmesi için eğitim materyalleri artırılabilir.

2.3.İlgili Araştırmalar

2.3.1.Yurt içinde yapılan araştırmalar

Tos (1994) “Öğretilebilir Zihinsel Özürlü Çocuklar İçin Özel Eğitim Okulları Kullanıcı İhtiyaçları ve Fiziki Mekan Özellikleri” adlı özel eğitime yönelik bir araştırma yapmıştır. Bu amaçla İstanbul’da 3 öğretilebilir zihinsel engelliler okulu ve farklı ülkelerde bulunan özel eğitim okullarını incelemiştir. Bu incelemelerde kullanıcı ihtiyaçlarını ve fiziki mekan özelliklerini karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin tüm ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda bir okul tasarımından bahsedilmiştir.

Özkan (2001) “Görme Engellilere Yönelik Eğitim Kurumlarında Mekansal Problemlerin İrdelenmesi ve Çözüm Önerileri” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada, Ankara, İstanbul ve İzmir’de bulunan birer tane görme engelliler okulu örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmada amaç görme engelliler okullarında yaşanan problemlere çözüm bulmaktır. Sorunları tespitiye yönelik hazırlanan anket formu 6-15 yaş arasındaki öğrencilere ve bu okullarda çalışan öğretmenlere uygulamıştır. Araştırma sonucunda bu okullarda en önemli problemin mekânsal problemler olduğu görülmüştür. Bu sorunların çözümüne ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Yılmaz (2002) “Özel Eğitim Kurumları ve Sorunları” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada özel eğitim okul ve kurumların tamamını örnekleme almıştır. Araştırmada okul ve kurumların sorunlarının tespitine çalışmıştır. Araştırma başarı ile hizmet sunan kurumlar yanında başarısız kurumların olduğu, kurumlar arasında iş birliği ve koordinasyonun eksik olduğu bulgularıyla sonuçlanmıştır. Bu sorunların çözümüne ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Gerçek (2003), “İlköğretim Okullarındaki İşitme Engelliler İçin Resim Eğitimi Programı ve Bu Programın İşitme Engelli Kişinin Resimsel Gelişimine Etkisi” adlı bir araştırma yapmıştır. Bursa’da İşitme Engelliler İlköğretim Okulunda 7. Sınıfa devam eden öğrenciler araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Bu okuldaki işitme engelliler için hazırlanmış resim eğitim programını incelemiştir. Amaç programın işitme engelli bireylerin resim yeteneklerine etkisini belirlemektir. Araştırmada evrelerden oluşan bir eğitim programı uygulanmıştır. 3 evreden oluşan bu programın çocukların resim yeteneklerine sağladığı katkı karşılaştırılmış, çıkarımlarda bulunmuş, sunulan eğitim programlarının işitme engelli bireylerin gelişimlerine olumlu katkılar sağladığı tespit edilmiştir.

Selvi (2004), “Resmî İşitme Engelliler Eğitim Kurumlarının İşlevsel Süreçlerinin Değerlendirilmesi” adlı bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmada örneklem geniş tutulmuş Marmara Bölgesinde bulunan 11 işitme engelliler ilköğretim okulu ve 3 çok programlı işitme engelliler meslek lisesinde araştırma sürdürülmüştür. Araştırmada amaç işitme engellilerin bu kurumlarda aldıkları eğitimin işlevselliğinin düzeyini belirlemektir. Yöntem olarak yönetici ve eğitimcilerin görüşlerini alma yoluna gidilmiştir. Araştırma sonucunda yönetsel işler en yüksek düzeyi oluştururken en düşük düzeyi öğrenci işleri almıştır. personel işleri ve okul işletmesi ile ilgili işler ise orta düzeyde işlevselliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda araştırma sonucunda değerlendirilmelerde bulunulmuş öneriler getirilmiştir.

Sağiroğlu (2006), “Özel Gereksinimli Bireylere Sahip Ailelerin Çocuklarının Devam Ettiği Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinden Beklentileri” adlı bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma Kocaeli ilinde üç rehabilitasyon merkezinde 81 anne ve 81 baba olmak üzere toplam 162 kişiye anket uygulanarak yapılmıştır. Amaç Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin işlevselliğine ilişkin veli görüşlerini almaktır. Velilerin beklentileri nelerdir ve bu beklentiler ne düzeyde karşılanmaktadır. Araştırma sonucunda engel türünün veli beklentileri üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Özellikle rehabilitasyon merkezlerinde fiziksel özellikler açısından

görüş farklılığı olmuştur.

Özbay, Özmen, Tuncer ve Altunay (2007), “Özel Eğitimin Etkisi ve Etkililiği Temel Araştırması” adlı bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Temel Eğitim Projesinin II. Fazında özel eğitim hizmetlerine yönelik etkisinin değerlendirilmesi için 9 ilde yaptırılmıştır. Bu araştırmada amaç, öğrencilere sunulan eğitim ortam ve hizmetlerinin kalitesini artırmak amacıyla öğretmen, aile ve yöneticilerinin görüşleri alınmıştır. Bu görüşlere dayanarak özel eğitim kurumlarındaki mevcut durum analizinin yapılması amaçlanmıştır.

Karahan (2008), özel eğitimde çalışan alan uzmanlarının öz-yetkinlikleri ile tükenmişlik duyguları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İstanbul’da 13’ü özel özel eğitim okulu, 34’ü resmî özel eğitim okulu olmak üzere toplam 47 özel eğitim okulunda çalışmasını sürdürmüş burada çalışan psikolog, özel eğitim öğretmeni, sınıf öğretmeni, okul öncesi öğretmeni, çocuk gelişimi öğretmeni, rehberlik ve psikolojik danışman öğretmenler incelenmiştir. Araştırmaya göre, eğitimcilerin öz-yeterlik algı düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı ilişki saptanmıştır.

Sanır (2009), “Kaynaştırma Eğitimine Devam Eden Öğrencilerin Akademik Öğrenme ile ilgili Karşılaştıkları Sorunların Öğretmen ve Aile Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada 30 Sınıf Öğretmeni ve kaynaştırma öğrencisi bulunan 22 ailenin görüşü alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla veriler toplanmıştır. Araştırmanın sonunda gerek velilerin gerekse öğretmenlerin bu öğrencilerin özellikleri ile yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmüştür. Bu kapsamda eğitimsel çalışmalara da katılmamışlardır. Kaynaştırma öğrencilere yönelik bir sınıf ortamı düzenlememiştir. Kaynaştırma öğrencisine yönelik olarak düzenlenmeyen bir sınıf ortamında öğrencilerin tam olarak sınıf etkinliklerine katılmadığı belirlenmiştir. Kaynaştırmadan yeterince verim alınmadığı sonucu tespit edilmiştir.

Taş (2011) 270 sınıf öğretmenine kaynaştırma eğitimsel farkındalık ve eğitim teknolojisi ile ne kadar bütünleştirebildiklerini belirlemek amacıyla araştırma yapmıştır. Araştırmada anket uygulanmıştır. Araştırmada sonucunda sınıf öğretmenlerinin bu konuda bilgi eksikliğinin olduğu kaynaştırmaya ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadığı, sınıflarda fiziksel ve donanımsal düzenlemelerin yapılmadığı, sınıflardaki öğrenci yoğunluğu, eğitim teknolojilerinin uygulanmasındaki

engellerden birini oluşturduğu ve kaynaştırma öğrencisine uygun eğitim teknolojilerinin kullanılmadığını tespit edilmiştir.

Tanrikulu (2011) ortaöğretimde kaynaştırmaya tabi görme engelli öğrenciler üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmada coğrafya dokuz programında yer alan harita bilgisi konularını incelemiştir. Geliştirilen öğretim programının 9. sınıf total görme engeli bulunan öğrencilerin ön test ve son test arasındaki harita bilgisinde anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Kaynaştırmaya tabi görme engelli öğrencilere uygun sunulan bir öğretimin onların öğrenmesine olumlu katkı sağladığı görülmüştür.

Demir ve Açar (2011) kaynaştırma eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşlerine dayalı bir araştırma yapmıştır. Amaç öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin bakış açılarını tespit etmektir. 45 sınıf öğretmeniyle görüşülmüştür. Araştırma sonucunda görüşme yapılan 45 sınıf öğretmenin 31'i (68,89) kaynaştırma eğitimini desteklemediğini ifade etmiştir. Öğretmenler kaynaştırmaya ilişkin çoğunlukla olumsuz düşünceler ileri sürmüşlerdir. Buna gerekçe olarak diğer öğrencilerin öğrenme hızlarını olumsuz etkilediği ve kendilerine yoğun bir iş olduğu normal öğrencilere ayrılması gereken zamanın bu öğrencilere daha yoğun şekilde aktarılmasını göstermektedirler.

Güteryüz (2014) sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesini amaçlamıştır. Zonguldak'ta 200 sınıf öğretmeni ile Bülent Ecevit Üniversitesi'nde halen eğitim görmekte olan 195 sınıf öğretmeni adayına anket uygulamıştır. Araştırma nicel yöntemle yapılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenleri ve sınıf öğretmeni adayları arasında kaynaştırma eğitimine ilişkin görüş farklılığı tespit edilmemiştir. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin olumlu tutumlar sergilediği ve gerekli olduğuna inandığı ancak mevcut uygulamaların değişik nedenlerden dolayı verimli olmadığına ilişkin olumsuz düşünceleri tespit edilmiştir.

Güzel (2014) kaynaştırma uygulamalarına ilişkin sınıf öğretmenlerini sorunlarının tespit edilmesini amaçlamıştır. Bu çerçevede İstanbul'da 206 sınıf öğretmeni ile görüşmüştür. Araştırmanın sonucunda; genelde olumsuzluklar olduğu ortaya çıkmıştır. Belirtilen olumsuzluklar ise; okulun fiziki yapısı, kalabalık sınıflar, kaynaştırma öğrencilerinin dağıtımındaki adaletsizlikler, BEP planının yapılmaması

ve yeterli bilgiye sahip olunmaması ve okul idarecilerini gerekli kolaylığı ve donanımı sağlamaması şeklindedir.

Zeybek (2015) ilköğretim İngilizce öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerilerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma bulgularına göre; İngilizce öğretmenleri çoğunlukla kaynaştırma öğrencilerden rahatsızlık duymaktadırlar. Bu araştırmada da öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi konusunda bilgi eksiklikleri olduğu ortaya çıkmıştır.

Özel eğitimde kaynaştırma uygulamalarına ilişkin yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarını gerekli görse de bu uygulamaların gereğini yerine getirmedikleri görülmektedir. Araştırma sonucunda gerek sınıf öğretmenleri gerekse branş öğretmenleri kaynaştırmaya tabi olan çocukların yetersizlik türü ile ilgili yeterli bilgiye sahip değildirlir. Yapmaları gereken ortam düzenlemesi, BEP planı, öğrenci ilgilenmesi ve veli görüşmelerini yeterince yapmaktadırlar. Bu konuda sınıfların kalabalıklarını, müfredatın yoğunluğunu, bilgi eksikliklerini, ailelerin ilgisizliğini, okul yönetimi ve rehberlik uygulamalarındaki yetersizliği gerekçe olarak belirtmektedirler.

2.3.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar

Daniel ve King (1997) tarafından yapılan araştırmada, özel eğitime muhtaç çocuklarda kaynaştırma eğitiminin çocuklarda akademik başarı ve benlik saygısı üzerine etkileri incelenmiştir. Araştırmanın sonunda kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin okuma eğilimlerinin yüksek olduğu buna karşılık farklı kaynaştırma programları uygulanan çocukların ders başarılarının benzer düzeyde olduğu, aile ve öğretmen destekli olmayan kaynaştırma sınıflarında bulunan öğrencilerin de benlik saygılarının düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Avramidis ve diğerleri (2000) tarafından yapılan araştırmada, özel eğitimde görev yapan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin düşünceleri incelenmiştir. Araştırmaya İngiltere de birinci ve ikinci kademe kaynaştırma eğitiminde görev yapan 81 öğretmen katılmıştır. Araştırmanın sonunda, özel eğitimde görev yapan katılımcıların sınıflarında kaynaştırma eğitimini kullandıkları, kaynaştırma eğitimi konusunda deneyimli oldukları ve kaynaştırma eğitime karşı pozitif düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir. Bunun yanında, eğitim düzeyi üniversite seviyesinde

olan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yaklaşımlarının daha olumlu olduğu görülmüştür.

Avramidis ve Norwich (2002) tarafından yapılan çalışmada, literatürde yer alan araştırma bulguları değerlendirilmiş ve öğretmenlerin özel eğitim ile ilgili tutumları değerlendirilmiştir. Araştırma sonunda öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine karşı yaklaşımlarının yüksek olduğu, kaynaştırma eğitimi konusunda olumsuz düşüncelere sahip öğretmen görüşlerinin neredeyse hiç bulunmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında öğretmen davranışlarının özel eğitime muhtaç çocukların özelliklerine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Dupoux ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan çalışmada da Haiti ve Amerika da çalışan öğretmenlerin özel eğitime ilişkin tutum ve düşünceleri ele alınmıştır. Araştırmada öğretmenlerin çalışma yaşlarının (mesleki deneyim sürelerinin) özel eğitime karşı yaklaşımlarını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Parasuram (2006) tarafından yapılan çalışmada, Hindistan da özel eğitime muhtaç çocuklarda kaynaştırma eğitimi ile ilgili öğretmen tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda öğretmenlerin cinsiyet özelliklerinin kaynaştırma eğitimine karşı tutum düzeyini etkilemediği tespit edilmiştir. Buna karşılık öğretmenlerin yaş gruplarına göre kaynaştırma eğitimine ilişkin tutum düzeylerinin farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre 20-30 yaş grubunda bulunan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin tutum düzeylerinin yaş ortalaması 40-50 olan öğretmenlerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun yanında aylık gelir düzeyi yüksek olan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumlarının aylık geliri düşük olan öğretmenlerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde öğretmenlerin eğitim düzeylerinin artmasının kaynaştırma eğitimine ilişkin tutum düzeylerini arttırdığı tespit edilmiştir.

Avramidis ve Kalyva (2007) tarafından yapılan çalışmada Yunanistan da görev yapan ve farklı deneyim seviyelerine sahip olan özel eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin düşünceleri incelenmiştir. Araştırma sonunda özel eğitim konusunda iyi deneyime sahip olan öğretmenlerin deneyim düzeyi düşük olan öğretmenlere göre daha yüksek kaynaştırma eğitimine karşı daha olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Bunun yanında araştırma sonuçları, uzun dönem

kaynaştırma eğitimi almanın retmenlerde kaynaştırmaya karşı tutumu geliştireceğini göstermiştir.

Forlin ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan araştırmada özel eğitim alanında çalışacak olan retmenlerin, retmenlik mesleğine başlamadan önceki dönemde özel eğitim ile ilgili tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda retmen adaylarının mezuniyet öncesi niversite not düzeylerinin özel eğitime ilişkin tutumlarını etkilediği tespit edilmiştir.

Hastings ve Oakford (2010) tarafından yapılan araştırmada, özel eğitime muhtaç çocuklarda kaynaştırma eğitimi ile ilgili retmen yaklaşımları incelenmiştir. Araştırma sonunda özel eğitime muhtaç çocukların duygusal ve davranışsal problemlerinin sınıf ortamında üretmenleri ve diğer rencileri olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

3.YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın yöntemi, çalışma grubu açıklanmış, verilerin toplanması ve değerlendirilmesine yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde çalışan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve çözüm önerileri araştırılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmada kullanılan görüşme tekniğinin belirleyici özelliği, görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarmasıdır. Bu nedenle görüşme tekniği derinlemesine bir araştırma yöntemi özelliği taşımaktadır (Karasar, 2006: 18).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu 2015–2016 eğitim öğretim yılında Kocaeli Derince Zehra Emine Öğgüder Mesleki Ve Teknik Anadolu lisesinde farklı branşlarda 13 ve ayrıca Kocaeli Zübeyde Hanım Mesleki Ve Teknik Anadolu lisesinde farklı branşlardan 13 olmak üzere toplamda 26 öğretmendir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun geliştirilmesi aşamasında 1 eğitim öğretim yılı boyunca şube öğretmenler kurulu toplantılarına katılmış öğretmenlerin konuyla ilgili görüşleri yüz yüze görüşme tekniği ile derlenmiştir. Bu görüşmelerden elde edilen bilgiler soru haline dönüştürülmüştür. Veriler soru haline dönüştürüldükten sonra iki uzman tarafından değerlendirilmiştir. Sonuçta 10 sorudan oluşan bir görüşme formu ortaya çıkmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler mülakat yöntemiyle toplanmıştır. İlgili literatür doğrultusunda, öğretmen görüşü alınarak oluşturulan görüşme formu 2015–2016 eğitim öğretim yılında çalışma grubundaki öğretmenlere uygulanmıştır. Öğretmenlere yöneltilen görüşme soruları EK 1’de belirtilmiştir.

3.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Görüşme formlarından elde edilen bilgiler, sistematik bir hale getirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin isimleri kodlanarak (rakamsal) , verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir. Betimsel analiz yapılarak elde edilen veriler yorumlanmıştır. Bu yorumlar sistematize edilerek bulgular bölümünde sunulmuştur.

4.BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgileri ile görüşme sorularına verilen cevapların sistematize edilmiş hali verilmiştir.

4.1.Grubun Demografik Yapısına İlişkin Değerler

Araştırmaya katılanların yaşlarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları çizelge 4.1’de verilmiştir.

Çizelge 4.1 Yaşlarına Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
22-30 yaş	7	26,9
31-35 yaş	6	23,1
36-40 yaş	5	19,2
41-45 yaş	2	7,7
46 ve üzeri	6	23,1
Toplam	26	100,0

Çizelge 4.1’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 26 öğretmenin 7’si (%29,9) 22-30 yaşında 6’sı (%23,1) 31-35 yaşında, 5’i (%19,2) 36-40 yaşında, 2’si (%7,7) 41-45 yaşında ve 6’sı (%23,1) 46 ve üzeri yaştadır. Örneklemin her yaş grubuna dağıldığı görülmektedir. Öğretmenlerin çoğunluğu 22-40 yaş arasında dağılmaktadır. Bu öğretmen kadrosunun genç olduğunu göstermektedir. Genç öğretmenlerin fazla olması öğretmen atamalarının son dönemlerde daha yoğun yapılmış olması şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılanların branşlarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları çizelge 4.2’de verilmiştir.

Çizelge 4.2 Branşlarına Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
Matematik	5	19,2
Yiyecek	1	3,8
Giyim	1	3,8
El sanatları	1	3,8
Edebiyat	4	15,4
Biyoloji	3	11,5
Çocuk gelişimi	6	23,1
Kimya	2	7,7
Bilişim Teknolojileri	1	3,8
Din Kültürü	1	3,8
Fizik	1	3,8
Toplam	26	100,0

Çizelge 4.2’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 26 öğretmenin 5’i (%19,2) matematik, 4’ü (%15,4) edebiyat, 3’ü (%11,5) biyoloji, 2’si (%7,7) kimya, 6’sı (%23,1) çocuk gelişimi ve diğer 5 kişi başka branşlardandır. Matematik, çocuk gelişimi, edebiyat ve biyoloji branşı en fazla öğretmenin olduğu branştır. Bu okulda ders yükünün en fazla bu branşlarda olmasına bağlanabilir. Öğretmenler ders dağılımına göre atanırlar ve atamada norm kadro dikkate alınır. Norm kadronun bu branşlarda yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları çizelge 4.3’de verilmiştir.

Çizelge 4.3 Cinsiyete Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
Kadın	22	84,6
Erkek	4	15,4
Toplam	26	100,0

Çizelge 4.3’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 26 öğretmenin 22’si (%84,6) kadın, 4’ü (%15,4) erkektir. Kadın öğretmenler erkek öğretmenlerin çok üstündedir. Buna sebep meslek lisesinin türü ve eğitim programıdır. Çocuk gelişimi alanlarında en çok bayan öğretmenler talep göstermektedir. Bu branşta ve bu alandaki meslek liselerinde bayan öğretmenlerin fazla olması atamalarda bayanların fazla olmasındandır. Benzer diğer meslek liselerinde de durum böyledir.

Araştırmaya katılanların kıdemlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları çizelge 4.4’de verilmiştir.

Çizelge 4.4 Kıdemlerine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
0-5 yıl	8	30,8
6-10 yıl	7	26,9
11-15 yıl	2	7,7
16-20 yıl	4	15,4
21-25 yıl	4	15,4
26 ve üzeri	1	3,8
Toplam	26	100,0

Çizelge 4.4’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 26 öğretmenin 8’i (%30,8) 0-5 yıl, 7’si (%26,9) 6-10 yıl, 2’si (%7,7) 11-15 yıl, 4’ü (%15,4) 16-20 yıl, 4’ü (%15,4) 21-25 yıl, ve 1’i (%3,8) 26 ve üzeri kıdeme sahiptir. Öğretmenlerin çoğunlukla 0-10 yıl arasında kıdeme sahip oldukları görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin mesleklerinin daha başlangıcında olduğu ve okulun genç bir kadrodan oluştuğu şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılanların kıdemlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları çizelge 4.5’de verilmiştir.

Çizelge 4.5 Kaç Yıldır Kaynaştırma Öğrencisi Olan Sınıfla Çalışıyorsunuz?
Sorusuna Verdikleri Cevapların Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
1 yıl	6	23,1
2 yıl	5	19,2
3 yıl	6	23,1
4 yıl	3	11,5
6 yıl	2	7,7
7 yıl	3	11,5
9 yıl	1	3,8
Toplam	26	100,0

Çizelge 4.5’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 26 öğretmenin 6’sı (%23,1) 1 yıl, 5’i (%19,2) 2 yıl, 6’sı (%23,1) 3 yıl, 3’ü (%11,5) 4 yıl, 2’si (%7,7) 6 yıl, 3’ü (11,5) 7 yıl ve 1’i (%3,8) 9 yıl kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu sınıfta çalışmışlardır. Öğretmenler çoğunlukla kaynaştırma öğrencisiyle çalışmışlardır. Özellikle 1-4 yıl arasında kaynaştırma öğrencisi ile çalışma yoğunlaşmaktadır.

4.2.Analizler

Bu bölümde araştırma verilerinin analizi sunulmuştur.

4.2.1.Kaynaştırma öğrencisinin sosyalleşmesi için yapılan en önemli faaliyetler

Ders içi aktivitelerde ön plana çıkarıyorum. Diğer öğrencilerle kaynaşmasına ve arkadaş gruplarına alınmasını sağlıyorum.(1,12,16,17,24)

Bireysel görüşmeler, arkadaşları ile toplu etkinlikler, piknikler gezilere katılmalarını destekliyorum. (2,22,23)

Yapabileceği tarzda sorular çözdürüyorum. (3,19,21)

Ders içinde ek sorumluluklar veriyorum. Başarabileceği düzeyde sorumluluklar vererek başarı duygusunu tatmasını sağlıyorum. (4,9,20)

El becerilerini geliştirici uygulamalar veriyorum. (6)

Sınıf içinde söz verme. Konuşurma ve sosyalleşmeye yönelik çalışmalar yaparak motive ediyorum. (7,14)

Sınıf içinde söz hakkı veriyorum. Güven duygusunu vermek için göz teması kurarak dersi anlatıyorum. (8)

İş yükü yüzünden kaynaştırma öğrencisine ayrıca bir çalışma yapmıyorum. (10)

Öğrencilere sınıf dışı piknik düzenleyerek onların da bu etkinliklere katılmasını sağlıyorum. (11)

İşitme engelli öğrencilerle birlikte işaret dili kullanarak şarkı söyledim. (13)

Kaynaştırma öğrencisi olan sınıflarda diğer öğrencilerin buna hazırlanması gerekir. Çünkü diğer öğrenciler kaynaştırma öğrencisi ile alay vb. kötü davranışlarda bulunabilmekteler. Bu sebeple empati duygusunun gelişmesine yönelik diğer öğrenciler eğitimden geçirilmeli. (15)

Özel olarak ilgileniyorum. (18,21)

Diğer öğrencileri uyarmak kaynaştırma öğrencisi ile daha fazla vakit geçirmelerini sağlamak. (25)

Staj yapan öğrencilerin staj yaptıkları işletmelerde sorumluluklar verilmesini destekliyorum. (26)

Kaynaştırma öğrencisinin sosyalleşmesi için öğretmenlerin yaptığı çalışmaları ve bu konudaki düşüncelerinin ne olduğunu öğrenmek için sorulan ilk soruda öğretmenlerin biri dışında tamamı olumlu cevaplar vermiş ve sosyalleşmesini desteklemek için çalışmalar yaptığını belirtmiştir. Kaynaştırma öğrencilerinin sosyalleşmesi adına yapılan çalışmalar dört başlıkta toplanabilir.

4.2.1.1.Ders içi etkinliklerde desteklemeler: (1,12,16,17,24) Yapabileceği tarzda sorular çözdürmek, (3,19,21) ders içinde ek sorumluluklar vermek, başarabileceği düzeyde sorumluluklar vererek başarı duygusunu tatmasını sağlamak, (4,9,20) el becerilerini geliştirici uygulamalar vermek, (6) sınıf içinde öğrenciye söz vermek, konuşurma ve sosyalleşmeye yönelik çalışmalar yaparak motive etmek, (7,8,14) güven duygusunu vermek için göz teması kurarak dersi anlatmak, (8) İşitme engelli

öğrencilerle birlikte işaret dili kullanarak şarkı söylemek (13) diye ifade edilen ders içinde sosyalleşme yöntem ve çalışmalarının yapıldığı belirtilmiştir.

4.2.1.2.Arkadaş gruplarına katılmasını sağlamak: (1,12,16,17,24) Kaynaştırma öğrencisi olan sınıflarda diğer öğrencilerin buna hazırlanması sağlamak, çünkü diğer öğrenciler kaynaştırma öğrencisi ile alay vb. kötü davranışlarda bulunabilmekteler, bu sebeple empati duygusunun gelişmesine yönelik diğer öğrenciler eğitimden geçirilmeli, (15) diğer öğrencileri uyarmak kaynaştırma öğrencisi ile daha fazla vakit geçirmelerini sağlamak (25) şeklinde arkadaş gruplarına katılmaları teşvik edilmektedir.

4.2.1.3.Bireysel görüşmeler yapmak: (2,22,23) Özel olarak ilgilenmek (18,21) Öğretmenler bireysel ilgilenerek sosyalleşmesini desteklediklerini belirtmektedirler.

4.2.1.4.Ders dışı etkinliklere katılmasını teşvik etmek: Arkadaşları ile toplu etkinlikler, piknikler gezilere katılmalarını desteklemek, (2,22,23) öğrencilere sınıf dışı piknik düzenleyerek onların da bu etkinliklere katılmasını sağlamak, (11) Staj yapan öğrencilerin staj yaptıkları işletmelerde sorumluluklar verilmesini desteklemek (26) gibi ders dışı sosyalleştirme uygulamalarını yapmaktadırlar.

Olumsuz düşünce belirten öğretmen ise gerekçe olarak öğretmenliğin iş yükünün fazla olmasını göstermektedir. Kaynaştırma öğrencisi özel ilgilenmeyi ayrı gayreti gerektirmektedir. Bu ise zaman ister okulda bu iş için ayrıca zaman ayırmanın mümkün olmadığını belirtmektedir. (10)

4.2.2.Kaynaştırma öğrencinizin varlığının öğretmenler üzerindeki etkisi

Okulumuzdaki öğrenciler birçok açıdan diğer öğrencilerden farklılık göstermiyor. Ancak yeterli olamayınca duygusal açıdan yıpratıyor. (1)

Duygusal anlamda merhamet duygularını tetiklerken, çok fazla evrak yükü olmasından ve sorumluluklardan dolayı çok fazla gergin oluyorum. (2,5,6,9,12,14,18,19,21,23,24)

Olumsuz etkiliyor. Zaten zor öğrenilen bir ders en az 30 kişilik sınıflarda diğer öğrencilere müfredatı yetiştirmeye çalışırken kaynaştırma öğrencisine zaman ayırmak zor oluyor. (3)

Bu tür öğrencilerin gelişimine katkıda bulunmak beni mutlu ediyor. (4,7,8,22)

İlgiye ve sevgiye daha fazla ihtiyaç duyduklarını düşünüyorum. (9)

Bazı derslerde öğrenciye bir şey kazandıramadığımızı ve öğrenciyi iyi değerlendiremediğimizi düşünüyorum. Bu durum beni üzüyor. (10)

Bedensel engelli olan öğrencimden çok etkilendim. Öğrencilerimin motivasyonlarını artırmaya çalışıyorum. (11)

Kaynaştırma öğrencisi için fiziki koşulların yetersiz olduğunu düşünüyorum. (12)

Toplumla bütünleşmelerini, bağımsız yaşam becerilerini kazanmada bizlere görev ve sorumluluklar düştüğü için kaynaştırma eğitimi öğrencilerinin varlığı beni olumlu yönde etkiliyor. (13)

BEP li öğrenciler için daha fazla hazırlık yapmak gerekmekte. Konuyu onlarında anlayacağı hale getirmeye çalışmak zor olmakta ve bu bazen başarısızlık duygusunu da beraberinde getirmektedir. (15)

Sınıfta olmaları olumlu ancak anlamadıkları zaman üzülmüyorum. (16)

Toplumda farklı karakterlerin olması için olumlu etkisi olduğunu düşünüyorum. (17)

Öğrencinin arkadaşlarıyla iletişim sorunları yaşaması, sınıf içinde yalnızlaşması, derse geç katılım göstermesi, işitme engelli bir öğrenci olduğu için sürekli tahtaya yazı yazmak zorunda kalınması, (20)

Üzülüyorum. Daha ayrıntılı olarak bu öğrencilerle ilgilenmem gerekir fakat vakit yetersizliğinden yapamıyorum. (25)

Öğrencinin kapasitesine göre derste sorumluluklar vererek destekledim. (26)

Kaynaştırma öğrencinizin varlığı sizi nasıl etkiliyor? (Duygusal, fiziksel, motivasyonel) sorusuna öğretmenlerin bir kısmı olumlu cevaplar verirken (9 kişi) diğer bir kısmı (15 kişi) olumsuz etkilendiklerini ifade etmişlerdir.

4.2.2.1.Mutlu olmak: Öğretmenler bu tür öğrencilerin gelişimine katkıda bulunmanın verdiği mutluluk (4,7,8,22) öğrencilerin ilgiye ve sevgiye daha fazla ihtiyaç duyduklarını düşünmek, (9) öğrencilerimin motivasyonlarını artırmaya çalışmak, (11) toplumla bütünleşmelerini, bağımsız yaşam becerilerini kazanmalarını topluma görev ve sorumluluklar düştüğünü, (13) toplumda farklı karakterlerin olmasının gerektiği, (17) öğrencinin kapasitesine göre derste sorumluluklar vererek desteklediklerini (26) belirterek mutlu ve huzurlu olduklarını ifade etmişlerdir.

4.2.2.2.Olumsuz etkilenmek: Öğretmenler, okuldaki öğrencilerin bir çok açıdan diğer öğrencilerden farklılık göstermediğini, ancak yeterli olamayınca duygusal açıdan yıpratıcı olduklarını, (1) duygusal anlamda merhamet duygularını tetiklerken, çok fazla evrak yükü olmasından ve sorumluluklardan dolayı çok fazla gergin olduklarını, (2,5,6,9,12,14,18,19,21,23,24) 30 kişilik sınıflarda diğer öğrencilere müfredatı yetiştirmeye çalışırken kaynaştırma öğrencisine zaman ayırmanın zor olduğunu, (3) bazı derslerde öğrenciye bir şey kazandırılmadığı ve öğrencinin doğru değerlendirilemediği, (10) kaynaştırma öğrencisi için fiziki koşulların yetersiz olduğu, (12) sınıfta olmaları olumlu bulunurken anlamadıkları zaman üzüldüklerini, (16) BEP’li öğrenciler için daha fazla hazırlık yapmak gerektiği, bazen başarısızlık duygusunu da beraberinde getirdiği, (15) öğrencinin arkadaşlarıyla iletişim sorunları yaşadığı, sınıf içinde yalnızlaştıkları, derse geç katılım gösterdikleri, işitme engelli öğrenciler olduğu için sürekli tahtaya yazı yazmak gerektiği, (20) kaynaştırma öğrencisi ile ayrıntılı olarak ilgilenmek gerektiği fakat vakit yetersizliğinden yapılamadığı (25) belirtilmiştir. Tüm bunların öğretmenlerin motivasyonlarını olumsuz etkilediği ve üzdüğü görülmüştür.

4.2.3. Kaynaştırma öğrencisiyle yaşanan sorunlar

Onlara ayrı program uygulanıyor. Ancak ayrı bir ders saati yok. (1)

Sınıfa uyum sağlayamayan öğrenciler sınıf düzenini bozuyorlar. (2)

Ders sırasında ders akışını bozan sorular sorulması. (3)

Atölyede güvenlik açısından daha dikkatli olmam gerekiyor. (4)

Bazılarının durumlarını kullandığını düşünüyorum. (5)

Sık sık tekrar etmek bire bir çalışmak ve aynı konuyu tekrar etmek. (6,17)

Farklı bir program uygulanmadığı için müfredatı yetiştirmekte sıkıntı çekiyorum. (7)

Girdiğim sınıflardaki kaynaştırma öğrencileriyle ilgili bir sorun yaşamıyorum. (8)

Ders içinde akranlarına göre geri kalması. (9,12,19,25,26)

Sorun yaşamadım. Başka öğrencilerde görülen derse ilgisizlik onlarda yok. Eğer olursa sebebi biziz. (10)

Anlama güçlüğü yaşayan öğrenciler daha fazla emek istiyor. Onlara yönelik BEP planı yapılıyor. Kalabalık sınıflarda bu zor oluyor. (11)

Özel eğitim araçlarının az olması. Kaynaştırma öğrencilerinin arkadaşlarıyla sorun yaşaması. (13)

Onlara yeteri kadar zaman ayıramıyorum ve yeterli iletişimi kurabildiğimi sanmıyorum. (14)

Bazı engel durumlarında özellikle görme engellilerde uygulamalı dersleri anlatmakta güçlük çekiyorum. (15)

En önemli sorunları anlatılanları anlamamaları. (16,18,23)

Daha fazla görsel materyal hazırlamak, tahtaya sürekli yazmak(20)

Özel zaman ayıramıyorum. (21)

Uyum, bir gruba ait olma, ürün yetiştirme, anlama, grupla ortak çalışma sosyal uyumsuzluk(22)

İletişim sıkıntısı, mevcut bilgi düzeyini tespit etmekte yetersizlik(24)

Kaynaştırma öğrencinizle ilgili çoğunlukla yaşadığınız sorunlar nelerdir? Sorusuna öğretmenlerden ikisi sorun yaşamadığını belirtirken 24 öğretmen sorunlarını belirtmiştir. Belirtilen sorunlar incelendiğinde öğretmenlerin kendilerinden, engel türünden ve sitemden kaynaklanan nedenler olmak üzere ayrılabilceği tespit edilmiştir.

4.2.3.1.Öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar: Öğretmenler atölyede güvenlik açısından daha dikkatli olmak gerektiğini, (4) sık sık tekrar etmek zorunda kalındığı, (6,17) onlara yeteri kadar zaman ayıramadıklarını yeterli iletişimi kuramadıklarını, (14) bazı engel durumlarında özellikle görme engellilerde uygulamalı dersleri anlatmakta güçlük çektiklerini, (15) özel zaman ayıramadıklarını, (21) uyum, bir gruba ait olma, ürün yetiştirme, anlama, grupla ortak çalışma sosyal uyumsuzluk olduğu (22) iletişim sıkıntısı çekildiği, mevcut bilgi düzeyini tespit etmekte yetersizlik (24) yaşadıklarını belirtmişlerdir.

4.2.3.2.Engel türünden kaynaklanan sorunlar: Öğretmenler sınıfa uyum sağlayamayan öğrencilerin sınıf düzenini bozduğunu, (2) ders sırasında ders akışını bozan sorular sorduklarını, (3) ders içinde akranlarına göre geri kaldıklarını, (9,12,19,25,26) en önemli sorunlarının anlatılanları anlamamaları olduğu (16,18,23) daha fazla görsel materyal hazırlamak, tahtaya sürekli yazmak zorunda kalındığı (20)

bazılarının durumlarını kullandığını (5) kaynaştırma öğrencilerinin arkadaşlarıyla sorun yaşadığını (13) ifade etmişlerdir.

4.2.3.3.Sistemden kaynaklanan sorunlar: Öğretmenler kaynaştırma öğrencisine ayrı program uygulamasına rağmen ayrı bir ders saati olmadığı, (1) farklı bir program uygulanmadığı için müfredatı yetiştirmekte sıkıntı çekildiğini (7) anlama güçlüğü yaşayan öğrenciler daha fazla emek gerektirdiği, onlara yönelik BEP planı yapıldığı, kalabalık sınıflarda bunun zor olduğu, (11) özel eğitim araçlarının az olduğunu (13) belirtmişlerdir.

4.2.4. Kaynaştırma öğrencinizle yaşanan sorunların çözüm yolları

Ek zaman ayırmaya çalışıyorum. (1,9,11,18,24)

Onların yetenekleri ve ilgilerine göre çalışmalar verip görevlendiriyorum. (2)

Güvenlik önlemlerini daha da artırıyorum. Diğer öğrencilere de sorumluluk vererek güvenliği azami ölçüde sağlamaya çalışıyorum. (4)

İdarenin ve rehberlik servisinin yardımıyla çözüyorum. (5,8)

Sık tekrarlarla çözüyorum. (6,26)

Ders içinde kaynaştırma öğrencilerine ayrıca zaman ayırmakta zorlanıyorum. Boş dersleri ve teneffüsleri kullanıyorum. Bu da performansımı olumsuz etkiliyor. (7)

Sınav sorularını kaynaştırma öğrencilerine ayrı hazırlayarak. (12)

Sınıf mevcudu az olan sınıflarda iyi öğrencilerden yararlanıyorum. Böylece onlara daha fazla zaman ayırabiliyorum. (14)

Kaynaştırma öğrencisinin özür durumuna göre ders esnasında yapacağım eğitim öğretim faaliyetlerinin çocuğun seviyesine uygunluğu ya da daha uygun etkinliklerin neler olabileceği konusunda desteğe ihtiyaç duyabilmekteyiz. (15)

Konuşarak çözmek. (16,19)

Derse katılımları ile ilgili farklı sorumluluklar veriyorum. (17)

Görsel materyalleri çoğaltıyorum, matematik terimlerinin altına açıklayıcı ifadeler yazıyorum. (13, 20)

Dikkatini çekmeye çalışıyorum. (21)

Okul aile çocuk ilişkisi, Çocuğu çok iyi tanımaya çalışarak(22)

Gittiği rehabilitasyon merkezindeki uzmanlarla görüşüyorum. (23)

Sözlülerden muaf tutuyorum. Geç yazmalarına anlayış gösteriyorum, eksiklerini ders dışında tamamlayabileceğini söylüyorum. (25,26)

Kaynaştırma öğrencinizle ilgili yaşadığınız sorunları nasıl çözüyorsunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdiği cevap incelendiğinde başkasından yardım almak, materyal hazırlamak ve derste tolerans sağlamak olduğu görülmüştür.

4.2.4.1.Yardım almak: Öğretmenler sınıfta güvenlik önlemlerini daha da artırmayı amaçladıklarını, bu konuda diğer öğrencilere de sorumluluk vererek güvenliği azami ölçüde sağlamaya çalıştıklarını, (4) İdarenin ve rehberlik servisinin yardımını aldıklarını, (5,8) sınıf mevcudu az olan sınıflarda iyi öğrencilerden yararlandıklarını, böylece onlara daha fazla zaman ayırabildiklerini, (14) okul aile çocuk ilişkisi temelli aileden destek aldıklarını, çocuğu çok iyi tanımaya çalıştıklarını, (22) gittiği rehabilitasyon merkezindeki uzmanlarla görüşerek bilgi aldıklarını (23) kaynaştırma öğrencisinin özür durumuna göre ders esnasında yapılacak eğitim öğretim faaliyetlerinin çocuğun seviyesine uygunluğu yada daha uygun etkinliklerin neler olabileceği konusunda desteğe ihtiyaç duyduklarını (15) belirtmişlerdir.

4.2.4.2.Materyal hazırlamak: Öğretmenler kaynaştırma öğrencilerine yetenekleri ve ilgilerine göre çalışmalar verip görevlendirdiklerini, (2) görsel materyalleri çoğalttıklarını, matematik terimlerinin altına açıklayıcı ifadeler yazdıklarını (13, 20) belirtmişlerdir.

4.2.4.3.Derste tolerans sağlamak: Öğretmenler kaynaştırma öğrencilerine ek zaman ayırmaya çalıştıklarını (1,9,11,18,24) sık tekrarlar yaptıklarını (6,26) ders içinde kaynaştırma öğrencilerine ayrıca zaman ayırmakta zorlandıklarını, bu sebeple boş dersleri ve teneffüsleri kullandıklarını, bu da performansını olumsuz etkilediğini, (7) sınav sorularını kaynaştırma öğrencilerine ayrı hazırladıklarını, (12) konuşarak çözmeye çalıştıklarını, (16,19) derse katılımları ile ilgili farklı sorumluluklar verdiklerini, (17) dikkatlerini farklı yöntemlerle çekmeye çalıştıklarını, (21) sözlülerden muaf tuttıklarını, geç ve yavaş yazmalarına anlayış gösterdiklerini, eksiklerini ders dışında tamamlayabileceğini söylediklerini (25,26) belirtmişlerdir.

4.2.5.Sorunların çözümünde alınan destekler

Çözemediğim sorunlarla karşılaşırsam rehberlik servisinden yardım alıyorum. (1,16)

Destek odalarının yaygınlaştırılmasına. (2,12,17)

Öğrenci sayısı daha az olursa güvenlik önlemi almak daha kolay olur. Bazı sınıflarda 11. Sınıfta 5 öğrenci var. (4)

Uzmanların derslerdeki sıkıntıları izlemelerini öneriyorum. (5)

Alanda eğitim almış kişilerin derse girmesi. (6,22)

İşitme engelliler için özel dizayn edilmiş ve ses yalıtımı olan özel sınıflar gerekiyor. (7)

Bu öğrencilerin farklı bireysel sorunları olduğundan hepsine nasıl davranacağımı bilmiyorum. Rehberlik servisinden yardım alıyorum. (8)

Özellikle ailenin desteği ve rehberlik servisinin yardımı ile. (9)

Okul ve aile işbirliği(10)

Ek zaman ve daha az mevcutlu sınıflara ihtiyaç var. (11,18,25)

Verilen eğitim hizmetlerinin kaliteli olarak devam edebilmesi için eğitim materyalleri artırılmalı ve destek eğitim odaları açılmalıdır. (13)

İşaret dilinin öğrenilmesi bize yarar sağlayabilir. Onların psikolojisi anlamak psikolojik destek eğitimi faydalı olabilir. (14)

Bazen laboratuvarda konuyu tekrar kaynaştırma öğrencisine anlatıyorum. Arkadaşlık sorunlarında da öğrencilerle ayrı ayrı görüşerek sorunu çözüyorum. (15)

Daha fazla zamana ve bilinçlendirmeye ihtiyaç var. (19)

Destek eğitim odaları açılmalıdır. İşitme engelli öğrenciler için okullar artırılmalı ve kaynaştırma uygulaması yapılan okullara işitme engelli öğretmeni atanmalı. (20)

Diğer öğrenciler bilinçlenmeli(21)

Hiç uzmana gitmemişse hastanelere yönlendiriyorum. Bizzat başvurabileceğim bir uzmana ihtiyaç duyuyorum. (23)

Rehber öğretmen ve ya alan uzmanı tarafından bize bu öğrencilerin özellikleri ile ilgili seminerler düzenlenmeli. (24,26)

Sorunların çözümü için ne tür desteklere ihtiyaç duyuyorsunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, yardım almak ve sistemsel değişiklikler olarak iki başlıkta toplanabildiği görülmüştür.

4.2.5.1.Yardım almak: Öğretmenler çözemediği sorunlarla karşılaştığında rehberlik servisinden yardım aldıklarını, (1,16) uzmanların derslerdeki sıkıntıları izlemeleri gerektiğini, (5) kaynaştırma öğrencilerinin farklı bireysel sorunları olduğunda nasıl davranacaklarını bilmediklerini, (8) özellikle ailenin desteğine ve rehberlik servisinin yardımına ihtiyaç duyduklarını, (9) okul ve aile işbirliğinin önemli olduğunu, (10) diğer öğrencilerinde bilinçlenmesi gerektiği, (21) kaynaştırma öğrencisi bir uzmandan yardım almamışsa hastanelere yönlendirildiğini, ve yardım alacaklarını bir uzmana ihtiyaç duyduklarını, (23) rehber öğretmen veya alan uzmanı tarafından bu öğrencilerin özellikleri ile ilgili seminerlerin verilmesi gerektiğini (24,26) belirtmişlerdir.

4.2.5.2.Sistemsel değişiklikler: Öğretmenler destek odalarının yaygınlaştırılması gerektiğini, (2,12,13,17,20) öğrenci sayısı daha az olması gerektiğini, (4) alanda eğitim almış kişilerin derslere girmesi gerektiğini, (6,22) işitme engelliler için özel dizayn edilmiş ve ses yalıtımı olduğunu, (11,18,25) verilen eğitim hizmetlerinin kaliteli olarak devam edebilmesi için eğitim materyallerinin artırılması gerektiğini, (13) işaret dilinin öğrenilmesi gerektiğini, psikolojik destek eğitiminin faydalı olacağını, (14) konuyu tekrar kaynaştırma öğrencisine anlattıklarını, arkadaşlık sorunlarında da öğrencilerle ayrı ayrı görüşerek sorunu çözdüklerini, (15) daha fazla zamana ve bilinçlendirmeye ihtiyaç olduğunu, (19) işitme engelli öğrenciler için okulların artırılması gerektiği ve kaynaştırma uygulaması yapılan okullarda işitme engelli öğretmeni atanması gerektiğini (20) belirtmişlerdir.

4.2.6.Okulun kaynaştırma eğitimine uygun hale gelmesinde yapılması gereken fiziksel düzenlemeler

Asansörler çalıştırılabilir onun dışında fiziksel bir düzenlemeye gerek yok. (1)

Destek odaları için uygun sınıflara ihtiyaç var. (2,10,12,14,18,26)

Özel eğitim odaları olabilir. (5,6,17,19,16,22)

İhtiyaç duymuyorum. (6,24)

İşitme engelliler için özel dizayn edilmiş ve ses yalıtımı olan özel sınıflar gerekiyor. (7,8,13)

Görsel materyallerin fazla olması ve sınıfın biraz daha geniş olması çünkü daha rahat hareket etmek gerekiyor. (9,15,20)

Daha az mevcutlu sınıflar ve bire bir ilgilenilebilen sınıf ortamları (11,12,23,25)

Çalıştığınız okulun kaynaştırma eğitimine uygun olması için ne gibi fiziksel düzenlemelere ihtiyaç vardır? Sorusuna öğretmenlerin verdiği cevap incelendiğinde, iki öğretmen dışında tüm öğretmenlerin okul ve sınıfta düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Yapılması gereken düzenlemeler: Öğretmenler, asansörlerin çalıştırılması gerektiğini, (1) destek odaları için uygun sınıflara ihtiyaç olduğunu, (2,10,12,14,18, 26) özel eğitim odaları açılması gerektiği, (5,6,17,19,16,22) işitme engelliler için özel dizayn edilmiş ve ses yalıtımı olan özel sınıflar gerektiği, (7,8,13) görsel materyallerin fazla olması ve sınıfın biraz daha geniş olması gerektiği çünkü daha rahat hareket etmeye ihtiyaç duyulduğu, (9,15,20) daha az mevcutlu sınıflar ve bire bir ilgilenilebilen sınıf ortamlarına (11,12,23,25) ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

4.2.7.Sınıfın kaynaştırma eğitimine uygun hale getirilmesinde yapılması gereken fiziksel düzenlemeler

Sınıfta özel bir değişikliğe ihtiyaç yok. (1,6,10)

Atölyelerde onlara ait bölüm olabilir. (4,18)

İşitme engelliler için özel dizayn edilmiş ve ses yalıtımı olan özel sınıflar gerekiyor. (7,8)

Sınıfta rahat hareket etmek için sınıfın daha geniş olması, , Sıraların daha rahat diziliminin sağlanması ve daha ışık alan bir ortam olmalı. (9)

Öğrenci sayısının az olması. (11,25)

Sınıfta öğrenci yerlerinde değişiklik yaparak. (12)

Sınıfların öğrencilerin engel durumları düşünülerek öğrenme ortamları düzenlenmelidir. (13)

Okumalarını desteklemeye yönelik sınıflara mini kitaplık kurulabilir. Rehber öğretmenler kitap seçimini yapabilirler. (17)

Özel bir sınıfa ihtiyaç duyuyorum. (19)

Görsel uyaranları içeren ders materyalleri, panolar, akıllı tahtalarda kullanılabilir programlara ihtiyaç var. (20,21,23,25,26)

Sınıfınızın kaynaştırma eğitimine uygun olması için ne gibi fiziksel düzenlemelere ihtiyaç duyuyor musunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplar incelendiğinde, 3 öğretmen dışındakilerin sınıfta değişiklikler yapılmasını görüşündedirler.

Yapılması gereken değişiklikler: Öğretmenler atölyelerde kaynaştırma öğrencilerinin kullanımının uygun bölümlerin kurulması gerektiğini, (4,18) işitme engelliler için özel dizayn edilmiş ve ses yalıtımı olan özel sınıflar gerektiği, (7,8) sınıfta rahat hareket etmek için sınıfın daha geniş olması, sıraların daha rahat diziliminin sağlanması ve daha ışık alan bir ortam olması gerektiği, (9) öğrenci sayısının az olması gerektiği (11,25) sınıfta öğrenci yerlerinde değişiklik yapılması gerektiği, (12) sınıfların öğrencilerin engel durumları düşünülerek öğrenme ortamları düzenlenmesi gerektiği, (13) okumalarını desteklemeye yönelik sınıflara mini kitaplık kurulabileceği, rehber öğretmenlerin bu kapsamda kitap seçimini yapabilecekleri, (17) özel bir sınıfa ihtiyaç duydukları, (19) görsel uyaranları içeren ders materyalleri, panolar, akıllı tahtalarda kullanılabilir programlara ihtiyaç duyduklarını (20,21,23,25,26) belirtmişlerdir.

4.2.8.Kaynaştırma öğrencisinin gelişiminde ailelerle işbirliği çalışmaları

Aile okul ve öğretmen işbirliğini sağlamaya çalışıyorum. (2,12,17,18,19,20,24,25)

Aileleri ile sürekli iletişim kurarak okuldaki çalışmalarını evde nasıl destekleyeceklerini açıklıyorum. (4,14,22)

Veli görüşmelerini daha sık yaparak. Aileleri öğrencilerin gelişimi ile ilgili bilgilendiriyorum. (1,6,7,8,15)

Okulda yapılan dersler ve ödevler hakkında ailenin bilgilendirilmesi ailenin desteğinin sağlanması. (3,9)

Öğretmen ve aile işbirliği yok. (10,16,21)

Ailelerle konuşup çocuğun evdeki durumunu anlamaya çalışıyorum. (11)

Evden okula yaptıklarım yapacaklarım defteri tutturdum, Bu durum aile ile sık görüşmeme olanak sağladı. (13)

Henüz yapmadım. Rehberlik servisi yapmalı. (21)

Bireysel hedefler koyuyorum, Öncelik istekli ve mutlu olması, sosyalleşmesi, akademik başarı sonraki hedef, ayrıca aile ile görüşmeler yapıyorum. (23)

Öğrenciyi motive edici sözler önemli. (26)

Kaynaştırma öğrencisinin gelişimi için ailelerle ne tür çalışmalar yapıyorsunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplar incelendiğinde, 3 öğretmenin aile ile ilişkilerin kurulmadığı ve bir öğretmenin bunu rehber öğretmenin yapması gerektiği yönünde olumsuz görüşlerinin dışında diğer tüm öğretmenler olumlu düşüncelerini belirtmişlerdir.

Yapılan Çalışmalar: Öğretmenler aile okul ve öğretmen işbirliğini sağlamaya çalıştıklarını, (2,12,17,18,19,20,24,25) aileleri ile sürekli iletişim kurarak okuldaki çalışmalarını evde nasıl destekleyeceklerini açıkladıklarını, (4,14,22) veli görüşmelerini daha sık yaparak aileleri öğrencilerin gelişimi ile ilgili bilgilendirdiklerini, (1,6,7,8,15) okulda yapılan dersler ve ödevler hakkında ailenin bilgilendirilmesi ailenin desteğinin sağlanmaya çalışıldığını, (3,9) ailelerle konuşup çocuğun evdeki durumunu anlamaya çalıştıklarını, (11) evden okula yaptıklarını yapacaklarını defteri tutturduklarını, bu durumun aile ile sık görüşmeye olanak sağladığını, (13) bireysel hedefler koyduklarını, öncelik istekli ve mutlu olması, sosyalleşmesi, akademik başarı sonraki hedef, ayrıca aile ile görüşmeler yapıldığını, (23) öğrenciyi motive edici sözler söyleyerek destek olduklarını (26) belirtmişlerdir.

4.2.9.Kaynaştırma öğrencisinin gelişiminde diğer öğrencilerin katkıları

Diğer öğrencilere kaynaştırma öğrencisini arkadaş gruplarına almaları gerektiği hakkında bilgi veriyorum. (1,7)

Sorumluluk alabilecek öğrencileri bilgilendirerek faaliyetlerine yardımcı olmalarını sağlıyorum. (4,13,18,20,26)

Durumu anlayışla karşılamalarını sağlayıp öğrenme etkinliklerinde yardımlarını alıyorum. (5,25)

Benim davranışlarımı gözlemleyip tekrar etmelerini samimi olmalarını(6)

Öğrencilerin kendilerini toplumdan dışlamaması amaçlı diğer öğrencilerle konuşuyorum. Başarılı öğrencilere onlarla birlikte ders çalışmalarını söylüyorum. (8,17)

Eksik olduğu konularda arkadaşlarının yardımı, iyi olan bir öğrencinin anlamadığı konuyu ona anlatması. (9,22)

Akran danışmanlığı eğitimi faydalı oluyor. Öncelikle onlara empatik yaklaşımı kazandırıyorum. Daha sonra iletişim kurmalarını sağlayıcı ekip çalışmaları veriyorum. (11,12,15,16,21,23,24)

Sıra arkadaşının not tutmada yardımcı olmasını istiyorum. (14)

Diğer derslerdeki davranışları hakkında bilgi alıyorum. (19)

Kaynaştırma öğrencisinin gelişimi için sınıfınızdaki diğer öğrencilerden nasıl yararlanıyorsunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin diğer öğrencilere sorumluluklar verdikleri bilgilendirdikleri ve yardım aldıkları görülmüştür.

Akran Gruplarının Destekleri: Öğretmenler diğer öğrencilere kaynaştırma öğrencisini arkadaş gruplarına almaları gerektiği hakkında bilgi verdiklerini, (1,7) sorumluluk alabilecek öğrencileri bilgilendirerek faaliyetlerine yardımcı olmalarını sağladıkları, (4,13,18,20,26) durumu anlayışla karşılımlarını sağlayıp öğrenme etkinliklerinde yardımlarını aldıkları, (5,25) öğretmenlerin davranışlarını gözlemleyip tekrar etmelerini samimi olmalarını, (6) kaynaştırma öğrencilerin kendilerini toplumdan dışlamaması amaçlı diğer öğrencilerle konuştuklarını, başarılı öğrencilerin onlarla birlikte ders çalışmalarını sağladıklarını, (8,9,17,22) akran danışmanlığı eğitiminin faydalı olduğunu, öncelikle onlara empatik yaklaşımı kazandırmaya çalıştıklarını, daha sonra iletişim kurmalarını sağlayıcı ekip çalışmaları verdiklerini, (11,12,15,16,21,23,24) sıra arkadaşının not tutmada yardımcı olmasını sağladıklarını, (14) diğer derslerdeki davranışları hakkında öğrencilerden bilgi aldıklarını (19) belirtmişlerdir.

4.2.10.Kaynaştırma uygulamalarında yaşanan sorunların çözümüne yönelik öneriler

Öğretmenlerin evrak yükü azaltılsın. Destek eğitim odasındaki derslere sadece özel eğitim öğretmenlerinin girmesi daha sağlıklı olacaktır. (2)

Destek eğitimi odasındaki derslere özel eğitim öğretmenleri girmeli. Onların gerek yaklaşım gerekse öğretimde daha başarılı olacaklarını düşünüyorum. (3,8)

Bölümümüzde kaynaştırma öğrencisi oldukça fazla diğer bölümlere dengeli şekilde dağıtılmalı. (4,14)

Kaynaştırma öğrencilerinin bir sınıfta toplanması gerektiğini düşünüyorum. (6,16)

Öğretmenlere bu konu ile ilgili hizmet içi eğitimlerin yaygınlaştırılmasını öneriyorum. (7,19)

Rehberlik servisinin bu konudaki yetersizliği sınıf öğretmenleriyle işbirliği yapmadığını düşünüyorum. İş birliği olduğunda sorunlar daha kolay çözülebilir. (9)

Ben öncelikle öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisiyle ilgili bilgi yetersizliği olduğunu düşünüyorum. İdari kadroda önemlidir. Her şey başarı değildir. Öğretmenler öncelikle bunu fark etmelidirler. Doğru BEP yapılması için öğretmenlere öncelikli olarak eğitim verilmeli. Öğretmenin iş yükünün azaltılması önemli. Öğrenciye zaman kalmalı ki öğretmen öğrenciyi doğru değerlendirsın. Aile ile işbirliği kursun. (10)

Öğrencilerle birebir ilgilenilmesi için ek zaman mekan gerekiyor. Velilerle daha sık irtibat kurulmalı ve sınıf mevcutları azaltılmalı. (11)

Okullarda destek eğitim odalarının olması, Kaynaştırma öğrencisine göre sınıf mevcutlarında düzenleme yapılması, engel türü ve derecesine göre sınıfta fiziki düzenlemelerin yapılması (12)

Engelli öğrencilerin başarabileceği görevler verilerek onların da başarı duygusunu tatmaları sağlanabilir. Sürekli aile ve yakın çevreyle ilişki kurup onların desteklenmesi önemlidir. (13)

Veli ve okul rehber öğretmenin daha sık iletişimde olması gerekmektedir. Bu şekilde sınıf hocaları yönlendirilebilir. (17)

Kendileri ile özel ilgilenmeleri lazım. (18)

Öğretmenlerin öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda onların başarabilecekleri, görevler verilmesini hedeflemeli, sınıf arkadaşlarıyla işbirliği yapabileceği etkinliklerde bulunmasını sağlamalıdır. (20)

RAM' lar yetersiz. RAM' da çalışanlarda yetersiz. (21)

Öğretmenlere özel eğitim kursları verilmeli, BEP eğitimi verilmeli. Sınıfta bulunan yada gelecek öğrenci hakkında ayrıntılı rapor verilmeli. (22)

Rehber öğretmenleri bu konuda yeterli bulmuyorum. Aileler çocuklarını nereye götüreceğini bilmiyor. Onlara ve bizlere yol gösterecek uzmanlara ihtiyaç var. (23)

Destek eğitim odalarının aktif kullanılması önemli. (24)

Öğretmenler bu öğrencilerinin farklılıklarını kabul emeli ve buna göre ödev vermeli. (26)

Özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi ya da kaynaştırma eğitiminde sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunların ortadan kalkması ya da azalmasına yönelik ne gibi önerilerde bulunabilirsiniz? Sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin evrak yükü azaltılması gerektiği, destek eğitim odasındaki derslere sadece özel eğitim öğretmenlerinin girmesi gerektiği, (2, 3,8) kaynaştırma öğrencilerinin diğer bölümlere dengeli şekilde dağıtılması gerektiği, (4,14) kaynaştırma öğrencilerinin bir sınıfta toplanması gerektiğini, (6,16) öğretmenlere bu konuda verilen hizmet içi eğitimlerin yaygınlaştırılmasını gerektiğini, (7,19) rehberlik servisinin bu konudaki yetersiz olduğu, sınıf öğretmenleriyle işbirliği yapmadıkları, (9) öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisiyle ilgili bilgi yetersizliği olduğunu, idari kadronun da önemli olduğu, doğru BEP yapılması için öğretmenlere öncelikli olarak eğitim verilmesi gerektiği, öğretmenin iş yükünün azaltılması gerektiği, aile ile işbirliği kurulması gerektiği (10,22) öğrencilerle birebir ilgilenilmesi için ek zaman ve mekan gerektirdiği, sınıf mevcutlarının azaltılması gerektiği, (11) okullarda destek eğitim odalarının olması, kaynaştırma öğrencisine göre sınıf mevcutlarında düzenleme yapılması, engel türü ve derecesine göre sınıfta fiziki düzenlemelerin yapılması gerektiği, (12) engelli öğrencilerin başarabileceği görevler verilerek onların da başarı duygusunu tatmaları sağlanabileceği, sürekli aile ve yakın çevreyle ilişki kurup onlarında desteklenmesi önemli olduğu, (13) veli ve okul rehber öğretmenin daha sık iletişimde olması gerektiği, (17) kaynaştırma öğrencileriyle özel ilgilenmesi gerektiği, (18) öğretmenlerin öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda başarabilecekleri, görevler vermesi gerektiği, sınıf arkadaşlarıyla işbirliği yapabileceği etkinliklerde bulunması gerektiği, (20) RAM'ların ve Ram'da çalışanların yetersizliği, (21) rehber öğretmenleri bu konuda yeterli olmadıkları, aileler çocuklarını nereye götüreceğini bilmedikleri, onlara ve bizlere yol gösterecek uzmanlara ihtiyaç olduğu, (23) destek eğitim odalarının aktif kullanılması gerektiği, (24) öğretmenler bu öğrencilerinin

farklılıklarını kabul emeli ve buna göre ödev vermeleri gerektiği (26) önerilerinde bulunmuşlardır.

5. SONUÇLAR

Bu bölümde araştırma sonuçları açıklanmış, tartışma ve önerilere yer verilmiştir. Bu bölümde öğretmenlerin görüş ve önerilerinden elde edilen bulgular ve alan yazınla ilişkilerinin tartışılması yer almaktadır. Öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki düşünceleri; öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterlikleri, yararlandıkları yöntem, teknik, materyal ve uyarlamalar; öğretmenlerin okul yönetimi, ailelerden beklentileri ve öğretmenlerin başarılı bir kaynaştırma uygulaması için istek ve önerileri tartışılmıştır.

5.1.Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde çalışan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve çözüm önerileri araştırılmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubu 2015–2016 eğitim öğretim yılında Kocaeli Derince Zehra Emine Öçgüder Mesleki ve Teknik Anadolu lisesinde farklı branşlarda 13 ve ayrıca Kocaeli Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu lisesinde farklı branşlardan 13 olmak üzere toplamda 26 öğretmendir.

Örneklem grubunu oluşturan 26 öğretmenin 7'si (%29,9) 22-30 yaşında 6'sı (%23,1) 31-35 yaşında, 5'i (%19,2) 36-40 yaşında, 2'si (%7,7) 41-45 yaşında ve 6'sı (%23,1) 46 ve üzeri yaştadır. Örneklem her yaş grubuna dağıldığı görülmüştür. yaş grubu büyük olan öğretmenlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Forlin ve diğerleri, 2009: 201). Araştırma bulgularımızı destekleyen diğer bir çalışmada da, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği, yaş grupları en yüksek ve en düşük olan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumlarının diğer yaş gruplarındaki öğretmenlerden daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Özdemir ve Ahmetoğlu, 2012: 71). Parasuram (2006: 235) tarafından yapılan araştırmada ise yaş ortalaması yüksek olan öğretmenlerin kaynaştırma ve özel eğitime ilişkin tutum düzeylerinin yaş ortalaması düşük olan öğretmenlerden daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Ünal (2010: 67) tarafından yapılan

diğer bir çalışmada ise her yaş grubundaki öğretmenlerin diğer yaş gruplarındaki öğretmenlere göre kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumlarının anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir.

26 öğretmenin 5'i (%19,2) matematik, 4'ü (%15,4) edebiyat, 3'ü (%11,5) biyoloji, 2'si (%7,7) kimya, 6'sı (%23,1) çocuk gelişimi ve diğer 5 kişi başka branşlardandır. 22'si (%84,6) kadın, 4'ü (%15,4) erkektir. 8'i (%30,8) 0-5 yıl, 7'si (%26,9) 6-10 yıl, 2'si (%7,7) 11-15 yıl, 4'ü (%15,4) 16-20 yıl, 4'ü (%15,4) 21-25 yıl, ve 1'i (%3,8) 26 ve üzeri kıdeme sahiptir. Yapılan araştırmalarda bayan öğretmenlerin branşa yönelik tutum düzeylerinin erkek öğretmenlerden istatistiksel olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürde yapılan çeşitli araştırmalarda da özel eğitim ve kaynaştırma programlarına ilişkin olarak bayan öğretmenlerin tutum ve yaklaşımlarının erkek öğretmenlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Forlin ve diğerleri, 2009: 201). Kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelendiği diğer bir araştırmada, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumlarının cinsiyete göre bazı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre bayan öğretmenler ile kıyaslandığı zaman erkek öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminin öğrencilerine ayırdığı zamanı olumsuz etkilediği ve kaynaştırma eğitimi alan öğrencileri sınıflarında görmekten mutlu olma düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin kendileri gibi öğrencilerle ayrı bir sınıfta toplanıp eğitim-öğretim yapılmasını daha çok doğru buldukları tespit edilmiştir (Demir ve Açar, 2010: 764). Parasuram (2006: 235) tarafından yapılan araştırmada ise cinsiyet faktörünün özel eğitim ve kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen tutumlarını etkilemediği belirlenmiştir.

Örneklem grubunu oluşturan 26 öğretmenin 6'sı (%23,1) 1 yıl, 5'i (%19,2) 2 yıl, 6'sı (%23,1) 3 yıl, 3'ü (%11,5) 4 yıl, 2'si (%7,7) 6 yıl, 3'ü (11,5) 7 yıl ve 1'i (%3,8) 9 yıl kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu sınıfta çalışmışlardır.

1.Kaynaştırma öğrencisinin sosyalleşmesi için öğretmenlerin yaptığı çalışmaları ve bu konudaki düşüncelerinin ne olduğunu öğrenmek için sorulan ilk soruda öğretmenlerin biri dışında tamamı olumlu cevaplar vermiş ve sosyalleşmesini desteklemek için çalışmalar yaptığını belirtmiştir. Kaynaştırma öğrencilerinin sosyalleşmesi adına yapılan çalışmalar arasında ders içi etkinliklerde desteklemeler, arkadaş gruplarına katılmasını sağlamak, bireysel görüşmeler yapmak, ders dışı

etkinliklere katılmasını teşvik etmek gibi sosyalleştirme uygulamalarını yapmaktadırlar.

Olumsuz düşünce belirten öğretmen ise gerekçe olarak öğretmenliğin iş yükünün fazla olmasını göstermektedir. Kaynaştırma öğrencisi özel ilgilenmeyi ayrı gayreti gerektirmektedir. Bu ise zaman ister okulda bu iş için ayrıca zaman ayırmanın mümkün olmadığını belirtmektedir.

Bu sonuçlar incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu öğrencinin sosyalleşmesini destekleyici çalışmalar yapmaktadırlar. Sosyalleşmeyi destekleyici çalışmalar ders içi ve dışı etkinliklere kaynaştırma öğrencisinin katılımını teşvik etmesi arkadaş, aile ve rehberlik desteği alma ve bireysel ilişkileri güçlendirici sağlıklı iletişim kurma çalışmaları olduğu görülmüştür. Sosyalleşmelerini destekleyemeyen öğretmenler ise iş yüklerini gerekçe olarak sunmaktadırlar. Oysaki öğretmenin görevleri arasında öncelik belirleyip birini yapıp diğeri yapmamak olası değildir. Bu sebeple öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisinin sosyalleşmesini destekleyici çalışmalar yapması asli görevidir. Bu sorumluluk okul yönetimi, rehber öğretmen, aile ve ders öğretmeni arasında paylaşılmaktadır. Bu sonuçlar gösteriyor ki öğretmenlerin büyük çoğunluğu kaynaştırma öğrencisinin sosyalleşmesi desteklemesi yönüyle kaynaştırma uygulamalarını desteklemektedirler.

Literatür incelendiğinde Başarısız bir kaynaştırma eğitiminin özel gereksinimli öğrencilerin gelişimleri kısıtlayacağı ifade edilmektedir. Bununla birlikte kaynaştırma eğitimlerinde en fazla sorumluluk sınıf öğretmenlerine düşmektedir (Demir ve Açar, 2010: 758-769).

2.Kaynaştırma öğrencinizin varlığı sizi nasıl etkiliyor? (Duygusal, fiziksel, motivasyonel) sorusuna öğretmenlerin bir kısmı olumlu cevaplar verirken (9 kişi) diğer bir kısmı (15 kişi) olumsuz etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler olumlu etkiler arasında mutluluk duygusu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Olumsuz Etkilenenler ise öğretmenler, okuldaki öğrencilerin birçok açıdan diğer öğrencilerden farklılık göstermediğini, ancak yeterli olamayınca duygusal açıdan yıpratıcı olduklarını, duygusal anlamda merhamet duygularını tetiklerken, çok fazla evrak yükü olmasından ve sorumluluklardan dolayı çok fazla gergin olduklarını, 30 kişilik sınıflarda diğer öğrencilere müfredatı yetiştirmeye çalışırken kaynaştırma öğrencisine zaman ayırmanın zor olduğunu, bazı derslerde öğrenciye bir şey

kazandırılmadığı ve öğrencinin doğru değerlendirilemediği, kaynaştırma öğrencisi için fiziki koşulların yetersiz olduğu, sınıfta olmaları olumlu bulunurken anlamadıkları zaman üzüldüklerini, BEP’li öğrenciler için daha fazla hazırlık yapmak gerektiği, bazen başarısızlık duygusunu da beraberinde getirdiği, öğrencinin arkadaşlarıyla iletişim sorunları yaşadığı, sınıf içinde yalnızlaştıkları, derse geç katılım gösterdikleri, işitme engelli öğrenciler olduğu için sürekli tahtaya yazı yazmak gerektiği, kaynaştırma öğrencisi ile ayrıntılı olarak ilgilenmek gerektiği fakat vakit yetersizliğinden yapılamadığı belirtilmiştir. Tüm bunların öğretmenlerin motivasyonlarını olumsuz etkilediği ve üzdüğü görülmüştür.

Sonuçlar incelendiğinde öğretmenlerin çoğunluğu kaynaştırma öğrencilerden olumsuz etkilenmektedirler. Her ne kadar kaynaştırma uygulamalarını destekleseler de onlardaki gelişme geriliği, engel durumu, öğretmeni zorlamaları vb. nedenler öğretmeni hem duygusal hem motivasyonel hem de yorucu olması nedeniyle fiziki olarak olumsuz etkilemektedir. Bunun dışında öğretmenlerin bir kısmı kaynaştırma öğrencisine sağladığı katkılardan dolayı kendini huzurlu ve mutlu hissederek çalışma azimlerinin arttığını belirtmiştir. Bu bulguları destekler nitelikte Önder (2007) de görüşme yaptığı 29 sınıf öğretmenin 19’unun, kaynaştırma öğrencileriyle ilgili olumsuz düşünceleri olduklarını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Kaya (2003) anket uygulanan bireylerin kaynaştırma uygulamaları ile ilgili bilgilerinin yetersiz olduğu kaynaştırma uygulamalarına karşı olumlu tutum gösteremedikleri ve yapılan çalışmaların yetersiz olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Öğretmenlerin olumsuz tutum içinde olduklarına ilişkin alan yazında bir çok araştırma sonucu bulunmaktadır. Gerçekleştirilmiş olan araştırmaların büyük bir bölümü de öğretmenlerin, engelli öğrenciye karşı olumsuz görüşe sahip olduğunu ve bu tutumların öğrencinin engel türünden ve şiddetinden etkilendiği sonucunu vermektedir (Diken ve Sucuoğlu, 1999; Uysal, 2004; Gözün ve Yıkmış, 2004). Araştırma bulguları ile bu çalışmanın bulguları tutarlılık göstermektedir.

3.Kaynaştırma öğrencinizle ilgili çoğunlukla yaşadığımız sorunlar nelerdir? Sorusuna öğretmenlerden ikisi sorun yaşamadığını belirtirken 24 öğretmen sorunlarını belirtmiştir. Belirtilen sorunlar incelendiğinde öğretmenlerin kendilerinden, engel türünden ve sitemden kaynaklanan nedenler olmak üzere ayrılabilceği tespit edilmiştir. Öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar arasında, öğretmenler atölyede güvenlik açısından daha dikkatli olmak gerektiğini, sık sık tekrar etmek zorunda

kalındığı, onlara yeteri kadar zaman ayıramadıklarını yeterli iletişimi kuramadıkları gibi nedenler ileri sürmüşlerdir. Engel türünden kaynaklanan sorunlar arasında öğretmenler sınıfa uyum sağlayamayan öğrencilerin sınıf düzenini bozduğunu, ders sırasında ders akışını bozan sorular sorduklarını, ders içinde akranlarına göre geri kaldıklarını, en önemli sorunlarının anlatılanları anlamamaları olduğu belirtmişlerdir. Sistemden kaynaklanan sorunlar arasında öğretmenler kaynaştırma öğrencisine ayrı program uygulamasına rağmen ayrı bir ders saati olmadığı, farklı bir program uygulanmadığı için müfredatı yetiştirmekte sıkıntı çekildiğini belirtmişlerdir. Bu bulguyu destekler nitelikte Çimen (2000), kaynaştırma öğrencilerinin sınıf içinde gezinme gibi davranışlar sergileyerek sınıf kurallarına uymadıklarını bildirmiştir.

Kaynaştırma öğrenci nedeniyle yaşanan sorunların çok değişik olduğu bunda engel türünün, sistemin ve bireysel etkenlerin belirleyici olduğu görülmüştür. Bireysel etkenler eğitim, empatik yaklaşım, tedbir, zaman tanıma, iş yükünü azaltıcı tedbirler kaynaştırma öğrencilerinin dengeli dağıtımı, fiziki tedbirler alma, işbirliği yapma vb. düzenlemelerle çözülebileceği düşünülmektedir. Özengi (2009) özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitiminde sorun yaşandığı sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Taş (2011) sınıf mevcutları özel eğitim gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmemektedir bulgusu araştırma bulgularına paralel bulgudur. Ayrıca Scruggs ve Masropieri (1996), öğretmen tutumları üzerine yaptıkları araştırmada öğretmenlerin, kaynaştırma öğrencilerini sınıflarına kabul etmede isteksiz davrandıklarını ortaya çıkarmışlardır. Yılmaz (2015) öğretmenlerin büyük çoğunluğu yasal düzenlemelerin yapıldığını; fakat uygulamada sıkıntılar olduğunu ifade etmişlerdir.

4.Kaynaştırma öğrencinizle ilgili yaşadığınız sorunları nasıl çözüyorsunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdiği cevap incelendiğinde başkasından yardım almak, materyal hazırlamak ve derste tolerans sağlamak olduğu görülmüştür. Öğretmenler sınıfta güvenlik önlemlerini daha da artırmayı amaçladıklarını, bu konuda diğer öğrencilere de sorumluluk vererek güvenliği azami ölçüde sağlamaya çalıştıklarını, İdarenin ve rehberlik servisinin yardımını aldıklarını, sınıf mevcudu az olan sınıflarda iyi öğrencilerden yararlandıklarını, böylece onlara daha fazla zaman ayırabildiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler kaynaştırma öğrencilerine yetenekleri ve ilgilerine göre çalışmalar verip görevlendirdiklerini, görsel materyalleri çoğalttıklarını, matematik terimlerinin altına açıklayıcı ifadeler yazdıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler

kaynaştırma öğrencilerine ek zaman ayırmaya çalıştıklarını sık tekrarlar yaptıklarını ders içinde kaynaştırma öğrencilerine ayrıca zaman ayırmakta zorlandıklarını, bu sebeple boş dersleri ve teneffüsleri kullandıklarını, bu da performansını olumsuz etkilediğini, sınav sorularını kaynaştırma öğrencilerine ayrı hazırladıklarını, konuşarak çözmeye çalıştıklarını, derse katılımları ile ilgili farklı sorumluluklar verdiklerini, belirtmişlerdir.

Kaynaştırma öğrencisi nedeniyle yaşanan sorunları öğretmenler yardım alarak, materyal hazırlayarak, ders uygulamalarını kolaylaştırarak çözüme kavuşturmaktadırlar. Öğretmenlerin sorunların çözümüne yönelik olumlu adım atmaları kaynaştırma uygulamalarını desteklediklerini göstermektedir. Bu bulguları destekler nitelikte Vural ve Yıkılmış da (2008), araştırmalarında kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin bir kısmının öğretim içeriğinde düzenleme yapmadıklarını ifade etmiştir.

Ayrıca bu öğrencilerin aileleri, rehber öğretmeni ve idarecileri ile de sorun yaşayabileceklerini düşünmektedirler (Gök, 2009). Kaynaştırmanın en önemli hedeflerinden biri özel gereksinimli bireylerin akranlarıyla etkileşim kurarak sosyal kabul görmesidir (Özkan Yaşaran, 2009). Oysaki bu araştırma sonuçlarında bu durumun aksine zaman zaman kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrencilerce alaya alındığı ifade edilmiştir.

5.Sorunların çözümü için ne tür desteklere ihtiyaç duyuyorsunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, yardım almak ve sistemsel değişiklikler olarak iki başlıkta toplanabildiği görülmüştür. Öğretmenler çözemediği sorunlarla karşılaştığında rehberlik servisinden yardım aldıklarını, uzmanların derslerdeki sıkıntıları izlemeleri gerektiğini, kaynaştırma öğrencilerinin farklı bireysel sorunları olduğunda nasıl davranacaklarını bilmediklerini, özellikle ailenin desteğine ve rehberlik servisinin yardımına ihtiyaç duyduklarını, okul ve aile işbirliğinin önemli olduğunu, diğer öğrencilerinde bilinçlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Sistemsel değişiklikler kapsamında öğretmenler destek odalarının yaygınlaştırılması gerektiğini, öğrenci sayısı daha az olması gerektiğini, alanda eğitim almış kişilerin derslere girmesi gerektiğini, işitme engelliler için özel dizayn edilmiş ve ses yalıtımı olduğunu, verilen eğitim hizmetlerinin kaliteli olarak devam edebilmesi için eğitim materyallerinin artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin iki başlıkta toplanabilecek destek ihtiyaçları olduğu görülmüştür. En önemli istekleri yardım almaktır. Kaynaştırma öğrencilerinin özellikleri diğer öğrencilerden farklı uygulamaları gerektirir. Bu farklı düzenleme ve uygulamalarda öğretmenler destek beklemektedirler. Bunun dışında öğretmenler sistemseller sorunların çözülmesi gerektiğini belirtmektedir. Gerek sınıf kalabalıkları, gerekse materyal desteğinin sağlanması ve özel eğitim öğretmenlerinin liselerde bulunmasının sağlanması gibi sistemseller düzenlemelerin yapılmasını istemektedirler. Destek eğitim odası ile ilgili bulguya paralel olarak Akay (2011) destek eğitim odalarında eğitim gören öğrencilerin akademik, sosyal ve iletişimsel davranış ve becerilerinde gelişme göstermiş oldukları gözlenmiştir.

6.Çalıştığınız okulun kaynaştırma eğitimine uygun olması için ne gibi fiziksel düzenlemelere ihtiyaç vardır? Sorusuna öğretmenlerin verdiği cevap incelendiğinde, iki öğretmen dışında tüm öğretmenlerin okul ve sınıfta düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Yapılması gereken düzenlemeler arasında öğretmenler, asansörlerin çalıştırılması gerektiğini, destek odaları için uygun sınıflara ihtiyaç olduğunu, özel eğitim odaları açılması gerektiği, işitme engelliler için özel dizayn edilmiş ve ses yalıtımı olan özel sınıflar gerektiği, görsel materyallerin fazla olması ve sınıfın biraz daha geniş olması gerektiği çünkü daha rahat hareket etmeye ihtiyaç duyulduğu, daha az mevcutlu sınıflar ve bire bir ilgilenilebilen sınıf ortamlarına ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Öğretmenler kaynaştırma eğitimine uygun olabilecek bir okulun özelliklerini belirtmişlerdir. Özellikle geniş sınıflara ihtiyaç duymakta destek eğitim odalarının materyal desteğinin sağlanması gerektiğini belirtmekte, kalabalık sınıfların kaynaştırma uygulamalarını olumsuz etkilediğini söylemektedirler. Gök (2013) kaynaştırma öğrencisi ile iletişim sorunları yaşadığını, diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencisini kabullenmediğini, sınıfların kalabalık olması nedeniyle öğretmenin kaynaştırma öğrencisine yeterli zamanı ayıramadığını, kaynaştırma öğrencileri için fiziki imkânların yetersizliği sınıf yönetiminde zorluklarla karşılaştığını belirtmiştir. Normal çocukların özel eğitim gereksinimli öğrencilere olumsuz tutumları bulgularına paralel olarak Turhan (2007) normal gelişim gösteren öğrencilerin çoğunun kaynaştırma uygulamasına olumlu bakmadıkları ve kaynaştırma öğrencilerinin genel eğitim sınıflarında bilgi ve becerileri tam olarak edinemeyecekleri görüşünde olduklarını ortaya çıkarmıştır. Batu ve Bilgin'in (2012)

yapmış oldukları çalışmada, öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerinin sınıflarında bulunmalarının kendileri için problem olduğunu ve psikolojilerinin bozulduğunu belirtmişler; bu nedenle de sınıfta bulunan normal gelişim gösteren öğrencilere yeterince faydalı olamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu araştırmanın bulgularında da öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerinin kendilerine ekstra bir yük getirdiğini, onlara faydalı olamadıklarından dolayı kaynaştırma öğrencilerini görmezden geldiklerini; bu nedenle de kaynaştırma öğrencilerinin normal okullarda kaynaştırılmasına olumlu bakmadıklarını, ayrı bir özel eğitim okulu ya da özel alt sınıfta eğitim görmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Yine Bilen'in (2007) yapmış olduğu çalışmada da öğretmenler, kaynaştırma ile ilgili sınıflarındaki mevcudun kaynaştırmaya uygun olmadığını, okullarda idarecilerden ve diğer personelden, rehberlik servisinden alınan desteğin yetersiz olduğunu, özel eğitim uzmanlarının olmadığını ve okulun fiziki yapısının özel gereksinimli bireylere uygun olmadığını belirtmişlerdir.

7.Sınıfınızın kaynaştırma eğitimine uygun olması için ne gibi fiziksel düzenlemelere ihtiyaç duyuyor musunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplar incelendiğinde, 3 öğretmen dışındakilerin sınıfta değişiklikler yapılmasını görüşündedirler. Yapılması gereken değişiklikler arasında öğretmenler atölyelerde kaynaştırma öğrencilerinin kullanımın uygun bölümlerin kurulması gerektiğini, işitme engelliler için özel dizayn edilmiş ve ses yalıtımı olan özel sınıflar gerektiği, sınıfta rahat hareket etmek için sınıfın daha geniş olması, sıraların daha rahat diziliminin sağlanması ve daha ışık alan bir ortam olması gerektiği, görsel uyaranları içeren ders materyalleri, panolar, akıllı tahtalarda kullanılacak programlara ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenler kaynaştırma eğitimine uygun bir sınıfta engel türüne göre düzenlemelerin yapılması gerektiğini, geniş sınıfların olması gerektiğini, materyallerin zenginleştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu düzenlemelerin bir kısmının yapısal olduğu görülmektedir. Bir bütçe gerektirir. Bu sebeple Bakanlık kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı ortamı düşünerek eğitim kurumlarını desteklemelidir. Uzun ve Temel'in (2009) yapmış olduğu çalışmada, kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı ilköğretim okullarında görev yapan on yedi okul müdürü; sınıf mevcudunun az olması, destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması, uygun

fiziksel ortamın sağlanması ve fiziksel kaynakların artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

8.Kaynaştırma öğrencisinin gelişimi için ailelerle ne tür çalışmalar yapıyorsunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplar incelendiğinde, 3 öğretmenin aile ile ilişkilerin kurulmadığı ve bir öğretmenin bunu rehber öğretmenin yapması gerektiği yönünde olumsuz görüşlerinin dışında diğer tüm öğretmenler olumlu düşüncelerini belirtmişlerdir. Yapılan çalışmalar arasında öğretmenler aile okul ve öğretmen işbirliğini sağlamaya çalıştıklarını, aileleri ile sürekli iletişim kurarak okuldaki çalışmaları evde nasıl destekleyeceklerini açıkladıklarını, veli görüşmelerini daha sık yaparak aileleri öğrencilerin gelişimi ile ilgili bilgilendirdiklerini, okulda yapılan dersler ve ödevler hakkında ailenin bilgilendirilmesi ailenin desteğinin sağlanmaya çalışıldığını belirtmişlerdir.

Öğretmenler ailelerle işbirliği kurduklarını belirtmektedirler. Eğitim öğretimin olmazsa olmazlarından biri aile temeli bir eğitim anlayışıdır. Kaynaştırma öğrencisi diğer öğrencilerden daha fazla öğretmen ve aile desteğine ihtiyaç duyar. Bu sebeple öğretmenlerin ailelerle kurdukları iletişim ve işbirliği çalışmalarının ayrı bir önemi vardır. Öğretmenler aile öğretmen ilişkisini olumlu bakmaktadırlar. Sütçü (2007) özel eğitim gerektiren bireyin eğitimi için ailelerin aktif katılımının sağlanması ve bunun için aileden başlayarak toplumun bilinçlendirilmesi sonuçlarını belirtmiştir.

9.Kaynaştırma öğrencisinin gelişimi için sınıfınızdaki diğer öğrencilerden nasıl yararlanıyorsunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin diğer öğrencilere sorumluluklar verdikleri bilgilendirdikleri ve yardım aldıkları görülmüştür. Akran gruplarının destekleri arasında diğer öğrencilere kaynaştırma öğrencisini arkadaş gruplarına almaları gerektiği hakkında bilgi verdiklerini, sorumluluk alabilecek öğrencileri bilgilendirerek faaliyetlerine yardımcı olmalarını sağladıkları, kaynaştırma öğrencilerin kendilerini toplumdan dışlamaması amaçlı diğer öğrencilerle konuştuklarını, başarılı öğrencilerin onlarla birlikte ders çalışmalarını sağladıklarını, akran danışmanlığı eğitiminin faydalı olduğunu, öncelikle onlara empatik yaklaşımı kazandırmaya çalıştıklarını, daha sonra iletişim kurmalarını sağlayıcı ekip çalışmaları verdiklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenler kaynaştırma öğrencisinin gelişimi için diğer öğrencilerden yardım aldıklarını belirtmektedirler. Kaynaştırma öğrencisi akran dayanışmasından olumlu

etkileneceği aşikârdır. Kaynaştırmanın mantığı da budur. Özel eğitim öğrencisi ile normal gelişim gösteren öğrencilerin aynı ortamda eğitim görmeleri önemlidir. Bu ortamın beklenen verimi sağlaması normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma öğrencisine göstereceği anlayış, destek ve işbirliğine bağlıdır. Bu araştırmanın bulgularını destekler nitelikte Batu (1998) da gerçekleştirdiği araştırmasında, bazı öğretmenlerin kaynaştırmada rol almaları için normal gelişim gösteren öğrencilerin görevlendirilmelerinin gerekliliğine inandıklarını ve normal gelişim gösteren öğrencilere çeşitli görevler vererek, kaynaştırma öğrencisine yardımcı olmalarını sağladıklarını ifade ettiklerini bulmuştur. Araştırmamızda öğretmenlerin kullandıkları yöntem ve teknikler bu konudaki araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Ancak araştırmaya katılan bazı öğretmenler kaynaştırma öğrencileri için kullandıkları bir yöntem ya da tekniğin olmadığını belirtmişlerdir. Bu nokta İngilizce Öğretmenlerinin yabancı dil öğretim yöntem ve tekniklerinin yanı sıra özel eğitim yöntem ve teknikleri konusunda da yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymuştur. Turhan ve Tekin-İftar'ın (2007) yapmış olduğu araştırmada, normal gelişim gösteren öğrencilerin çoğunun, kaynaştırma uygulamasına olumlu bakmadıkları ve kaynaştırma öğrencilerinin genel eğitim sınıflarında bilgi ve becerileri tam olarak edinemeyecekleri görüşünde oldukları gözlenmiştir.

10.Özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi ya da kaynaştırma eğitiminde sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunların ortadan kalkması ya da azalmasına yönelik ne gibi önerilerde bulunabilirsiniz? Sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin evrak yükü azaltılması gerektiği, destek eğitim odasındaki derslere sadece özel eğitim öğretmenlerinin girmesi gerektiği, kaynaştırma öğrencilerinin diğer bölümlere dengeli şekilde dağıtılması gerektiği, kaynaştırma öğrencilerinin bir sınıfta toplanması gerektiğini, öğretmenlere bu konuda verilen hizmet içi eğitimlerin yaygınlaştırılmasını gerektiğini, rehberlik servisinin bu konudaki yetersiz olduğu, sınıf öğretmenleriyle işbirliği yapmadıkları, öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisiyle ilgili bilgi yetersizliği olduğunu, idari kadronun da önemli olduğu, doğru BEP yapılması için öğretmenlere öncelikli olarak eğitim verilmesi gerektiği, öğretmenin iş yükünün azaltılması gerektiği, aile ile işbirliği kurulması gerektiği öğrencilerle birebir ilgilenilmesi için ek zaman ve mekan gerektirdiği, sınıf mevcutlarının azaltılması gerektiği, okullarda destek eğitim odalarının olması, kaynaştırma öğrencisine göre sınıf mevcutlarında düzenleme

yapılması, engel türü ve derecesine göre sınıfta fiziki düzenlenmelerin yapılması gerektiği, engelli öğrencilerin başarabileceği görevler verilerek onların da başarı duygusunu tatmaları sağlanabileceği, sürekli aile ve yakın çevreyle ilişki kurup onlarında desteklenmesi önemli olduğu, veli ve okul rehber öğretmenin daha sık iletişimde olması gerektiği, kaynaştırma öğrencileriyle özel ilgilenmesi gerektiği, öğretmenlerin öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda başarabilecekleri, görevler vermesi gerektiği, sınıf arkadaşlarıyla işbirliği yapabileceği etkinliklerde bulunması gerektiği, RAM'ların ve Ram'da çalışanların yetersizliği, rehber öğretmenlerin bu konuda yeterli olmadıkları, aileler çocuklarını nereye götüreceğini bilmedikleri, onlara ve bizlere yol gösterecek uzmanlara ihtiyaç olduğu, destek eğitim odalarının aktif kullanılması gerektiği, öğretmenler bu öğrencilerinin farklılıklarını kabul emeli ve buna göre ödev vermeleri gerektiği önerilerinde bulunmuşlardır.

Uzun ve Temel'in (2009) yapmış oldukları araştırmanın sonucunda, ilköğretim okulu müdürlerinin tamamının okullarındaki kaynaştırma uygulamalarının sorumluluğunun büyük kısmını rehber öğretmenlerden bekledikleri görülmüştür. Müdürler, kaynaştırma uygulamalarını yürütürken, karşılaştıkları sorunların büyük bölümünün kaynaştırma öğrencilerinin aileleri, öğretmenler ve diğer öğrencilerin aileleri ile ilgili olduğunu ifade etmiştir. Yine Bilen'in (2007) yapmış olduğu çalışmada öğretmenler, kaynaştırma ile ilgili sınıflarındaki mevcudun kaynaştırmaya uygun olmadığını, okullarda idarecilerden ve diğer personelden, rehberlik servisinden alınan desteğin yetersiz olduğunu, özel eğitim uzmanlarının olmadığını ve okulun fiziki yapısının özel gereksinimli bireylere uygun olmadığını belirtmişlerdir. Araştırmamızın bulguları ile Bilen'in (2007) yapmış olduğu çalışmanın bulguları benzerlik göstermektedir.

Sonuçlar incelendiğinde öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında yaşanan sorunların çözümüne yönelik çok kapsamlı önerilerde buldukları görülmüştür.

5.2.Öneriler

1. Kaynaştırma uygulamaları özel eğitim öğrencisinin eğitiminde en çok tercih edilen yöntemdir. Bu eğitimin başarılı olması öğretmenlerin özverili çalışmalarına bağlıdır. Ancak öğretmenin üzerinde çok fazla iş yükünün olması müfredatın zorluğu öğretmeni yıpratmaktadır. Bu kapsamda öğretmenleri rahatlatıcı tedbirlerin alınması önerilebilir.

2. Öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına yönelik hizmet içi eğitim almaları önerilebilir.
3. Öğretmenler engel türlerine göre kaynaştırma öğrencine yönelik nasıl eğitim vermeleri gerektiği hususunda uzman yardımına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu amaçla gerek özel eğitim uzmanları gerekse rehber öğretmenler bu konuda öğretmenlere destek vermelidirler.
4. Okullarda destek eğitim odalarının açılması gerektiği ve kaynaştırma öğrencilerinin bu odalardan yararlanması önerilebilir.
5. Kaynaştırma öğrencilerinin uygun bölümlere ve sınıflara dengeli dağıtımı yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akay, E.** (2011). *Kaynaştırma ortamındaki işitme engelli ilköğretim öğrencilerine sunulan destek eğitim odası sürecinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Akkoyun, A. K.** (2007). *Rehberlik ve araştırma merkezi müdürlüğü personelinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Alkan, C.; Doğan, H. ve Sezgin, İ.** (1996). *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*. Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- Avcı, N.** (1999). *Normal sınıf öğretmenlerinin zihinsel engelli çocuklar ve kaynaştırılmalarına ilişkin tutumlarını ve yeterliliklerini değiştirmede farklı eğitim tekniklerinin etkisinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara. 1999.
- Avramidis, E., Bayliss, P., Burden, R. A** (2000). surveyin tomain stream teachers' attitudes to wards theinclusion of children with special educational needs in theordinary school in onelocal education authority. *Educational Psychology*,20(2), 191-211.
- Avramidis, E., Kalyva, E.** (2007). Theinfluence of teachin gexperience andprofessional development on Greek teachers' attitudes toward sinclusion. *EuropeanJournal of Special Needs Education*, 22(4), 367-389.
- Avramidis, E., Norwich, B.** (2002). *Teachers' attitudes toward sintegration/inclusion: A review of*.
- Azimzadeh Kordlar, M.,** (2013). *Mesleki Eğitim Kurslarının Özürlülerin İstihdamındaki Rolü*, T.C. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Batu, S.** (2008a). *Kaynaştırma Desteği Sağlama*, S. Eripek (Editör). Özel Eğitim (s.21-40) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları.
- Batu, S.** (2008b). *Davranış Ve Öğrenme Sorunu Olan Çocukların Eğitimi* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1823 Açık öğretim Fakültesi Yayını No: 946.
- Batu, S. ve Kırcaali İftar, G.** (2011). *Kaynaştırma*, Kök Yayıncılık, İstanbul.
- BEBKA,** (2012). *Özel Eğitim Güzel Gelecek*, Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı Mali Destek Programı, Bursa MEM.
- Berberoğlu, N.** (1995). *Çalışma Ekonomisi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Binici, H. ve Arı, N.** (2004). Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 24, Ankara.

- Bilen, E.** (2007). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ile ilgili görüşleri ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Can, G., Altındas, E., Çam, S. ve Üre, Ö.** (2002). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- CEDEFOP** (Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi) (2011). *The benefits of vocational education and training*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Çakal, İ.** (2015). *Türkiye'deki 2003-2013 Yılları Arasında Uygulanan Meslek Eğitimine İlişkin Politikaların Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi T.C. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, G.Y.** (2013). *Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (Megep)'in Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, TC Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, K. ve Vural, C.** (2006). Performans Değerlendirme Kriterleri, *Eğitime Bakış Dergisi*, Sayı 6, Nisan – Mayıs – Haziran,
- Çimen, A.** (2000). *Zihin engelli çocuklarla çalışan özel eğitim öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları problem davranışlarla ilgili görüş ve önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Daniel, L. G., King, D. A.** (1997). Impact of inclusion education on academic achievement, student behavior and self-esteem, and parental attitudes. *The Journal of Educational Research*, 91(2), 67-80.
- Demir, M.K. ve Açar, S.** (2011). Kaynaştırma eğitimi konusunda tecrübeli sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:19, No:3, s.719-732
- Diken, H. İ.** (2013). *Özel Eğitime Gereksimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* Pegem A, Ankara.
- Diken, İ.H., ve Sucuoğlu, B.** (1999). Sınıfında zihinsel engelli bulunan ve bulunmayan sınıf öğretmenlerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(3), 26-34.1999.
- Doğan, M.** (2011). *Çocuk Ruh Sağlığı* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2200 Açık öğretim Fakültesi Yayını No: 1209.
- Dupoux, E., Wolman, C., Estrada, E.** (2005). Teachers' attitude toward integration of students with disabilities in Haiti and the United States. *International Journal of Disability, Development and Education*, 52(1), 43-58.
- Eripek, S.** (2007). *Özel eğitim ve kaynaştırma uygulamaları*. S.Eripek (Editör.) ilköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları. (s.1-21). Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Eripek, S.** (1998). Özel Eğitim. Anadolu Üniversitesi, Açık öğretim Fakültesi Yayınları *Özel Eğitim Dergisi*, No: 561, 45-70.
- Eripek, S.** (2008). *Davranış Ve Öğrenme Sorunu Olan Çocukların Eğitimi*, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1823 Açık öğretim Fakültesi Yayını No: 946, Eskişehir.

- Forlin, C., Loreman, T., Sharma, U., Earle, C.** (2009). Demographic differences in changing pre-service teachers' attitudes, sentiment and concerns about inclusion and education. *International Journal of Inclusive Education*, 13(2), 195-209.
- Gerçek, T.** (2003). *İlköğretim Okullarındaki İşitme Engelliler İçin Resim Eğitimi Programı ve Bu Programın İşitme Engelli Kişinin Resimsel Gelişimine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Gök, R.** (2013). *Kaynaştırma eğitimi öğrencisi bulunan ilköğretim sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları zorluklar ve başa çıkma yöntemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Gözün, Ö., Yıkılmış, A.** (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumların değişimindeki etkinliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2), 65-77.
- Güçlü, F.** (2003). *Yaygın Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezlerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa Örneği, T. C. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gül, A.** (2008). *Mesleki Eğitimde Öğrencilere Yapılan Harcamaların Amaçlarını Gerçekleştirme Düzeylerinin Tespiti*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güleryüz, B.** (2014). *Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Güneş, H.** (2012). *Mesleki Eğitim Kurumlarında Yöneticilerin Kurumsal Bütünlüğü Sağlamadaki Yeterliliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Güngör, E.** (2008). *Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Anne ve Babalarının Psikolojik İlişki İhtiyaçları ile Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güzel, N.** (2014). *Kaynaştırma öğrencisi olan ilköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yaşadıkları sorunlar* (Beykoz İlçesi örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hastings, R. P., Oakford, S.** (2003). Student teachers' attitudes toward the inclusion of children with special needs. *Educational Psychology*, 23(1), 87-94.
- Heward, W. L.** (2009). *Exceptional Children. An Introduction to Special Education*. (Ninth edition). New Jersey: Upper Saddle River.
- İrdem, P.** (2002). "Sosyolojik Açıdan Özel Eğitimin İncelenmesi" 12. *Ulusal Özel Eğitim Kongresi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri fakültesi yayınları 193, Ankara.

- Karahan, Ş.** (2008). *Özel Eğitim Okullarında Çalışan Eğitimcilerin Öz-Yeterlik Algularının ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, İstanbul.
- Karakaş, M.** (2012). *İlköğretim Öğrencilerinin Mesleki Ve Teknik Eğitim Alguları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Karaçivi, C.** (2004). “*Türkiye’de Mesleki Ve Teknik Eğitim*”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N.** (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Kargın, T.** (1992). *İşitme Engelli Yetişkinlerin Farklı Ortamlarda Kullandıkları İletişim Yöntemlerinin/Becerilerinin İncelenmesi*, Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, Ankara.
- Kaya, Z.** (2012). *İşitme Engelli Yüksekokul Öğrencilerine Bilgisayar Yazılımı Kullanımının Öğretilmesi: Eylem Araştırması*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir.
- Kaya, U.** (2003). *İlköğretim okulu yöneticilerinin, sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin kaynaştırma ile ilgili bilgi, tutum ve uygulamalarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Keskinoğlu, M. Ş.** (2007). *Her Zaman El Ele* Tuzla Kaymakamlığı Yayını, İstanbul.
- Kırcaali, G.** (1992) *Özel Eğitim “Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı”* Eskişehir.
- Kırcaali-İftar, G.** (1992). Özel eğitimde kaynaştırma. *Eğitim ve Bilim*, 16, 45-50.
- Kurt, O.** (2012). *Özel Gereksinimli Bireyler ve Bakım Hizmetleri* (ed. Tekin İftar, E.) Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayını Eskişehir.
- MEB**, (2010a). *Okullarımızda Neden Nasıl Niçin Kaynaştırma*, Özel Eğitim Genel Müdürlüğü, Aygöl Matbaası, Ankara.
- MEB**, (2010b) *Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı* Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- MEB** (1997). 573 Sayılı Özel eğitim hakkında Kanun Hükmünde Kararname.
- MEB** (2005). Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği.
- MEB** (2006). 26244 Sayılı Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tespiti ve Bakım Hizmetleri Esaslarının Belirlenmesi Yönetmeliği.
- MEB** (2006). 26244 Sayılı Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmi Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği.
- MEB** (2007). *Özel Eğitimin Etkisi ve Etkililiği Temel Araştırması*. Millî Eğitim Bakanlığı, Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- MEB** (2009). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Resmi Gazete: 26184.
- MEB** (1988). Spor Bakanlığı yayınları, Ankara.

- MEB.** (2004). *Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı, Özel Eğitim Rehberlik Ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü*, Ankara.
- MEB** (2000). *Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Ankara: MEB Basımevi.
- METARGEM** (Mesleki ve Teknik Araştırma Geliştirme Merkezi Başkanlığı) (197). Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi, Ankara. Millî Eğitim Basımevi.
- Odluyurt, S.** (2012). *Özel Gereksinimli Bireyler ve Bakım Hizmetleri* (ed. Tekin İftar, E.) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını.
- Orhan, M.** (2010). *Okulöncesi kaynaştırma öğrencileriyle normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri ve problem davranışlarının düzeyi ile öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Ortaç, F.R.** (2003). "Cumhuriyetimizin 80. Yılında Eğitim Harcamaları", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5. Cilt, 2. Sayı, Ankara.
- Öncü, H.** (2006). *Meslek seçimi ve önemi, Eğitime Bakış*, Ankara: Eğitim Birsen Yıl:2, sayı, 6,
- Önder, M.** (2007). *Sınıf öğretmenlerinin zihin engelli kaynaştırma öğrencileri için sınıf içinde yaptıkları öğretimsel uygulamaların belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Özdemir, H., Ahmetoğlu, E.** (2012). Okul öncesi öğretmenlerinin yaşları ve mesleki deneyimleri açısından kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerin incelenmesi. *Journal of Educational Studies in The World*, 2(1), 68-74.
- Özen, A.** (2012). *Özel Gereksinimli Bireyler ve Bakım Hizmetleri* (ed. Tekin İftar, E.) Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.
- Özkan, M.** (2001). *Görme Engellilere Yönelik Eğitim Kurumlarında Mekansal Problemlerin İrdelenmesi ve Çözüm Önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özkan Yaşaran, Ö.,** (2009). *Normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli bireylerin sosyal kabullerini sağlamada kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Parasuram, K.** (2006). Variable shataffect teachers' attitudes toward sdisabilityan dinclusive education in Mumbai, India. *Disability&Society*, 21(3), 231-242.
- Sağiroğlu, N.** (2006). *Özel Gereksinimli Bireylere Sahip Ailelerin Çocuklarının Devam Ettiği Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinden Beklentileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Sanır, H.** (2009). *Kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin akademik öğrenme ile ilgili karşılaştıkları sorunların öğretmen ve aile görüşleri*

açısından değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Sarı, H. ve Bozgeyikli, H.,** (2002). *Öğretmen Adaylarının Özel Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, 12. Özel eğitim Kongresi Yöntemler yaklaşımlar Stratejiler Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları Yayın No.- 193.
- Scruggs, T.E. VE Mastropieri, M.A.** (1995). Teacher perceptions of mainstreaming/inclusion 1958-1995: A research synthesis. *Exceptional children*, 63 (1), 59-74..
- Selvi, H., H.** (2004). *Resmî İşitme Engelliler Eğitim Kurumlarının İşlevsel Süreçlerinin Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sezgin, İ.** (1994). *Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirmek*, Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- Soodak, C. L., Poodell, D. M. VE Lehman, L. R.** (1998). Teacher, student and school attributes as predictors of teachers' responses to inclusion. *The Journal of Special Education*, 31 (4), 480-497.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tespiti ve Bakım Hizmetleri Esaslarının Belirlenmesi Yönetmeliği. Resmi Gazete: 26244, 2006.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği. Resmi Gazete: 26244, 2006.
- Sütçü, Z.** (2007) *Yasal düzenlemeler açısından rehber öğretmenlerin/psikolojik danışmanların özel eğitimle ilgili görevlerini okullarda uygulamaya yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Symeonidou S. VE Phtiaka, H.** (2009). Using teachers' prior knowledge, attitudes and beliefs to develop in-service teacher education courses for inclusion. *Teaching and Teacher Education*, 25(4): 543-550.
- Şahinkesen, A.,** (1992). "Eğitimde İkili Sistem, (Okul-İşyeri İşbirliğine Dayalı Sistem)", *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 2, Ankara.
- Şimşek, A.** (2001). *Mesleki ve Teknik Eğitimde Yeniden Yapılanma*, 75 Yılda Eğitim. Tarih Vakfı Yayınları.
- Tanilli, S.** (1997). "Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz", Cem Yayınevi, İstanbul.
- Tanrikulu, M.** (2011). Eğitim uygulama okuluna devam eden zihin engelli öğrencilerin öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında görüşlerinin belirlenmesi. *Türk Sosyal Araştırmalar Dergisi*. S:3,Yıl15. s.71-83.
- Taş, Ş.** (2011). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde eğitim teknolojileri kullanım durumları.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Temel, M.** (1996). Orta Kademede Mesleki ve Teknik Eğitim ile Meslek Yüksek Okulları Arasında Uyum Sorunları 21. Yüzyıla Doğru Meslek Yüksekokullarının Yeniden Yapılanması Sempozyumu, 22-23 Mayıs 1996 Çankırı, Ankara Üniversitesi, Ankara TÜSİAD Yayınları, Yayın no 99-2/252, İstanbul.
- Tos, M., S.** (1994). *Öğretilebilir Zihinsel Özürlü Çocuklar İçin Özel Eğitim Okulları Kullanıcı İhtiyaçları ve Fiziki Mekan Özellikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- TİSK** (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu), (2004). *Mesleki Eğitim Sistemimiz ve İşletmelerdeki Beceri Eğitimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri Raporu*, TİSK Yayınları, Ankara.
- Turhan, E.** (2011). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* (Ed. Bayrak, C). Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2231 Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1230.
- Turhan, C.** (2007). *Kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okuluna devam eden normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Uysal, S.,** (2009). *Mesleki Eğitim Veren Teknik, Endüstri Meslek, Anadolu Meslek ve Anadolu Teknik Liselerinde Uygulanmakta Olan MEGEP Projesinin Etkililiği Hakkındaki Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi (İstanbul İli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uysal, A.** (2004). *Kaynaştırma uygulaması yapan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşleri*. Ankara:13.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri, Özel Eğitimden Yansımalar.
- Uzun, G.** (2009). *Kaynaştırma uygulamalarında ilköğretim okulu müdürlerinin rolü ve kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ünal, F.** (2010). *Kaynaştırma Uygulamasının Yapıldığı Sınıflardaki, Öğretmen, Normal Gelişim Gösteren Öğrenci ve Engelli Öğrenci Verilerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumları*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Ünlüeser, S. T.** (2007). *Mesleki Teknik Eğitimin Gelişimi ve Teknik Öğretmen Yetiştirmede Karşılaşılan Zorluklar*, Yayınlanmamış Lisansüstü Eğitim Tezi, T.C. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ünsür, A.** (1998). Cumhuriyetin Kuruluşunun 75.Yılında İnsan Kaynaklarımızın Mesleki Eğitim Suretiyle Geliştirilmesi Meselesi, Ekonomi ve Yönetim, Sakarya Üniversitesi İİBF, Sakarya.
- Vural, M. Ve Yıkılmış, A.** (2008). Kaynaştırma Sınıfı Öğretmenlerinin Öğretim Uyarlamasına İlişkin Yaptıkları Çalışmaların Belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 141-159.

- Yazgan, T.** (1996). *“İnsan gücü Eğitimi ve Prodüktivite Ücret Münasebetleri”*. İstanbul: İÜ. İktisat Fakültesi Mecmuası Sabahaddin Zaim’e Armağan.
- Yeşilyaprak, B.** (2002). “Lise Eğitiminde Gelişimsel Rehberlik Yaklaşımı” 2000’li Yıllarda Lise Eğitimine Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu. 8-9 Haziran.
- Yılmaz, M.** (2002). *Özel Eğitim Kurumları ve Sorunları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, E.** (2015). *Bir İlkokuldaki Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yigen, S.** (2008). *Çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne babaların kaynaştırmaya ilişkin görüş ve beklentileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Zeybek, Ö.** (2015). *İlköğretim Okullarındaki İngilizce Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüş Ve Önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, 2015.

EKLER

Ek 1: Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 10/06/2016-3546

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 88083623-044-3546
Konu : Rumeysa ŞEN Etik Kurul Onay Hk.

10/06/2016

Sayın Rumeysa ŞEN

Enstitümüz Y1312.043010 numaralı İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Yönetimi tezli yüksek lisans programı öğrencilerinden Rumeysa ŞEN' in "MESLEK LİSELERİNDE ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN SORUNLARI, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE BEKLENTİLERİ" adlı tez çalışması gereği "Kaynaştırma Uygulamaları" ile ilgili uygulaması 18.01.2016 tarih ve 2016/01 İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyon Kararı ile etik olarak uygun olduğuna karar verilmiştir.
Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Özer KANBUROĞLU
Müdür

Evrak Doğrulamak İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/enVision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BENDBFBB>

Adres:Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Kılıçkpekmece / İSTANBUL
Telefon:444 1 428
Elektronik Ağ:<http://www.aydin.edu.tr/>

Bilgi için: Canan TOPDEMİR
Unvanı: Enstitü Sekreteri

Ek 2: ARAŞTIRMA İZİN ONAYI

T.C.
DERİNCE KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 97863687-605-E.5621942
Konu : Araştırma İzni
(Rumeysa ŞEN)

20.05.2016

.....LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜNE
DERİNCE

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi yüksek lisans öğrencisi Rumeysa ŞEN in “**Meslek Liselerinde Çalışan Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Sorunları, Çözüm Önerileri ve Beklentileri**” konulu araştırma çalışmasını İlçemiz ortaöğretim kurumlarında yapmalarının uygun görüldüğüne ilişkin 16/05/2016 tarih ve 5421970 sayılı Valilik onayı ekte gönderilmiş olup, söz konusu anket çalışmasının okul Müdürlüğü denetim ve gözetiminde yapılması hususunda;

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Yılmaz SERBES
Müdür a.
Şube Müdürü

EKLER:

- 1 Valilik Onayı (1Adet)
- 2 Araştırma Talep Formu

DAĞITIM:

Tüm Lise Okul Müd.

T.C.
KOCAELİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 99332089/605/5421970
Konu: Araştırma İzni
(Rumeysa ŞEN)

16/05/2016

VALİLİK MAKAMINA
KOCAELİ

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi yüksek lisans öğrencisi Rumeysa ŞEN' in "Meslek Liselerinde Çalışan Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Sorunları, Çözüm Önerileri ve Beklentileri" konulu araştırma çalışmasını İlimiz Derince İlçesi ortaöğretim kurumlarında uygulama talebi, ilgili Üniversitenin 08/02/2016 tarih ve 350 sayılı yazıları ile bildirilmektedir.

Adı geçenin söz konusu çalışmasına esas olmak üzere, ekte sunulan çalışmayı İlimiz Derince İlçesi ortaöğretim kurumlarında uygulama talebi komisyonumuzca uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzce de uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Fehmi Rasim ÇELİK
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
.../05/2016

Derviş Ahmet SET
Vali a.
Vali Yardımcısı

T.C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

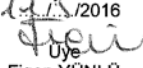
ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

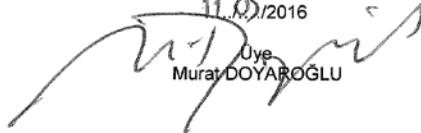
ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Funaysa Sen
Kurumu / Üniversitesi	İstanbul Aydın Ün.
Araştırma yapılacak iller	Kocaeli
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	Ortaöğretim
Araştırmanın konusu	Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde çalışan öğretmenlerin kaynaştırma ile ilgili sorunları, beklentileri ve önerileri
Üniversite / Kurum onayı	Var / Yok
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi	
Veri toplama araçları	Görüşme (nitel)
Görüş istenilecek Birim/Birimler	
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
Uygundur	
Komisyon kararı	Oybirliği / Oyçokluğu ile alınmıştır.
Muhafif üyenin Adı ve Soyadı:	Gerekçesi:
.....
.....

KOMİSYON

...../...../2016

Komisyon Başkanı
Mustafa DOĞAN
Müdür Yardımcısı

11.05/2016

Uye
Figen YÜNLÜ

11.05/2016

Uye
Murat DOYAROĞLU

Ek 3: GÖRÜŞME FORMU

Değerli Katılımcı;

Özel gereksinimli çocukların eğitimine gönül vermiş eğitimciler olarak yükünüzün ne kadar zor olduğunun farkındayız. Bu araştırma İstanbul Aydın Üniversitesi İşletme Yönetimi öğrencisi Rumeysa ŞEN'in Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde çalışan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin sorunlarını, çözüm önerilerini ve beklentilerini saptamak ve bu bilgiler ışığında eğitim ortamlarında yeni düzenlemeler yapılmasına ışık tutmak için yapılmıştır.

Katılımınız ve deneyimleriniz bizler için önemlidir. Paylaşımınız için teşekkür ederiz.

**MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSELERİNDE ÇALIŞAN
ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN SORUNLARI,
BEKLENTİLERİ VE ÖNERİLERİ**

Yaşınız:

Branşınız:

Cinsiyetiniz:

Kıdem yılınız:

1-Kaç yıldır kaynaştırma öğrencisinin öğretmeni olarak çalışıyorsunuz?

2-Kaynaştırma öğrencilerinin sosyalleşmesi için yaptığınız en önemli faaliyet nedir?

3-Kaynaştırma öğrencinizin varlığı sizi nasıl etkiliyor? (duygusal, fiziksel, motivasyon)

4-Kaynaştırma öğrencinizle ilgili çoğunlukla yaşadığınız sorunlarınız nelerdir?

5-Kaynaştırma öğrencinizle yaşadığınız sorunları nasıl çözüyorsunuz?

6-Bu tür sorunların çözümü için ne tür desteklere ihtiyaç duyuyorsunuz?

7-Çalıştığınız okulun kaynaştırma eğitimine uygun olması için ne gibi fiziksel düzenlemelere ihtiyaç vardır?

8-Sınıfınızın kaynaştırma eğitimine uygun olması için ne gibi fiziksel düzenlemelere ihtiyaç duyuyorsunuz?

9-Kaynaştırma öğrencinizin gelişimi için ailelerle ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

10-Kaynaştırma öğrencinizin gelişimi için sınıfınızdaki diğer öğrencilerden nasıl yararlanıyorsunuz?

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Rumeysa ŞEN

Doğum Tarihi ve Yeri: 04/07/1982- Çifteler/ESKİŞEHİR

E-posta : efsun_1982@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans :** 2003, Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Bölümü, Çocuk Gelişimi ve Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği
- **Yüksek Lisans:** 2013- Halen devam ediyor. Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, İşletme Yönetimi Programı

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 02.02.2015-... Kocaeli/Derince Zehra Emine Öçgüder Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Müdür Yardımcısı)
- 03.03.2015-15.09.2015 Kocaeli/Derince Zehra Emine Öçgüder Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Müdür Vekili)
- 15.08.2014-23.01.2015 Çekmeköy Toki Çok Programlı Anadolu Lisesi (Öğretmen)
- 14.12.2010 -15.08.2014 Üsküdar İMKB Kız Teknik ve Meslek Lisesi (Öğretmen)
- 14.11.2008-12.12.2010 Ümraniye Kız Teknik ve Meslek Lisesi(Öğretmen)
- 10.08.2007 – 12.11.2008 Genç Aday Özel Eğitim Okulu-Eğitim Uygulama Okulu-Konya (Kuruculuk, Eğitim Koordinatörlüğü, İdarecilik)
- 17.08.2004 - 03.08.2007 Özel Saygı Özel Eğitim Okulları-Konya (Çocuk Gelişimi Uzmanı)
- 15.09.2003 -15.09.2004 Özel Akdemir Özel Eğitim Merkezi-Kütahya (Stajyer Öğretmen)
- 25.02.2003-20.06.2003 Özel Güneş Özel Eğitim Merkezi-Ankara (Stajyer-Part Time Eğitimci)

ETKİNLİKLER

- 2016 ADEMİR Eğitim Kurumları-Aile Danışmanlığı Programı
- 2015 MEB İş ve İşçi Güvenliği Eğitimi (Kursiyer)
- 2015 MEB Stratejik Planlama Eğitimi (Kursiyer)
- 2014 TÜBİTAK-TÜSİDDE Liderlik ve Girişimcilik Eğitimi
- 2013 Kamu Yönetimleri Derneği PCM-LLP Eğitimi
- 2013 Kamu Yönetimleri Derneği ERASMUS Eğitimi
- 2012 Erken Çocuklukta Çocuk Bakıcılığı Kurs Eğitimliği (İŞ-KUR)
- 2011 Özel Eğitimde Çocuk Bakıcılığı Kurs Eğitimliği (İŞ-KUR)
- 2010 Uluslararası Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekliler Kongresi-Katılımcı (KOÇ ÜNİVERSİTESİ)
- 2010 Özel Eğitim Akademisi Otizm 'de İletişim Becerileri Semineri-Katılımcı
- 2010 Özel Eğitim Akademisi Otizm 'de Packs Eğitim Semineri-Katılımcı
- 2009 KOÇ Vakfı Global Girişimcilik Yarışması Türkiye 1.liği (Proje Koçluğu)
- 2009 Proje Tabanlı Beceri Yarışması Türkiye 2.liği (Proje Koçluğu)
- 2009 İşte Bizde Varız Mesleki Gelişim Projesi Yarışması Türkiye 3.Lüğü (Proje Koçluğu)
- 2009 Skills Turkey–Organizasyon VIP Sorumlusu
- 2008 Metin Sabancı Spastik Engelliler Okulu Personel Eğitimi Eğitimliği
- 2006 İlköğretim Okulları Kaynaştırma Öğrencilerine Uyum Eğitimliği
- 2006 Özel Eğitimde Aile Danışmanlığı Eğitimi Eğitimliği